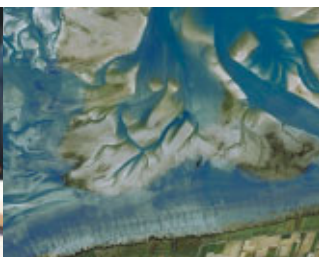

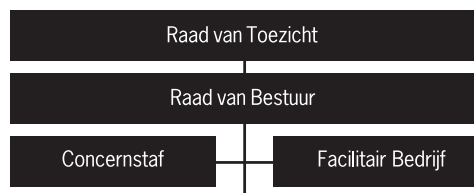
jaarverslag Wageningen UR 2008

WAGENINGEN UR

For quality of life

Agrotechnology & Food Sciences Group	Animal Sciences Group	Environmental Sciences Group	Plant Sciences Group	Social Sciences Group	Hogeschool Van Hall Larenstein	
Wageningen Universiteit						
Agrotechnologie & Voedingswetenschappen	Dierwetenschappen	Omgevingswetenschappen	Plantenwetenschappen	Maatschappijwetenschappen	Leeuwarden Velp Wageningen	Wageningen International
						Wageningen IMARES
						Wageningen Business School
						Wageningen Business Generator
						RIKILT
Gespecialiseerde onderzoeksinstituten						
Restaurant van de Toekomst Food Technology Centre Quality in Chains Biobased Products	Veehouderij Producten Centraal Veterinair Instituut	Alterra	Plant Research International Praktijkonderzoek Plant & Omgeving	LEI		

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Raad van Bestuur en Raad van Toezicht	4
1 Jaarverslag Wageningen UR	5
1.1 Inleiding	5
1.2 Verslag Raad van Toezicht	5
1.3 Kengetallen Wageningen UR	8
1.3.1 Kengetallen Wageningen Universiteit	
1.3.2 Kengetallen Hogeschool Van Hall Larenstein	
1.3.3 Kengetallen Stichting DLO	
1.4 Wageningen UR algemeen	10
1.4.1 Missie en ambitie	
1.4.2 Kerngebieden	
1.4.3 Strategisch plan en Speerpunten 2008	
1.4.4 Kenniscirculatie en -valorisatie	
1.4.5 Studentenwerving	
1.4.6 Internationalisering	
1.4.7 Governance	
1.4.8 Medezeggenschap	
1.4.9 Klachtenregelingen en Beroep & Bezwaar	
1.5 Wageningen Universiteit	23
1.5.1 Onderwijs en Studenten	
1.5.2 Alumni en fondsenwerving	
1.5.3 Onderzoek	
1.6 Hogeschool Van Hall Larenstein	31
1.6.1 Onderwijs en studenten	
1.6.2 Alumni en fondsenwerving	
1.6.3 Onderzoek	
1.7 Stichting DLO	37
1.7.1 Onderzoek	
1.8 Duurzaamheid	39
1.9 Faciliteiten	40
1.9.1 Huisvesting	
1.9.2 Informatie- en communicatietechnologie in het onderwijs	
1.9.3 Facilitaire diensten	
1.9.4 Veiligheid en Milieu	

2	Financieel verslag	42
2.1	Jaarrekening Wageningen Universiteit	42
2.1.1	Financieel verslag	
2.1.2	Jaarrekening	
2.1.3	Waarderingsgrondslagen	
2.1.4	Toelichting op de balans	
2.1.5	Toelichting op de winst- en verliesrekening	
2.1.6	Enkelvoudige jaarrekening	
2.1.7	Overige gegevens	
2.1.8	Bijlagen	
2.2	Jaarrekening Stichting Van Hall Larenstein	76
2.2.1	Financieel verslag	
2.2.2	Jaarrekening	
2.2.3	Waarderingsgrondslagen	
2.2.4	Toelichting op de balans	
2.2.5	Toelichting op de winst- en verliesrekening	
2.2.6	Enkelvoudige jaarrekening	
2.2.7	Overige gegevens	
2.2.8	Bijlagen	
2.3	Jaarrekening Stichting DLO	100
2.3.1	Financieel verslag	
2.3.2	Jaarrekening	
2.3.3	Waarderingsgrondslagen	
2.3.4	Toelichting op de balans	
2.3.5	Toelichting op de winst- en verliesrekening	
2.3.6	Enkelvoudige balans	
2.3.7	Overige gegevens	
2.3.8	Bijlagen	
2.4	Bezoldiging	142
3	Sociaal verslag	143
3.1	HRM in strategische plannen	143
3.1.1	Wervingskracht en internationalisering	
3.1.2	Loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel	
3.1.3	Leidinggevende centraal	
3.2	Ontwikkeling van medewerkers	143
3.3	CAO-ontwikkelingen	144
3.4	Gezondheid en Welzijn	144
3.4.1	Inleiding	
3.4.2	Verzuimbegeleiding	
3.4.3	Verzuimgegevens	
3.4.4	Langdurig zieken	
3.4.5	Bedrijfsmaatschappelijk Werk	
3.4.6	Mediation	
3.4.7	Cursusprogramma Gezondheidsbevordering	
3.4.8	Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E)	
3.4.9	Preventief medisch onderzoek (PMO)	
Bijlage 1A	Onderwijs Wageningen Universiteit	147
Bijlage 1B	Onderwijs Hogeschool Van Hall Larenstein	154
Bijlage 2	Sociaal verslag	161

Voorwoord

Wageningen UR heeft een goed 2008 achter de rug. Ons domein 'Gezonde Voeding en Leefomgeving' staat meer dan ooit in de belangstelling, met thema's als de groeiende vraag naar voedsel, de mogelijke gevolgen van klimaatveranderingen, groene energie en duurzaamheid in het algemeen. Dat uit zich niet alleen in een goed gevulde portefeuille aan onderzoeksopdrachten, maar ook in een grotere belangstelling voor ons onderwijs. De organisatie is voorts financieel gezond en dat is zeker op het moment dat wereldwijd de economische crisis om zich heen grijpt een heel belangrijke constatering voor onze continuïteit.

Net als in 2007, was Wageningen Universiteit ook het afgelopen jaar de snelst groeiende universiteit in Nederland. De instroom van ruim 1400 eerstejaars was zelfs de grootste ooit. Dat de universiteit bovendien voor het vierde jaar op rij als beste uit de bus kwam in de Keuzegids Hoger Onderwijs, met vier Wageningse opleidingen in de top 10 van beste opleidingen (waaronder plaats 1 en 2), geeft goede verwachtingen omtrent het doorzetten van de groei. Een groei die een tweede onderwijsgebouw nodig maakt, waartoe eind 2008 is besloten. In het verlengde hiervan zullen ook de laatste leerstoelgroepen die nu nog elders in Wageningen gevestigd zijn naar de Campus verhuizen, mits de gevolgen van de economische recessie beperkt blijven.

We hebben ook weer volop gescoord in Brussel, met veel nieuwe projecten in het Kaderprogramma KP7. Een prachtig voorbeeld van een nieuwe alliantie is de combinatie van relevante Wageningse plantenkennis en de medische wetenschap, gericht op het vroegtijdig opsporen van zogenaamde complexe ziekten bij de mens. Ook zijn goede zaken gedaan in de Nederlandse regio's. In Zeeland werken we samen in een nieuw centrum rond de aquacultuur en in het Noorden is de Waddenacademie van start gegaan. Met de Provincie Gelderland is een samenwerkingsovereenkomst getekend rond klimaatvraagstukken en duurzame productie en is een groot aantal activiteiten in gang. Heel bijzonder was dit jaar het voor de tweede keer op rij winnen van de Spinozapremie, de hoogste wetenschappelijke onderscheiding in Nederland. Deze keer viel de eer te beurt aan prof. Willem de Vos van de leerstoelgroep Microbiologie. Eervol was ook de benoeming van prof. Pierre de Wit tot KNAW-hoogleraar. Verder is aan prof. Martien Cohen Stuart de Akzo Nobel Science Award 2008 toegekend. Belangrijke erkenningen van de kwaliteit van ons werk en natuurlijk bovenal van onze mensen.

In maart vond de viering plaats van de 90ste verjaardag van onze universiteit. Een feestelijke gebeurtenis, waarbij twee ere-doctoraten werden uitgereikt, en wel aan de Britse biochemicus prof. David Baulcombe en de Canadese visserijdeskundige dr. Daniel Pauly.

Een absoluut hoogtepunt was de aanwezigheid van de voormalige secretaris-generaal van de VN – Kofi Annan – bij de opening van het Academisch Jaar. Voor ons een blijk van erkenning en tevens een stimulans om onze inzet voor Afrika nog meer kracht bij te zetten. Ook de bijzondere aandacht voor Wageningen UR waarvan premier Balkenende blijk gaf tijdens het officiële bezoek aan China in oktober is een belangrijke en eervolle steun in de rug. En de tweede geslaagde uitvoering van ons jaarlijkse publieksevenement Food4you laat zien dat we met ons werk ook bij het brede publiek steeds meer op de kaart staan.

Tal van partners uit binnen- en buitenland zoeken de samenwerking met Wageningen UR. Dat biedt vertrouwen en geeft kansen voor een verdere ontwikkeling van onze organisatie. Dit alles was niet mogelijk geweest zonder de grote inzet van medewerkers en studenten, waarvoor onze oprechte dank. Een woord van dank tenslotte ook aan het Ministerie van LNV en al onze andere stakeholders en opdrachtgevers voor de bijzonder plezierige samenwerking.

Dr. Aalt Dijkhuizen
Voorzitter Raad van Bestuur

Raad van Bestuur en Raad van Toezicht

Wageningen Universiteit, Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) en Stichting Van Hall Larenstein vormen samen Wageningen Universiteit en Researchcentrum, afgekort tot Wageningen UR.

Raad van Bestuur

dr. ir. A.A. Dijkhuizen (voorzitter)

prof. dr. M.J. Kropff (onderwijs en onderzoek, tevens rector magnificus Wageningen Universiteit)

dr. I.J.J.H. Breukink (bedrijfsvoering)

De leden van de Raad van Bestuur van Wageningen UR vormen tevens de Colleges van Bestuur van Wageningen Universiteit, van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein.

Raad van Toezicht

Mw. M. de Boer (voorzitter)

Dhr. dr. J.J. van Duijn (vice voorzitter)

Dhr. dr. L.B.A.M.G. Van Depoele (per 1 mei 2008)

Mw. J.R.H. Maij-Weggen

Dhr. dr. J.A.J. Vink

De leden van de Raad van Toezicht van Wageningen UR vormen tevens de Raden van Toezicht van Wageningen Universiteit, van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein.

1 Jaarverslag Wageningen UR

1.1 Inleiding

Wageningen UR geeft een geïntegreerd jaarverslag uit dat bestaat uit de volgende onderdelen:

- Jaarverslag Wageningen UR (met informatie over de organisatie, het primaire proces en de faciliteiten, waar relevant uitgesplitst naar juridische entiteit);
- Financieel verslag van Wageningen Universiteit, van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein;
- Sociaal verslag Wageningen UR.

Dit jaarverslag voldoet aan de volgende wet- en regelgeving en gemaakte afspraken:

- Burgerlijk Wetboek Boek 2 Titel 9 en de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving;
- Wet op de Ondernemingsraden (informatieverstrekking);
- Afspraken met vakbonden en medezeggenschap.

Aan de (informatie)verplichtingen volgens de wet milieubeheer en arbowet voldoet Wageningen UR door informatieverstrekking aan de bestuursorganen die de bevoegdheid hebben krachtens deze wetten te certificeren of vergunningen af te geven.

1.2 Verslag Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht heeft in 2008 zes keer een reguliere vergadering gehouden. De voorzitter heeft regelmatig informeel overleg gevoerd met de voorzitter van de Raad van Bestuur. Verder heeft de raad drie keer overleg gevoerd met de medezeggenschap en is de raad enkele malen bijeen geweest zonder de aanwezigheid van de Raad van Bestuur.

In de vergaderingen werden het jaarverslag Wageningen UR 2007, inclusief de jaarrekeningen van Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein op basis van een positief advies van de auditcommissie, goedgekeurd. De Raad van Toezicht heeft de Raad van Bestuur verzocht de aanbevelingen van de accountant ter hand te nemen. Op advies van de auditcommissie heeft de raad eveneens de begroting voor 2009 goedgekeurd en is het contract met de externe accountant verlengd.

Periodiek is de Raad van Toezicht middels managementberichten op de hoogte gehouden over de financiële stand van zaken. Verder heeft de raad kennis genomen van een aantal besluiten van de Raad van Bestuur zoals de organisatorische wijziging van kennisvalorisatie binnen Wageningen UR. De raad heeft verder goedkeuring verleend aan diverse door de Raad van Bestuur voorgestelde investeringen zoals de voorgenomen investering in het tweede onderwijsgebouw en de unilocatie voor AFSG.

De Raad van Toezicht is geïnformeerd over de voortgang van de speerpunten in 2008. Ook voor 2009 zijn nieuwe speerpunten vastgesteld, waaronder een speerpunt dat tot doel heeft het beslag op werkkapitaal te verkleinen. Met de speerpunten wordt invulling gegeven aan de implementatie van het strategisch plan Wageningen UR 2007-2010.

In 2008 heeft de Raad van Toezicht de corporate governance code Wageningen UR goedgekeurd, evenals de reglementen van de Raad van Toezicht. Als gevolg hiervan zullen diverse regelingen en informatie over het bestuur van Wageningen UR worden gepubliceerd. Ook is de benoemingen- en remuneratiecommissie ingesteld. Deze commissie heeft ondermeer tot taak het voorbereiden van besluiten van de Raad van Toezicht op het gebied van de samenstelling en beloning van de Raad van Bestuur en de samenstelling van de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht heeft in 2008 zijn functioneren, en dat van de Raad van Bestuur, geëvalueerd.

Per 1 mei 2008 is de heer Van Depoele toegetreden tot de Raad van Toezicht. Met deze benoeming is de raad weer op volle sterkte. Twee leden van wie de benoemingstermijn in 2008 afliep, te weten de heer Van Duijn en mevrouw Maij-Weggen, zijn herbenoemd voor een tweede periode.

- **Auditcommissie**

De auditcommissie is in 2008 drie keer regulier bijeen geweest. In deze bijeenkomsten zijn ondermeer de volgende onderwerpen besproken. Het jaarverslag 2007, inclusief de jaarrekeningen over 2007 van Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein.

In het accountantsverslag gaf de accountant aan dat de jaarrekeningen een getrouw beeld geven en dat de betrouwbaarheid van de als goed gekwalificeerde cijfers is verbeterd. De accountant deed een aantal aanbevelingen voor verdere verbetering van het financieel beheer. Deze aanbevelingen zijn door de commissie overgenomen. De auditcommissie heeft, gegeven de bevindingen van de accountant, de Raad van Toezicht geadviseerd de jaarrekeningen goed te keuren.

Verder heeft de commissie gesproken over de contractverlenging van de externe accountant. De auditcommissie heeft hierover een positief advies gegeven aan de Raad van Toezicht.

De auditcommissie heeft de bevindingen van de interim-controle door de externe accountant besproken. Daaruit bleek een verdere verbetering in de interne beheersing bij Wageningen Universiteit en Stichting DLO. Ook bij Hogeschool Van Hall Larenstein is verbetering geconstateerd.

De begroting 2009 van Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein is door de auditcommissie besproken en richting de Raad van Toezicht positief geadviseerd.

De auditcommissie heeft haar functioneren dit jaar geëvalueerd.

- **Benoemingen- en remuneratiecommissie**

In 2008 is de benoemingen- en remuneratiecommissie door de Raad van Toezicht ingesteld. Over 2008 is een remuneratierapport opgesteld, waarvan gegevens op hoofdlijnen in hoofdstuk 2 van het jaarverslag zijn opgenomen.

- **Onafhankelijkheid**

In zijn toezichthoudende rol ziet de Raad van Toezicht erop toe dat de leden van de raad onafhankelijk zijn. Naar het oordeel van de raad is de Raad van Toezicht in zijn samenstelling onafhankelijk conform de eisen die de corporate governance code Wageningen UR daaraan stelt.

- **Samenstelling van de Raad van Toezicht**

De raad is als volgt samengesteld:

Mw. M. de Boer (voorzitter) (1939)

Lid van de raad sinds september 2005, lid van de benoemingen- en remuneratiecommissie. Zittingstermijn eindigt per 1 september 2009. Mevrouw De Boer is op dat moment op grond van het rooster van aftreden herkiesbaar.

Mevrouw De Boer bekleedde diverse functies in het openbaar bestuur.

Dhr. dr. J.J. van Duijn (vice voorzitter) (1943)

Lid van de raad sinds september 2004, lid van de auditcommissie. Zittingstermijn eindigt per 1 september 2012.

De heer Van Duijn is op dat moment op grond van het rooster van aftreden niet herkiesbaar. De heer Van Duijn is oud lid van de Raad van Bestuur van de Robeco Groep.

Dhr. dr. L.B.A.M.G. Van Depoele (1939)

Lid van de raad sinds 1 mei 2008, lid van de benoemingen- en remuneratiecommissie. Zittingstermijn eindigt per 1 september 2012. De heer Van Depoele is op dat moment op grond van het rooster van aftreden herkiesbaar. De heer Van Depoele is oud directeur Rural Development bij het directoraat generaal Agriculture en Rural Development van de Europese Commissie.

Mw. J.R.H. Maij-Weggen (1943)

Lid van de raad sinds september 2004, voorzitter van de benoemingen- en remuneratiecommissie. Zittingstermijn eindigt per 1 september 2012. Mw. Maij-Weggen is op dat moment op grond van het rooster van aftreden niet herkiesbaar. Mevrouw Maij-Weggen is Commissaris van de Koningin in de provincie Noord-Brabant.

Dhr. dr. J.A.J. Vink (1947)

Lid van de raad sinds november 2001, voorzitter van de auditcommissie. Zittingstermijn eindigt per 1 september 2009. De heer Vink is op dat moment op grond van het rooster van aftreden niet herkiesbaar. De heer Vink is oud voorzitter van de Raad van Bestuur van CSM N.V.

Namens de Raad van Toezicht

mw. Margreeth de Boer (voorzitter)

Bedragen * € mln.

1.3 Kengetallen Wageningen UR

1.3.1 Kengetallen Wageningen Universiteit

	2008	2007	2006	2005
Studenten (totaal per 01-12)	5617	5202	4945	5001
Instroom eerstejaars (BSc + MSc)	1409	1241	1106	1049
Totaal reguliere studenten	5128	4664	4461	4433
Extranei	0	1	0	0
Overige ingeschrevenen	489	537	484	568
Aantal afgestudeerden	1313	1308	1417	1297
Gemiddeld personeelsbestand WU (totaal in fte)	2335	2269	2233	2333
Netto resultaat (€ x 1.000)	14.749	11.360	5.552	-3.501
Vermogen WU ¹				
Vermogen in vaste activa	189,6	199,5	196,4	172,7
Eigen vermogen	129,8	115,0	106,1	103,4
Totaal vermogen	271,3	269,0	243,5	218,8
Solvabiliteitsratio	47,8%	42,8%	43,6%	47,3%
Liquiditeit WU				
Liquide middelen	48,1	25,5	21,4	24,7
Netto-werkkapitaal	-20,0	-41,6	-39,4	-40,3
Current ratio	0,8	0,6	0,5	0,5

¹ In 2006 is als gevolg van stelselwijziging een schuld opgenomen van € 5,8 mln. ten behoeve van openstaande verlofuren. Deze (kortlopende) schuld is in de beginbalans gevormd ten laste van het eigen vermogen. Het eigen en vreemd vermogen 2005 wijkt daardoor af van de jaarrekening 2005.
Aantal afgestudeerden 2006: Het betreft hier afgestudeerden van de ongedeelde opleidingen (255), de 3-jarige BSc-opleidingen (371) en de 2-jarige MSc-opleidingen (791).
Aantal afgestudeerden 2005: In 2005 zijn meegenomen: de afgestudeerden van de ongedeelde opleidingen (395), de 3-jarige BSc-opleidingen (275) en de 2-jarige MSc-opleidingen (627).

Bedragen * € mln.

1.3.2 Kengetallen Hogeschool Van Hall Larenstein

	2008	2007	2006	2005
Studenten (totaal per 01-10)	3.791	3.879	4.050	3.956
Instroom	1.046	1.038	1.113	1.209
Afgestudeerden Bachelor	702	718	691	746
Afgestudeerden Associate Degree	17	13	-	-
Afgestudeerden Master	55	34	-	-
Gemiddeld personeelsbestand VHL (totaal in fte)	388	407	417	436
Netto resultaat (€ x 1.000)	834	264	3.615	-123
Vermogen VHL				
Vermogen in vaste activa	34,1	35,8	34,6	37,5
Eigen vermogen	6,3	5,4	1,3	-2,3
Totaal vermogen	52,4	55,9	49,3	52,6
Solvabiliteit eigen vermogen	11,9%	9,7%	2,6%	-4,4%
Liquiditeit VHL				
Liquide middelen	11,2	11,5	9,0	8,4
Netto-werkkapitaal	-5,4	-1,8	-0,8	-4,3
Current ratio	0,8	0,9	1,0	0,8

Bedragen * € mln.

1.3.3 Kengetallen Stichting DLO

	2008	2007	2006	2005
Omzet	348,2	341,2	316,2	322,1
Aandeel LNV in omzet ²	48%	52%	53%	53%
Investeringen in bedrijfsgebouwen en -terreinen	47,9	36,5	52,0	17,1
Investeringen in overige materiële vaste activa	8,9	7,7	5,5	5,7
Gemiddeld personeelsbestand DLO (totaal in fte) ³	2.801	2.781	2.845	3.145
Netto resultaat (€ x 1.000)	14.364	25.417	12.989	-18.214
Vermogen DLO				
Vermogen in vaste activa	415,9	401,6	402,9	372,3
Eigen vermogen	247,3	232,9	207,5	194,5
Totaal vermogen	539,4	536,1	559,1	524,2
Solvabiliteitsratio	45,8%	43,4%	37,1%	37,1%
Liquiditeit DLO				
Liquide middelen	36,8	55,9	76,3	65,7
Netto-werkkapitaal	17,6	34,1	23,8	26,4
Current ratio	1,2	1,3	1,2	1,2

1.4 Wageningen UR algemeen

Wageningen UR is het samenwerkingsverband tussen Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Hogeschool Van Hall Larenstein (zie organigram aan binnenzijde van omslag). Deze samenwerking is vormgegeven in zes eenheden waarvan vijf Sciences Groups, die het organisatorische, inhoudelijke en bestuurlijke instrument zijn om door krachtenbundeling een grotere slagvaardigheid en kwaliteit van het onderzoek en onderwijs te realiseren. In elke Sciences Group is een departement van Wageningen Universiteit organisatorisch geïntegreerd met één of meerdere DLO-instituten, waarbij administratieve en juridische scheiding van de organisaties gewaarborgd is. Interdisciplinariteit en vraagsturing worden onder meer verzekerd door de matrix van de Sciences Groups met het Onderwijsinstituut, de onderzoekscholen en programmaleiders, die Wageningen UR breed functioneren. De zesde eenheid, de hbo-instellingen van Hogeschool Van Hall Larenstein, functioneert als zelfstandig onderdeel binnen Wageningen UR, binnen de door de Raad van Bestuur gestelde concernkaders. De samenwerking richt zich primair op de onderwijsverzorgende delen. Verder is een aantal onderdelen niet aan een Sciences Group verbonden. RIKILT-instituut voor voedselveiligheid voert onafhankelijk onderzoek uit op het gebied van veilig en gezond voedsel. Wageningen Business School organiseert post-academische opleidingen en cursussen binnen het domein van Wageningen UR. Wageningen IMARES richt zich op strategisch en toegepast marien ecologisch onderzoek en Wageningen International is het loket voor alle internationale activiteiten van Wageningen UR.

² LNV omzet bestaat uit omzet van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit overeenkomstig de subsidieregeling alsmede aanvullende projectfinanciering die is opgenomen onder contractresearch. Het totaal van de LNV omzet wordt gerelateerd aan de totale omzet.

³ De stand van de personele bezetting exclusief stagiairs eind 2008 bedroeg 2.816 fte, eind 2007 was dit 2.781 fte en eind 2006 was dit aantal 2.789 fte.

Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein zijn zelfstandige rechtspersonen, waarbij Stichting Van Hall Larenstein het bestuur vormt van het Van Hall Instituut in Leeuwarden en van de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein in Velp en Wageningen.

Binnen het samenwerkingsverband Wageningen UR worden de doelstellingen en activiteiten van de afzonderlijke rechtspersonen inhoudelijk op strategisch en tactisch niveau afgestemd. Op enkele onderdelen wordt in de operationele bedrijfsvoering samengewerkt. Er bestaat echter geen beleidsbepalende of beleidsafhankelijke relatie ten opzichte van elkaar. De Raad van Bestuur is verder niet bevoegd middelen van de afzonderlijke organisaties anders in te zetten dan voor de realisatie van de doelstellingen en het uitvoeren van de primaire taken van die organisaties. Daarom publiceren de afzonderlijke rechtspersonen een geconsolideerde jaarrekening van hun groep. Wageningen UR als geheel stelt geen geconsolideerde jaarrekening op.

1.4.1 Missie en ambitie

Wageningen UR is een internationale kennisinstelling met als missie 'to explore the potential of nature in order to improve the quality of life'. De ambitie van Wageningen UR is daarbij om Wageningen UR nationaal en internationaal te onderscheiden door een uitstekende kwaliteit van onderwijs en onderzoek binnen het Wageningse domein. Buiten Europa, waar Wageningen al decennia lang een toonaangevende naam heeft, blijft Wageningen UR haar activiteiten voortzetten en ontwikkelen. Binnen Europa is nog ruimte voor verdere ontwikkeling tot dé Europese kennisinstelling binnen het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Een ontwikkeling die de wortels van Wageningen UR in de Nederlandse samenleving en de belangrijke rol van het Nederlandse publieke belang zal verstevigen. Streven naar toonaangevende kwaliteit en een internationale toppositie vereist duidelijkheid over de grenzen waarbinnen dat streven wordt uitgeoefend. Die grenzen worden bepaald door het domein van Wageningen UR: gezonde voeding en leefomgeving.

1.4.2 Kerngebieden

Het domein van Wageningen UR betreft 'Gezonde Voeding en Leefomgeving' en bestaat uit drie samenhangende kerngebieden:

- **Voeding en voedselproductie**

De productie en aanvoerkanalen in de voedselkolom: duurzame land- en tuinbouw en visserij/visteelt, internationale voedselketens en netwerken, diergezondheid, voedselveiligheid, voeding en het gebruik van biomassa in het kader van een biobased economy.

- **Leefomgeving**

Natuur, landschap, landinrichting, het beheer van water en zee en de verschillende claims op de ruimte die met elkaar in conflict kunnen raken. Ook biodiversiteit, klimaatinvloeden en duurzaamheid van beheer en productie maken er deel van uit.

- **Gezondheid, leefstijl en levensomstandigheden**

De invloed van het keuzegedrag van de mens op gezondheid, voeding en leefomgeving. Het gedrag als consument, burger of recreant, de houding tegenover risico en onzekerheid, de perceptie van kwaliteit en veiligheid, landbouwbeleid en voedselzekerheid in relatie tot armoede in met name de minder ontwikkelde landen.

1.4.3 Strategisch plan en Speerpunten 2008

Wageningen UR kan haar missie realiseren met een brede horizon en integrale benadering binnen een duidelijk omschreven domein. Vanuit die missie en dat domein, en op basis van de positie die in de afgelopen periode is opgebouwd, zijn in het Strategisch Plan aanvullende doelen geformuleerd voor de periode 2007-2010.

Wageningen UR ligt goed op schema met de voortgang van het Strategisch Plan. De thema's van Wageningen UR krijgen veel aandacht in de media. Ook op de prestatie-indicatoren wordt goede voortgang geboekt. Alle prestatie-indicatoren uit het strategisch plan worden jaarlijks gemonitord, een aantal komt ook maandelijks terug in de managementgesprekken tussen Raad van Bestuur en directies van de Sciences Groups.

Om het Strategisch Plan te kunnen realiseren moet in de planperiode op een aantal ontwikkelingspunten een (flinke) stap gemaakt worden. Dit vraagt tijdelijk om extra aandacht en een extra (tijds)investering. Hiervoor worden jaarlijks speerpunten vastgesteld. De speerpunten 2008 zijn, evenals de speerpunten van 2007, gekozen en vastgesteld door Raad van Bestuur, in samenspraak met de Concernraad.

Het motto bij de speerpunten is 'niet alles tegelijk en wat we doen, doen we goed'. Bij het vaststellen van de speerpunten wordt gekeken of de lopende speerpunten verlengd moeten worden en of nieuwe speerpunten moeten worden toegevoegd. Speerpunten worden, als zij niet verlengd worden, onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering, of zijn definitief afgerond. De speerpunten 2008 waren onderverdeeld in drie groepen:

1. Kennisontwikkeling en -borging
2. Marktgerichtheid en ondernemerschap
3. Versterking interne organisatie

Hieronder wordt kwalitatief de stand van zaken weergegeven van de belangrijkste prestatie-indicatoren uit het Strategisch Plan 2007-2010:

– Onderwijs:

- Aantal nieuwe studenten WU: er is een grote toename gerealiseerd van studenten afkomstig van VWO. Vanuit de uitgangssituatie in 2006 (1.100 studenten) was het doel voor het jaar 2010 1.200 studenten. In 2008 bedroeg de instroom van deze categorie studenten meer dan 1.400.
- Aantal nieuwe studenten VHL: de realisatie is in 2008 lager dan in 2006, derhalve is in 2008 met een nieuwe studentenwervingscampagne veel energie op studentenwerving gezet.
- Samenwerking WU-VHL: er wordt vooruitgang geboekt, maar er is ruimte voor verbetering.

– Onderzoek:

- Wetenschappelijke topkwaliteit: het aantal artikelen dat in toptijdschriften is gepubliceerd, is naar tevredenheid.
- Inhoudelijke thema's: er is een goede stap voorwaarts gemaakt, maar er wordt nog meer inspanning gezet op het realiseren van extra omzet.
- Alliantie met medische faculteit(en): de eindrapportage van dit speerpunt is opgeleverd, maar dit resulteert niet in een belangrijke strategiewijziging. Wel is er een strategische alliantie aangegaan met Ziekenhuis Gelderse Vallei op het gebied van voeding en gezondheid.

– Organisatie / overig:

- Het percentage gehouden resultaat- en ontwikkelingsgesprekken: ontwikkelt zich conform de doelstelling.
- De verhouding vast / tijdelijk personeel is voor 2010 ten doel gesteld op 85% / 15%. In 2008 bedroeg dit 83% respectievelijk 17%.
- De invoering van een vijfjarig functiecontract voor functies van schaal 15 en hoger is na onderzoek geen doelstelling meer.
- Tenure track is na onderzoek veranderd in het 'loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel' waarvan de implementatie in 2009 start.
- Engels als voertaal: Wageningen UR heeft gekozen voor een tweetalige organisatie.
- Het percentage buitenlandse medewerkers ontwikkelt zich richting de doelstelling.
- Het percentage vrouwelijke hoogleraren ontwikkelt zich richting de doelstelling.
- Financieringsmodel WU: in 2008 is het nieuwe bekostigingsmodel WU ingevoerd.
- Gemiddeld overall rendement DLO: ontwikkelt zich conform de doelstelling.
- Ontwikkeling solvabiliteit DLO: de doelstelling voor het einde van de planperiode is in 2008 gehaald.

1.4.4 Kenniscirculatie en -valorisatie

De overheid en maatschappij verwachten een actieve bijdrage van de kennisinstellingen aan de circulatie en het gebruik van kennis.

Wageningen UR heeft daaraan in 2008 bijgedragen door:

- Het ontsluiten van de schriftelijke onderzoeksresultaten via de bibliotheek, Kennis Online, METIS en overige online databanken. De websites zijn vaak doelgroepgericht.
- Het presenteren van de onderzoeksresultaten tijdens bijeenkomsten rond thema's of doelgroepen via themadagen, business café, praktijknetwerken en wereldlezingen.

- Het samenwerken met potentiële gebruikers in gezamenlijke projecten. Voorbeelden zijn de publiek-private co-innovatieprojecten en voucherprojecten voor innovatie Midden- en Kleinbedrijf.
- Onderwijs, training en cursussen. In 2008 heeft binnen de Groene Kennis Coöperatie, het samenwerkingsverband van de groene onderwijsinstellingen, de inhoudelijke samenwerking verder vormgekregen. Er zijn vijftien werkprogramma's benoemd rond onder andere Groene Kennis voor Burgers en Paardenhouderij.

De activiteiten van de *Wageningen Business Generator (WBG)* op het gebied van kennisvalorisatie zijn in de loop van 2008 belegd bij de kenniseenheden.

Wageningen Business School (WBS) organiseert opleidingen, trainingen, projecten en workshops voor ondernemers, bedrijven en instellingen, met name voor de thema's management & ondernemerschap, ruimte, water, groen en dierwetenschappen. In 2008 draaiden ruim 40 programma's waaraan circa 750 professionals deelnamen. Bijzondere activiteiten waren een internationaal trainingsprogramma over de 'Common Agricultural Policy of the European Union', een training strategisch management in Kroatië en twee executive courses in Foodservice Management. Voor internationale doelgroepen in Nederland en in het buitenland zijn nieuwe programma's uitgevoerd zoals 'Waste management' (in opdracht van Nuffic), 'Strategy in the Water Technology Business' (samen met Wetsus), 'The European Dairy Industry' en de afronding van de 'Masterclass Biobusiness' in China.

Ten opzichte van 2007 is het aantal activiteiten rond ondernemerschap en procesvaardigheden verder toegenomen. Voor ondernemerschap gaat het o.a. om masterclasses, Business Challenges (onder andere met technologie-stichting STW) en New Business Generation Game. Nieuw in de procesvaardigheden zijn transitie management en een ontsluiting voor andere (ook niet groene) sectoren van de netwerkbenadering zoals deze voor de veehouderij ontwikkeld is. De toegenomen vraag naar in-company programma's en projecten sluit aan bij de behoefte van bedrijven aan maatwerk en aan een sterkere koppeling tussen leren en werken.

Stichting Training & Consultancy i.o. is binnen Hogeschool Van Hall Larenstein verantwoordelijk voor contract-activiteiten en neemt een belangrijke plaats in door haar expertise op het terrein van institutionele versterking ('institutional building') en capaciteitsopbouw ('capacity building'). VHL International Projects verzorgt werving en uitvoering van internationale projecten.

Door andere partners van Wageningen UR wordt Van Hall Larenstein steeds meer gezien als een natuurlijke partner in projecten. De expertise van de hogeschool ligt vooral in het ontwikkelen van curricula met als kenmerk door de markt gevraagde competenties van afgestudeerde studenten. Studenten vinden hierdoor sneller aansluiting in het werkveld.

Het internationaal projectwerk probeert aansluiting te vinden bij samenwerkingsverbanden van de opleidingen met instituten in het buitenland. Door zich mede te richten op het bedrijfsleven als projectpartner, kunnen de opleidingen maximaal profiteren van de contacten met het werkveld en het vinden van stageplaatsen.

Vanwege deze aangepaste houding en focus nam het aantal internationale projecten in 2008 iets af, maar de verwachting is dat dit in 2010 weer aan zal trekken.

1.4.5 Studentenwerving

Nationale werving

In 2008 is de persoonlijke 'tone-of-voice' benadering verder uitgewerkt in de belevingswerelden 'De wereld van Wageningen' en 'De wereld van VHL'. Aan de hand van echte verhalen van studenten en alumni ontdekken studiekeziers wat het studieperspectief van beide typen opleidingen inhoudt.

Voor Wageningen Universiteit is in 2008 de focus gelegd op (actuele) onderwerpen binnen de domeinen van de universiteit in plaats van op opleidingen. Een redactieteam van studenten is samengesteld om de informatie op een voor de verschillende doelgroepen aansprekende wijze te publiceren.

De groeiende belangstelling voor de voorlichtingsdagen en meeloopdagen van Wageningen Universiteit heeft zich ook in 2008 fors voortgezet.

Voor Hogeschool Van Hall Larenstein is in 2008 het accent gelegd op een grootschalige themacampagne waarin de jonge studiekeziers wordt uitgedaagd verantwoordelijkheid te nemen in zaken als klimaatverandering, ontbossing, verstedelijking en gezonde voeding. Het aantal bezoekers voor de voorlichtingsdagen en meeloopdagen is nagenoeg gelijk gebleven.

De wervingsactiviteiten van de hogeschool en de universiteit zijn verder geïntegreerd via gezamenlijke deskundigheidsbevordering en in onderstaande projecten:

- de door Wageningse studenten ontwikkelde studiefittest (www.benijjstudiefit.nl);
- de website www.uitgeloot.nl.

Het aantal activiteiten voor voorlichting aan MSc zij-instromers (HBO & WO) is toegenomen; aan de doorstroom vanuit Hogeschool Van Hall Larenstein is expliciet aandacht besteed.

Internationale werving

• **Europa**

De universiteit en de hogeschool hebben, voor zover mogelijk, samen stappen gezet om Europese studentengroei te realiseren. Per focusland zijn actieplannen gemaakt.

De succesvolle werving in Duitsland is voortgezet met ondermeer Duitstalige websites. De wervingsactiviteiten met de Duitstalige wervingspartner Educon zijn uitgebreid met nieuwsbrieven voor studiekeizers en decanen, online contact met onze studenten, regionale decanenbeurzen en gezamenlijke profilering binnen www.studiereninholand.de. Op de onderwijsbeurzen in Berlijn, Hamburg en München is samen opgetrokken hetgeen heeft geresulteerd in forse toename van Duitse prospects, zowel bij de universiteit als bij de hogeschool. In andere Europese landen zoals Polen, Bulgarije, Hongarije, Griekenland en Frankrijk zijn de eerste commerciële contacten gelegd met potentiële agenten en representatives en is deelgenomen aan diverse 'Education Fairs' en conferenties. Bestaande contacten zijn aangehaald. De basis is gelegd voor diverse alumninetwerken ter ondersteuning van de wervingsactiviteiten. Ook bij de hogeschool is mede in dit kader een 'international relationship officer' benoemd.

Voor de Engelstalige werving zijn nieuwe communicatiemiddelen ontwikkeld. Om meer samenhang in informatie te bereiken is voor de hogeschool een nieuwe website gelanceerd en is de website van de universiteit opnieuw ingedeeld. In 2009 zal ook 'The World of Wageningen' en 'The World of VHL' online worden gezet.

• **Buiten Europa**

In 2008 zijn de *free movers* (individuele, zelfbetalende buitenlandse studenten) benaderd via 'international education fairs', alumni-representatives, presentaties en advertenties. De activiteiten waren vooral gericht op het vergroten van de naamsbekendheid. Verder is aansluiting gezocht bij de wervingsactiviteiten van Netherlands Education Support Offices (NESO's). De werving van *subsidized movers* (buitenlandse studenten met beurzen van bedrijven) was in 2008 vooral gericht op Saoedi-Arabië, Thailand, Indonesië en Kazachstan. *Institutional movers* (buitenlandse studenten die voor een deel van hun opleiding naar Wageningen komen) participeren al langere tijd in twee projecten met China. De moederuniversiteit biedt haar studenten op deze manier programma's met een 'internationale tintje'. In 2008 heeft geen uitbreiding van deze vorm van samenwerking plaatsgevonden. Vanwege toenemende concurrentie uit Aziatische landen zoals China, India, Thailand en Maleisië, met name om de niet-Europese student, zijn de wervingsactiviteiten van het Wageningse initiatief Holland Education Consortium uitgebreid en geïntensiveerd.

1.4.6 Internationalisering

Wageningen UR staat met haar onderzoek en onderwijs midden in de samenleving. Vanwege het domein waarop de activiteiten zich bewegen, zijn mondiale ontwikkelingen van belang en zijn de ambities internationaal georiënteerd. De internationale ambitie wordt weerspiegeld door met internationale partners samen te werken en door internationale studenten te werven voor opleidingen in Wageningen.

Wageningen Universiteit

Op peildatum 1 oktober 2008 bedroeg het percentage niet-Nederlandse BSc-studenten 4% van het totaal aantal BSc-studenten. Van het totaal aantal MSc-studenten heeft ongeveer 46% een niet-Nederlandse nationaliteit (987 studenten). De belangrijkste herkomstlanden van de buitenlandse studenten zijn China (144), Indonesië (58) en Griekenland (54).

De studenten functioneren in een internationale setting waarin alle Master of Science opleidingen Engelstalig zijn en verzorgd worden voor niet-Nederlandse en Nederlandse studenten gezamenlijk.

EER-landen (Europese Economische Ruimte)	421
Overig Europa	23
Afrika	162
Azië	409
Noord- en Zuid-Amerka	94
Totaal	1108

In mei is voor de tweede keer meegedaan met een internationaal vergelijkend onderzoek gedaan naar de tevredenheid over de opvang, het onderwijs, het studeer- en leefklimaat en de faciliteiten (International Student Barometer, ISB monitor), dit keer ook onder Nederlandse BSc-, MSc- en PhD-studenten. De respons was voldoende en de resultaten gaven zowel positieve punten als verbeterpunten.

De ISB zal voortaan jaarlijks onder buitenlandse studenten worden afgenomen en iedere twee jaar ook onder Nederlandse studenten. Onderzoek naar de waardering voor het internationale klimaat maakt er onderdeel van uit.

Ter verbetering van het internationale klimaat voor studenten en medewerkers heeft het eind 2007 ingestelde Team Intercultural Dialogue ervaringen en 'best practices' verzameld van buitenlandse medewerkers en binnen stafdirecties. Voor buitenlandse studenten van Wageningen Universiteit is een buddy systeem geïntroduceerd en eind september heeft de eerste Week of Cultural Diversity plaatsgevonden. De aftrap daartoe is gegeven in een druk bezochte bijeenkomst van Kofi Annan met studenten bij de opening van het academisch jaar. Er zijn een website en een e-mailadres gelanceerd voor communicatie over diversiteit binnen Wageningen UR. Het advies van het team voor een actieprogramma culturele diversiteit wordt begin 2009 verwacht.

Hogeschool Van Hall Larenstein

Hogeschool Van Hall Larenstein profileert zich als internationale hogeschool met een internationale oriëntatie in het onderwijs en in de contractactiviteiten. De hogeschool leidt mensen op voor het werken in een internationale context. Vooral de vestiging in Wageningen heeft een internationale 'couleur locale'. Aan de basisvoorwaarden voor internationalisering wordt voldaan door het gebruik van het European Credit Transfer System (ECTS), een eenvoudig diplomasupplement en door veel Engelstalige opleidingen en voorzieningen aan te bieden. Binnen de Groene Kennis Coöperatie wordt inmiddels flink meegewerkt binnen het Programma internationalisering.

De hogeschool is in Afrika en in een deel van Azië goed vertegenwoordigd. Per opleiding kan een geografische en inhoudelijke afbakening plaatsvinden. Met het initiëren van nieuwe projecten worden het uitbouwen van (alumni)netwerk en de studentenwerving nadrukkelijk meegenomen.

Werving en voorbereiding

De werving van buitenlandse studenten gaat via bestaande markten en contacten. Enerzijds is de werving specifiek gericht op Duitsland en anderzijds verloopt deze via partnerinstituten, met name in China. De voorbereiding van een grote groep Aziatische studenten vindt deels plaats in China via zogenaamde 2+2-programma's. Dit betekent dat ze het eerste en tweede jaar studeren in China aan een Chinese universiteit waarmee een samenwerkingsverband is. In het derde jaar vindt instroming plaats bij Hogeschool Van Hall Larenstein.

Mobiliteit

Voor Europese mobiliteit doet Hogeschool Van Hall Larenstein mee aan Erasmus-beurzenprogramma's. Dit heeft in 2008 geleid tot een stroom van 48 uitgaande studenten en 23 inkomende beursstudenten, met in totaal 49 partnerinstituten in 21 Europese landen.

Bij een aantal majoren, gericht op een werkveld in de tropen, is studie- of stageverblijf in het buitenland verplicht. Meestal is dat buiten Europa en kan niet van een beurs gebruik gemaakt worden. De daadwerkelijke mobiliteit is daarom veel groter dan het aantal EU-beurzen aangeeft. De docentmobiliteit is vrijwel steeds gekoppeld aan

contractactiviteiten in de Europese programma's Tempus en NPT. Van een vergoeding met Erasmusdocenten-mobiliteitsgeld is in 2008 door vier docenten gebruik gemaakt.

Wageningen International (WI)

Voor internationale samenwerking is WI hét loket dat toegang biedt tot onderwijs, onderzoek, capaciteitsopbouw en consultancy.

Via Wageningen International zijn in 2008 onderstaande projecten gerealiseerd met partners in Latijns-Amerika, Azië en Afrika:

- Uitbouw van activiteiten van het Latin America Office (Brazilië): van het maken van overeenkomsten met overheidsinstanties in de betreffende landen naar de focus op grotere onderzoeksprogramma's.
- Uitbreiding van activiteiten in Chili en Argentinië op het gebied van Biofuels, Food Safety, Genomics en Horticulture.
- Projecten in Latijns Amerika uitgevoerd zoals sugar cane ethanol (resultierend in een publicatie), duurzame sojateelt en kwaliteitsmanagement in de zuivelindustrie.
- Overeenkomst gesloten met INIA in Chili over deelname in Center for Advanced Horticultural Studies.
- Voortzetting activiteiten Sino Dutch Agricultural Innovation and Promotion Center (Beijing, onder Wageningen management en met office Wageningen UR en een gedetacheerd medewerker van ASG).
- Samenwerking getekend met Fujian Government (China) voor de ontwikkeling van de aardappelindustrie in de provincie Ningxia.
- Memorandum of Understanding getekend met The Rural Development Administration (Zuid-Korea), die permanent kantoor opent binnen Wageningen UR.
- Intensivering contacten met India: identificatie partners en start van agroproductieparken.
- Voorbereiding missie naar Afghanistan samen met Ministeries van Buitenlandse Zaken en LNV.
- Herziening Afrikastrategie van Wageningen UR, in het kader van het strategisch plan 2007-2011.
- Verdere uitwerking van strategisch partnerschap met Regional University Forum for Eastern and Southern Africa (RUFORUM, implementatie begin 2009).
- Goedkeuring (door DGIS/DCO) en start van tweede fase van het Convergence of Sciences Project (CoS-2) in Ghana, Benin en Burkina Faso en Mali.
- Voorbereiding structureel samenwerkingsprogramma met onderzoeksinstituten en universiteiten in Ethiopië (start midden 2009).

Met de FAO is een Memorandum of Understanding getekend met het oog op het hernieuwen en versterken van de samenwerkingsrelatie.

In Europees verband was Wageningen UR in 2008 opnieuw zeer succesvol, vooral met projecten op gebied van 'Agriculture and food supply' en 'Environment and climate' in het kaderprogramma KP7.

Op het terrein van ontwikkelingssamenwerking zijn via diverse programma's projecten gerealiseerd (CD&IC, DGIS, INREF, NUFFIC):

Capacity Development & Institutional Change (CD&IC)

- Training van beleidsmakers en staf van uitvoerende organisaties in EU (potentieel) kandidaat-lidstaten op het gebied van diergezondheid.
- Capaciteitsopbouw van verschillende SNV-onderdelen in Oost en Zuid Afrika en van ICCO partners in Azië.
- Opzetten van een (capaciteitsopbouw) raamwerk ten behoeve van verbeteringen in de Indonesische visserij sector.
- Pilot projecten institutionele ontwikkeling en verandermanagement op gebied van wetland en EU-beleid.
- Capaciteitsopbouw van universiteiten in Indonesië en Benin.

DGIS-Wageningen UR partnership programma 'Globalization and Sustainable Rural development'

- Twee additionele pilot projecten binnen het thema 'Value Chains for Pro-poor Development' (Mozambique en Rwanda).
- Vier projecten binnen het thema Competing Claims (Mozambique, Ghana, Ethiopië en Zuid Afrika).
- Formulering Call for Proposals m.b.t. het thema 'Agro-biodiversiteit' (start januari 2009).

Interdisciplinary Research and Education Fund Wageningen University (INREF)

- Start twee nieuwe programma's.
- Totaal nu zes programma's met 60 PhD-studenten.

Stichting Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs (NUFFIC)

In de programma's Netherlands Programme for institutional strengthening of post-secondary education and Training capacity (NPT) en Netherlands Fellowship Programme (NFP) zijn vier nieuwe projecten gerealiseerd: totaal € 5,9 mln. Euro. Daarmee is Wageningen UR de grootste partner binnen het NUFFIC programma capaciteitsopbouw (20% van het NPT- en 25% van het totale NFP-budget).

De 'Group for Food Security and Sustainable Development', bestaande uit Wageningse hoogleraren heeft in 2008 activiteiten ontplooid op het terrein van ondernemen tegen armoede. Dit gebeurde via de speciale leeropdracht van associate professor Hans Eenhoorn, gefinancierd door de Wageningen Ambassadors, een groep van prominente Wageningse alumni. Resultaten van de studie worden in 2009 gepresenteerd. Verder heeft de Group voorbereidingen getroffen voor de organisatie van het 'Global Science Forum' rond voedselproductie en voedselzekerheid in Wageningen in 2009.

1.4.7 Governance

In 2008 zijn de corporate governance code Wageningen UR, de klokkenluidersregeling, de klachtenregeling ongewenste omgangsvorm en de Wageningse gedragscode Wetenschapsbeoefening vastgesteld.

De corporate governance code Wageningen UR is samengesteld uit de best passende principes uit de Branchecode Governance HBO, de Code Goed Bestuur Universiteiten 2007 en de vastgestelde Nederlandse Corporate Governance Code ('Code Tabaksblad'). Indien zich een keuzemogelijkheid voordeed is gekozen voor het meest stringente principe. De integriteitscode Wageningen UR zal in 2009 worden opgesteld. De diverse regelingen worden in 2009 op de website van Wageningen UR gepubliceerd.

In deze paragraaf zijn de hoofdlijnen van de corporate governance code Wageningen UR opgenomen, en het in control statement van de Raad van Bestuur.

• Corporate governance structuur Wageningen UR

I Naleving en handhaving van de code

De hoofdlijnen van de corporate governance structuur van Wageningen UR worden, mede aan de hand van de principes die in deze code zijn genoemd, vanaf de verslaglegging over 2008 in het jaarverslag uiteengezet. De actuele governance structuur wordt op de website van Wageningen UR geplaatst.

II Bestuur

Taak en werkwijze

De Raad van Bestuur is belast met het besturen van Wageningen UR, wat onder meer inhoudt dat de Raad van Bestuur verantwoordelijk is voor de realisatie van de doelstellingen van de organisatie, de strategie, de financiering en het beleid en de daaruit voortvloeiende resultatenontwikkeling. De Raad van Bestuur legt hierover verantwoording af aan de Raad van Toezicht. De Raad van Bestuur richt zich bij de vervulling van zijn taak naar het belang van de organisatie en weegt daartoe de in aanmerking komende belangen van bij de organisatie betrokken personen af. De Raad van Bestuur verschaft de Raad van Toezicht tijdig alle informatie die nodig is voor de uitoefening van de taken van de raad. De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor de naleving van alle relevante wet- en regelgeving en voor het beheersen van de risico's verbonden aan de instellingsactiviteiten. De Raad van Bestuur rapporteert hierover aan en bespreekt de interne risicobeheersings- en controlesystemen met de Raad van Toezicht en zijn auditcommissie.

Bezoldiging

De Raad van Toezicht stelt de bezoldiging van de individuele leden van de Raad van Bestuur vast, op voorstel van de remuneratiecommissie, een en ander binnen het vastgestelde bezoldigingsbeleid en gegeven de relevante wettelijke kaders, zoals ondermeer de AMVB van 26 juni 2001 houdende regelen betreffende de rechtspositie van de leden

van de colleges van bestuur van de hogescholen, het Besluit rechtspositie leden van colleges van bestuur van openbare universiteiten (Stb 1998, 518), het Beleidskader remuneratie leden CvB 2000 en de brief van de minister van binnenlandse zaken aan de Tweede Kamer van 22 december 2005 en de brief van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aan de Raad van Toezicht van 1 oktober 2007. Gegevens over de individuele bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur zijn opgenomen in het hoofdstuk 'Bezoldiging' van dit jaarverslag.

Tegenstrijdige belangen

Elke vorm en schijn van belangenverstremgeling tussen Wageningen UR en leden van de Raad van Bestuur wordt vermeden. Besluiten tot het aangaan van transacties waarbij tegenstrijdige belangen van leden van de Raad van Bestuur spelen die van materiële betekenis zijn voor de organisatie en/of voor de betreffende leden van de Raad van Bestuur, behoeven de goedkeuring van de Raad van Toezicht.

III Raad van Toezicht

Taak en werkwijze

De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op de Raad van Bestuur en op de algemene gang van zaken betreffende Wageningen UR en de met haar verbonden instelling en staat de Raad van Bestuur met raad ter zijde. De Raad van Toezicht richt zich bij de vervulling van zijn taak naar het belang van de organisatie en weegt daartoe de in aanmerking komende belangen van bij de organisatie betrokkenen af. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor de kwaliteit van zijn eigen functioneren.

De leden van de Raad van Toezicht worden op voordracht van de Raad van Toezicht door de minister van LNV benoemd. Leden van de Raad van Toezicht worden voor maximaal vier jaar benoemd, met de mogelijkheid van herbenoeming voor vier jaar.

Onafhankelijkheid

De Raad van Toezicht is zodanig samengesteld dat de leden ten opzichte van elkaar, de Raad van Bestuur en welk deelbelang dan ook onafhankelijk en kritisch kunnen opereren.

Deskundigheid en samenstelling

Elk lid van de Raad van Toezicht dient geschikt te zijn om de hoofdlijnen van het totale beleid te beoordelen. Elk lid van de Raad van Toezicht beschikt over de specifieke deskundigheid die noodzakelijk is voor de vervulling van zijn taak, binnen zijn rol in het kader van de profielschets van de raad. De Raad van Toezicht dient zodanig te zijn samengesteld dat hij zijn taak naar behoren kan vervullen. Een herbenoeming van een lid van de Raad van Toezicht vindt slechts plaats na zorgvuldige overweging. Ook bij een herbenoeming wordt de hiervoor genoemde profielschets in acht genomen.

Samenstelling en rol van de kerncommissies van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht kan uit zijn midden een auditcommissie en een benoemingen- en remuneratiecommissie instellen. De taak van de commissies is om de besluitvorming van de Raad van Toezicht voor te bereiden.

Auditcommissie

De auditcommissie richt zich in ieder geval op het toezicht op de Raad van Bestuur ten aanzien van:

- a) de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, waaronder het toezicht op de naleving van de relevante wet- en regelgeving en het toezicht op de werking van integriteitcodes;
- b) de financiële informatievervalsing door de organisatie (bekostigingsregels, keuze van accountingpolities, toepassing en beoordeling van effecten van nieuwe regels, inzicht in de behandeling van "schattingposten" in de jaarrekening, prognoses, werk van in- en externe accountants ter zake etc.);
- c) de naleving van aanbevelingen en opvolging van opmerkingen van in- en externe accountants

Benoemingen- en remuneratiecommissie

De benoemingen- en remuneratiecommissie heeft in ieder geval de volgende taken:

- a) het opstellen van selectiecriteria en benoemingsprocedure inzake de leden van de Raad van Toezicht en leden van de Raad van Bestuur;
- b) het opstellen van een profielschets van de Raad van Toezicht na overleg hierover met zowel de Raad van Toezicht als de Raad van Bestuur van Wageningen UR;
- c) het doen van een voorstel aan de Raad van Toezicht betreffende het te voeren bezoldigingsbeleid;
- d) het doen van een voorstel inzake de bezoldiging van de individuele leden van de Raad van Bestuur ter vaststelling door de Raad van Toezicht; en
- e) het opmaken van het remuneratierapport.

Bezoldiging

De minister stelt de vergoeding aan de leden van de Raad van Toezicht vast voor Wageningen Universiteit en stichting DLO. De hoogte van de vergoeding aan de Raad van Toezicht van de stichting Van Hall Larenstein wordt vastgesteld door het College van Bestuur van de stichting nadat de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is gehoord over het voorstel van het College van Bestuur.

IV De audit van de financiële verslaggeving en de positie van de interne auditfunctie en de externe accountant
De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de volledigheid van de openbaar gemaakte financiële berichten. De Raad van Toezicht ziet er op toe dat de Raad van Bestuur deze verantwoordelijkheid vervult.

V Horizontale dialoog

De Raad van Bestuur hanteert een visie op de maatschappelijke positie van Wageningen UR als uitgangspunt voor zijn beleid. Hij vertaalt die visie in een missie en beleidsdoelstellingen. De Raad van Bestuur geeft inzicht in realisatie van de beleidsdoelstellingen en communiceert hierover met relevante stakeholders.

• In control statement Wageningen UR

Inleiding

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor de strategie en de bedrijfsvoering van Wageningen UR. Dat betreft alle processen die nodig zijn om de beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren, te sturen en te beheersen. In deze paragraaf legt de Raad van Bestuur verantwoording af over de interne sturing van Wageningen UR. Zij focust daarbij op de risico's met betrekking tot de strategische doelstellingen en de bedrijfsvoering.

Risico's strategische doelstellingen

In het strategisch plan 2007 – 2010, het instellingsplan en het ondernemingsplan, heeft Wageningen UR voor een periode van 4 jaar haar strategische doelstellingen vastgelegd. Jaarlijks worden hieruit strategische speerpunten vastgesteld, doelstellingen en projectteams per speerpunt ingesteld en wordt de uitvoering gemonitord. De risico's op dit proces worden beheerst door periodiek voortgangsrapportages te maken voor de Raad van Bestuur. Belangrijke ontwikkelingen komen aan de orde in de maandgesprekken tussen directies van de eenheden en de Raad van Bestuur. Aan het einde van de strategische periode wordt een evaluatie gemaakt op basis waarvan de nieuwe strategie wordt bepaald.

Bedrijfsvoeringsrisico's

Om uitvoering te geven aan het voorgenomen beleid heeft Wageningen UR beheersmaatregelen getroffen op het terrein van functiescheidingen, procesinrichting, procedures en controles op de juiste werking daarvan. De planning- en controlcyclus vormt in dit kader een belangrijk beheersinstrument ten behoeve van het management en directie. De planning- en controlcyclus van Wageningen UR omvat:

- Het jaarlijks opstellen van een kaderbrief (meerjarenkader, taakstellend voor het begrotingsjaar);
- Het opstellen van een jaarlijkse begroting per Sciences Group;
- Kwartaalrapportages ten aanzien van de balans- en resultaatontwikkelingen en de risico's;
- Het maandelijks monitoren van resultaat- en liquiditeitsontwikkelingen op niveau van eenheden en departementen ('early warning systeem'). De rapportages zijn integraal onderdeel van de maandgesprekken tussen Raad van Bestuur en directies;

- Ten behoeve van de LNV projectbegrotingen is het Budget Allocatie Systeem (BAS) geïmplementeerd. Hiermee worden clusterleiders en financiële afdelingen geïnformeerd over de uitputting van de LNV projectbudgetten.
- In 2008 is de nacalculatie over het boekjaar 2007 uitgevoerd. Een belangrijk onderdeel is de analyse van de kostprijzen per bedrijfsonderdeel. Afwijkingen ten opzichte van het voorgaande jaar zijn verklaard of toegelicht. De nacalculatie is gecertificeerd door de accountant.

Binnen Wageningen UR is een rentecomité aanwezig dat eens per kwartaal bijeenkomt. Dit comité, onder leiding van de Raad van Bestuur, monitort het liquiditeitsbeheer van de afgelopen periode. Tevens wordt voor de komende periode het beleid bepaald voor het uitzetten van tijdelijke overtollige liquide middelen. Het treasury-statuuat geldt hierbij als kader. In 2008 zijn de beleidslijnen reeds vóór aanvang van de financiële crisis in de bankensector aangescherpt, waardoor Wageningen UR hiervan geen directe financiële gevolgen heeft ondervonden.

In 2008 zijn veel inspanningen verricht ter verbetering van de kwaliteit van de interne beheersing van de financiële bedrijfsvoering. Vanuit internal control worden de organisatiebrede procesbeschrijvingen gecoördineerd en vastgelegd in de 'concernstandaard'. In 2008 is ook gestart met de risico control matrix (RCM). Het doel van dit systeem van risicobeheersing en interne controle is het identificeren van significante risico's waaraan de organisatie wordt blootgesteld en een effectief gebruik van de vastgestelde controles. Op die manier wordt betrouwbare financiële verslaggeving gewaarborgd en wordt voldaan aan de toepasselijke wet- en regelgeving. Vanuit internal control zijn er audits uitgevoerd op het terrein van debiteurenbeheer en tijdschrijven. De geconstateerde actiepunten zijn met de organisatie besproken en de betreffende processen verbeterd.

Doorkijk naar 2009

In 2009 zal het systeem van risicomangement verder worden geïmplementeerd. De concernstandaard wordt uitgebreid met de financieel administratieve processen van Van Hall Larenstein. Halfjaarlijks worden de resultaten van internal control gerapporteerd aan de Raad van Bestuur.

Alles overziend zijn wij als Raad van Bestuur van mening dat het systeem van interne sturing van Wageningen UR met de interne risicobeheersings- en controlesystemen in 2008 afdoende heeft gewerkt. De werkprocessen worden zodanig beheerst, dat de organisatie in voldoende mate effectief en efficiënt heeft geopereerd. Naar onze mening is de jaarverantwoording betrouwbaar en is de geldende wet- en regelgeving nageleefd.

1.4.8 Medezeggenschap

De medezeggenschap is voor de Raad van Bestuur en de directies van de organisatieonderdelen een belangrijke partner en schakel in de totstandkoming van beleid, het maken van keuzes en het stellen van prioriteiten. Elke Sciences Group heeft één gemeenschappelijke ondernemingsraad voor de Wageningen Universiteit- en Stichting DLO-werknemers, die binnen die Sciences Group werkzaam zijn. Daarnaast kent Wageningen UR aparte ondernemingsraden voor de Concernstaf, Facilitair Bedrijf, Wageningen IMARES, Wageningen International en RIKILT. Boven deze ondernemingsraden is er één Centrale Ondernemingsraad (COR) Wageningen UR ingesteld waarin leden zitting hebben, die gekozen zijn door en uit het midden van de leden van de ondernemingsraden. De studentenraad (SR) en de Gemeenschappelijke Vergadering (GV) zijn medezeggenschapsorganen van de universiteit. De GV wordt gevormd door Wageningen Universiteitsleden van de COR, aangevuld met direct gekozen leden en de studentenraad (SR).

Hogeschool Van Hall Larenstein kent drie medezeggenschapsorganen, die ieder voor de ene helft uit studentleden en voor de andere helft uit personeelsvertegenwoordigers bestaat. Zowel het Van Hall Instituut als Hogeschool Larenstein heeft een eigen Medezeggenschapsraad (MR). Daarnaast kent de Stichting Van Hall Larenstein een Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad. De leden van de Gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR) worden gekozen door en uit de lokale Medezeggenschapsraden. De GMR overlegt met de directie van de Stichting Van Hall Larenstein en in voorkomende gevallen ook met het College van Bestuur. Tijdens een deel van de lokale Medezeggenschapsraden is de directie als gesprekspartner aanwezig om over locatie-gebonden onderwerpen te overleggen. De contacten van de GMR met de COR, GV en SR zijn in 2008 verder aangehaald.

Naast bovengenoemde interne medezeggenschap kent Wageningen UR ook nog externe medezeggenschap, waarbij per entiteit (Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Hogeschool Van Hall Larenstein) op basis van de CAO overleg wordt gevoerd tussen de vakcentrales en de bestuurder over de arbeidsvoorwaarden en rechtspositie van het personeel. Wageningen Universiteit en Hogeschool Van Hall Larenstein volgen hierin respectievelijk de CAO Nederlandse Universiteiten (CAO NU) en de CAO voor het Hoger Beroepsonderwijs (CAO HBO). Stichting DLO kent een eigen CAO. In 2007 hebben de onderhandelingen geleid tot nieuwe CAO's voor Wageningen Universiteit (tot maart 2010), Stichting DLO (tot april 2009) en Hogeschool Van Hall Larenstein (tot augustus 2010).

1.4.9 Klachtenregelingen en Beroep & bezwaar

• Wageningen Universiteit

- De *Bezwarencommissie Rechtspositionele Geschillen* (AWB hoofdstuk 6 en 7, CAO-NU) heeft in 2008 vier nieuwe zaken te behandelen gekregen, waarvan twee bezwaren zijn ingetrokken, één ongegrond is verklaard en één bezwaar nog loopt in verband met een mogelijke schikking. In 2008 zijn tevens vier reeds in 2007 gestarte bezwarenprocedures afgerond, waarvan één ongegrond is verklaard en drie bezwaren zijn ingetrokken wegens een schikking. De Bezwarencommissie Rechtspositionele Geschillen heeft in 2008 in het kader van Focus 2006 geen nieuwe bezwaren meer behandeld.
- Daarnaast waren er naar aanleiding van de ongegrond verklaring van eerdere bezwaren eind 2008 nog drie lopende Beroepzaken (waarvan twee ingetrokken en één nog loopt) en vijf lopende Hoger Beroepzaken (waarvan twee ongegrond en één ingetrokken). Daarnaast liep er een verzoek om herziening van een uitspraak in Hoger Beroep welke ongegrond is verklaard.
- De *Landelijke Bezwarencommissie Functieordenen* (CAO-NU) heeft in 2008 voor Wageningen Universiteit geen bezwaren behandeld.

- Bij de *Commissie Gelijke Behandeling* is in 2008 één klacht ingediend welke gegrond is verklaard.
- De *Commissie van Advies voor de Bezwaarschriften* (CAB) van Wageningen Universiteit heeft in 2008 twaalf bezwaarschriften ontvangen die alle gericht waren tegen een besluit van het College van Bestuur. Vier bezwaren betroffen een besluit op grond van de Regeling Financiële Ondersteuning Studenten, twee een besluit op grond van de Reissubsidieregeling, twee een besluit inzake het mensacontract, één een besluit op grond van de Regeling één jaar WU-financiering, één de inschrijving als PhD-student, één een ordevoorschrift en één een ordemaatregel.
- In één zaak heeft de CAB het College van Bestuur geadviseerd om het bezwaar niet-ontvankelijk te verklaren, in twee zaken om het bezwaar ongegrond te verklaren. In deze zaken is afgezien van het horen van belanghebbenden.
- In drie zaken is het College van Bestuur volledig tegemoet gekomen aan het bezwaar en is het bezwaar ingetrokken. Eén bezwaar is om een andere reden ingetrokken.
- In vijf zaken heeft de CAB belanghebbenden en vertegenwoordigers van het College van Bestuur gehoord. Eenmaal hebben partijen na de hoorzitting een minnelijke schikking bereikt. In drie zaken heeft de CAB het College van Bestuur geadviseerd het bezwaar ongegrond te verklaren. Ten tijde van het opstellen van dit jaarverslag was één zaak nog in behandeling.

- In 2008 is bij het *College van Beroep voor de Examens* (CBE) van Wageningen Universiteit één beroepschrift ingediend, betreffende de goedkeuring van een vakkenpakket, en één klacht, gericht tegen het beleid met betrekking tot de omrekening van cijfers behaald in het buitenland.
- In beide zaken is het CBE niet toegekomen aan een inhoudelijke behandeling, eenmaal omdat het beroep door het CBE niet-ontvankelijk is verklaard en eenmaal omdat het CBE zich onbevoegd heeft verklaard. In het laatste geval is de klacht ter behandeling doorgezonden naar de betreffende examencommissie.
- De studentendecanen hebben als ombudspersoon voor studenten bij een aantal klachten bemiddeld. Dit aantal is vergelijkbaar met de voorgaande verslagperiode en hoger dan in 2006. Een van de studentendecanen is vertrouwenspersoon voor studenten. Uit het aantal meldingen blijkt dat deze functie duidelijk voorziet in een behoefte.

- **Stichting DLO**

- De *Klachtencommissie Individueel Klachtrecht (CAO-DLO)* heeft in 2008 drie klachten behandeld, waarvan één klacht ongegrond en twee klachten gegrond zijn verklaard.
- De *Klachtencommissie Individueel Klachtrecht (CAO-DLO)* heeft in 2008 in het kader van Focus 2006 geen klachten behandeld.
- De *Bezwarencommissie Functieordenen DLO* heeft in 2008 drie klachten behandeld, waarvan één klacht niet ontvankelijk is verklaard en één klacht niet ontvankelijk/ongegrond.

- **Hogeschool Van Hall Larenstein**

Binnen hogeschool Van Hall Larenstein zijn er diverse regelingen rond bezwaar, beroep en klachten van personeel en studenten.

- Ombudsman
Personeel of studenten (personen of groepen) die zich benadeeld voelen door een handeling of nalatigheid van de instelling of van een functionaris, kunnen terecht bij de ombudsman. Deze kan doorverwijzen, adviseren, bemiddelen of formeel onderzoeken. In september 2008 is de ombudsman voor personeel en studenten benoemd. In 2008 zijn 10 zaken in behandeling genomen.
- College van Beroep voor de Examens
Studenten kunnen in beroep gaan tegen een beslissing van de examencommissie. In 2008 heeft het College 18 beroepschriften ontvangen (zie onderstaande tabel).

	Aantal	Intrekking beroep na minnelijke schikking	Intrekking beroep zonder minnelijke schikking	Behandeling beroep door College van Beroep	
<i>Beroepschrift gericht tegen:</i>				niet-ontvankelijk	ongegrond
Bindend negatief studieadvies	13	10	1	1	1
Besluit examencommissie	2	2			
Beroep op grond ongelijke behandeling	3			3	
Totaal	18	12	1	4	1

- *Commissie Heroverweging*
Een werknemer kan de directie, die hiervoor optreedt namens het College van Bestuur, in bepaalde gevallen verzoeken om een besluit van de werkgever te heroverwegen. Voordat het op een verzoek tot heroverweging beslist, vraagt het College advies aan de Commissie Heroverweging. In 2008 heeft de Commissie tweemaal advies uitgebracht aan de directie.
- *Bezwaaradviescommissie Van Hall Larenstein - vestiging Leeuwarden*
De bezwaaradviescommissie heeft twee maal een bezwaar behandeld dat was ingesteld tegen een besluit van de Directie op een FOS-verzoek, en ter zake advies aan de directie uitgebracht.
- *Commissie bezwaar beoordeling*
In 2008 zijn er vier bezwaren ontvangen. Één is door de werkgever gegrond verklaard, de overige drie zijn in behandeling genomen bij de Commissie.
- *Commissie van Beroep HBO*
Er is een beroep ingediend, dit beroep is nog in behandeling.

- **Wageningen UR**

- In 2008 zijn geen klachten ingediend op grond van *Klachtenregeling Ongewenste Omgangsvormen Wageningen UR* en zijn er door de commissie geen klachten behandeld.

1.5 Wageningen Universiteit

Wageningen Universiteit verzorgt academische bachelor-, master- en PhD-opleidingen en verricht fundamenteel onderzoek op het gebied van life sciences en natural resources. Het onderzoek is ondergebracht bij onderzoekscholen. Docenten participeren zowel in het onderzoek als het onderwijs van de universiteit en werken intensief samen met zusterinstellingen in binnen- en buitenland.

De belangstelling voor de opleidingen van Wageningen Universiteit is in 2008 verder toegenomen. De inschrijving van vwo-scholieren voor de BSc-opleidingen (eerstejaars hoger onderwijs) is ten opzichte van 2007 met 12% gestegen. De instroom van ruim 1400 studenten is de hoogste ooit van Wageningen Universiteit. Het marktaandeel van Wageningen Universiteit is daardoor toegenomen tot 2,4% (2007: 2,3%, 2006: 1,9%).

Wageningen Universiteit is voor de vierde achtereenvolgende keer op de eerste plaats geëindigd in de jaarlijkse ranking van de *Keuze Gids Hoger Onderwijs*. Het eindoordeel was dit keer voor het eerst gebaseerd op ook de waardering door externe deskundigen. In de top-20, samengesteld uit bijna 400 opleidingen, komen 6 opleidingen van Wageningen Universiteit voor, op de plaatsen één en twee en op gedeelde derdeplaats. En verder op de zesde en twee opleidingen op de gedeelde elfde plaats.

In 2008 heeft professor Willem de Vos de prestigieuze Spinozapremie ontvangen voor zijn baanbrekende onderzoek naar de bijdrage van micro-organismen aan ons voedsel en onze gezondheid. Het was voor het tweede achtereenvolgende jaar dat een Wageningse onderzoeker de Spinozapremie krijgt. De Spinozapremie is de hoogste Nederlandse onderscheiding in de wetenschap. Prof. Pierre de Wit werd benoemd tot KNAW-hoogleraar en verder is aan prof. Martien Cohen Stuart de Akzo Nobel Science Award 2008 toegekend.

In 2008 is the Teacher of the Year award van het Wageningen Universiteits Fonds (WUF) uitgereikt aan dr Dane Bicanic van de leerstoelgroep Biofysica.

De jaarlijkse Education Day van het Onderwijsinstituut en de Wageningse Studenten Organisatie (WSO) had in 2008 als thema: Challenging education.

Op 9 maart vond de viering plaats van de negentigste verjaardag van de universiteit. Deze feestelijke gebeurtenis werd onder andere gevierd met de uitreiking van twee ere-doctoraten, te weten aan de Britse biochemicus prof. David Baulcombe en de Canadese visserijdeskundige dr. Daniel Pauly.

De opening van het Academisch Jaar 2008/2009 stond in het teken van 'feeding the world', waarbij Kofi Annan, voormalig Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties) zijn visie over de wereldvoedselproblematiek uiteenzette. Deze opening is overigens niet alleen bedoeld voor de universiteit, maar Wageningen UR breed.

1.5.1 Onderwijs en Studenten

1.5.1.1 Onderwijs en opleidingen Wageningen Universiteit

Het opleidingsaanbod voor ruim 5000 studenten bestond in 2008/2009 uit 18 Nederlandstalige bacheloropleidingen en 29 Engelstalige MSc-opleidingen op het gebied van Biologie, Planten & Dieren, Maatschappij & Economie, Omgeving & Landschap en Technologie & Voeding (zie bijlage IA, tabel 1). Het onderwijs is probleemgericht; onderwijs en onderzoek zijn sterk internationaal georiënteerd.

In 2008 zijn geïntroduceerd:

- BSc-minors Food Safety, Sustainable Food Production Chains, Innovation and Entrepreneurship
- Specialisatie Management of Marine Ecosystems
- Specialisatie Water Technology
- Specialisatie Sensory Science
- Research Master Variant in Social Sciences (gestart per 1 september 2008)
- Vernieuwde BSc-opleiding Biologie

Verder is besloten de MSc-opleiding Earth System Science verder te ontwikkelen tot een brede bèta-gamma MSc-opleiding Climate Studies.

Het Academisch Master Cluster (AMC) voor de masteropleidingen is omgevormd tot het vak Academic Consultancy Training (ACT), gericht op enerzijds multidisciplinair groepswork van kwalitatief hoog niveau en anderzijds de ontwikkeling van academische vaardigheden van individuele studenten. Ten aanzien van de academische stage zijn criteria opgesteld.

In 2008 is het rapport van de Stuurgroep Onderwijshuis uitgebreid bediscussieerd. Op basis van deze discussie vindt begin 2009 besluitvorming plaats over de invoering van de major-minor structuur, de BSc-thesis en het semestersysteem aan Wageningen Universiteit.

Voor studenten in opleidingscommissies en in het bestuur van het onderwijsinstituut wordt voortaan een introductie cursus georganiseerd met als titel WU education: Governance, Policy and Organization.

1.5.1.2 Interne en externe kwaliteitszorg

• Kwaliteitszorg intern

De resultaten van de derde editie van de BSc-eerstejaarsenquête in 2008 waren zeer positief. De eerstejaars waarden hun opleiding goed en 96% zou een opleiding aan Wageningen Universiteit aanraden aan scholieren. Ook uit de BSc- en MSc-uitstroom-enquêtes komt een positief beeld naar voren.

Het niet-cursorisch onderwijs (afstudeervakken, stages) voor de studie jaren 2006/2007 en 2007/2008 is op het niveau van de universiteit en per opleiding uitgebreid geëvalueerd. De resultaten waren zeer positief.

De respons op de elektronische vragenlijsten was over het algemeen goed. De evaluaties hebben voldoende, actuele terugkoppeling aan opleidingsdirecteuren, docenten en leerstoelhouders opgeleverd.

Begin 2008 hebben de veertien Nederlandse universiteiten de overeenkomst Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) officieel ondertekend. De BKO voorziet in wederzijdse erkenning van de professionalisering van docenten aan universiteiten. Gecertificeerde docenten worden zonder nadere toetsing door alle deelnemende instellingen als gekwalificeerd docent in het academisch onderwijs erkend. In het kader hiervan heeft Wageningen Universiteit het bestaande traject onderwijskwalificatie aangepast en uitgebreid tot een leertraject voor de BKO. Alle personeelsleden met een onderwijstaak van meer dan 10% die zijn aangesteld na 1 januari 2008, zijn verplicht de BKO te behalen. Dat geldt ook voor personeelsleden die eerder zijn aangesteld en waarvoor in het R&O-gesprek is geconcludeerd dat het behalen van de BKO wenselijk of noodzakelijk is in het kader van de kwaliteitsverbetering van het onderwijs.

• Kwaliteitszorg extern

In 2008 heeft de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) een positief accreditatie besluit genomen over de bacheloropleidingen Internationale Ontwikkelingsstudies, Moleculaire Levenswetenschappen en Bodem, Water, Atmosfeer en over de masteropleidingen Earth System Science, Hydrology and Water Quality, Meteorology and Air Quality, Soil Science, International Development Studies, Management of Agro-ecological Knowledge and Social Change en Molecular Life Sciences.

In 2008 heeft de Quality Assurance Netherlands Universities (QANU) positieve beoordelingsrapporten gepubliceerd over de bacheloropleiding Milieukunde en de masteropleidingen Environmental Sciences and Urban Environmental Management and de NVAO heeft deze opleidingen vervolgens geaccrediteerd. Hiermee zijn alle opleidingen van Wageningen Universiteit in de eerste cyclus door de NVAO geaccrediteerd.

<i>Clusteropleidingen</i>	<i>Bacheloropleidingen</i>	<i>Masteropleidingen</i>
Cluster Aardwetenschappen	Bodem, Water en atmosfeer	Earth System Science Hydrology and Water Quality Soil Science
Cluster Sociale Wetenschappen	Internationale Ontwikkelingsstudies	International Development Studies Management of Agro-ecological Knowledge and Social Change
Cluster Scheikunde	Moleculaire Levenswetenschappen	Molecular Life Sciences

1.5.1.3 Studievoortgang en studierendementen

In de tabellen 7 en 8 van bijlage 1A staan respectievelijk de rendementen van masterstudenten (generatie 2004 t/m 2006) en bachelorstudenten (generatie 2003 t/m 2005). Anders dan voorgaande jaren is de rendementsberekening voor de bachelorstudenten gebaseerd op het aantal studenten dat zich in het tweede jaar heeft ingeschreven. Met andere woorden: uitval in het eerste jaar heeft geen invloed op het rendement. Hiermee komen de rendementsberekeningen in overeenstemming met landelijk gehanteerde methodieken.

Terwijl de masterrendementen hoog zijn, blijven de bachelorrendementen achter bij de verwachtingen. Deels wordt dit veroorzaakt door de zogenaamde 'zachte knip' waardoor bachelorstudenten al met de master kunnen beginnen terwijl ze de bachelor nog niet hebben afgerond, maar dat is zeker niet de enige oorzaak. Het beleid is er op gericht om de komende jaren de bachelorrendementen sterk te laten groeien. Dit is in overeenstemming met afspraken die door de VSNU met het Ministerie van OCW zijn gemaakt. De ambitie in deze afspraken is dat 70% van de herinschrijvers (in het tweede jaar) binnen 4 jaar hun bachelordiploma behaalt (momenteel 48%).

1.5.1.4 Opvang van studenten

De opvang van en dienstverlening aan studenten gebeurt voor het grootste deel door het Studenten Service Centrum (SSC). Sinds medio 2008 bestaat het SSC uit drie teams:

- Student Administration (toelating, inschrijving, registratie, afstuderen)
- International Office (opvang en administratieve begeleiding van internationale studenten)
- Student Counselling (studentenbegeleiding en -welzijn)

Onder het SSC valt ook de studenteninformatiebalie in de hal van het Forum-gebouw waar studenten terecht kunnen met allerlei vragen en voor hun WUR-card.

De opvang van buitenlandse studenten omvat service ten aanzien van het aanvragen van visa en verblijfsvergunningen, huisvesting en financiële zaken. Hiervoor onderhoudt het International Office (IO) nauwe contacten met de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND), de Gemeente Wageningen, beursverlenende organisaties, huisvestingsorganisaties, banken etc.

In 2008 zijn de voorlichtingsbrochures vernieuwd en gedurende de zomermaanden is voor de negende keer het populaire Infopoint ingericht. Buitenlandse ouderejaars studenten helpen nieuwe studenten snel hun weg te vinden in Wageningen', in 2008 voor het eerst vanuit het nieuwe Forum gebouw. De studenten zijn 'impressed' door hun nieuwe onderwijsomgeving. Bij het International Office zijn ook medewerkers actief voor de opvang van Exchange Students (o.a. Erasmus studenten).

In 2008 is het aantal eerstejaars BSc-studenten uit Duitsland sterk toegenomen. Naast het verzorgen van de beoordeling van hun toelating, heeft het team Student Administration deze groep studenten begeleid bij hun aanmelding in Studielink en bij hun deelname aan de zesweekse cursus Nederlands.

Het aantal toelatingsverzoeken voor een Masteropleiding aan Wageningen Universiteit is in 2008 verder gestegen naar 4841. Het project, gericht op het digitaal kunnen aanleveren en verwerken van de vereiste documenten in het aanmeld- en toelatingsproces is gestart en wordt in de loop van 2009 afgerond.

Wageningen Universiteit zal eind 2009 aansluiten op Studielink, de landelijke inschrijfportal voor Hoger Onderwijs in Nederland. De voorbereidende activiteiten daarvoor zijn eind 2008 gestart. Studielink vervangt de aanmeldportal van de IB-Groep Groningen en studenten die zich willen inschrijven voor een Wageningse bacheloropleiding moeten zich er al aanmelden. In 2008 heeft SSC studenten zoveel mogelijk ondersteund bij hun aanmelding en er op toegezien dat alle aanstaande studenten hun inschrijfpakket op tijd kregen toegestuurd. Daarbij is goed samengewerkt met het Centraal Bureau Aanmelding en Plaatsing (CBAP) van de IB-Groep.

Om de informatievoorziening aan studenten te verbeteren is in 2008 de website heringericht en een plan opgesteld, gericht op het verbeteren van de afhandeling van de contacten met studenten en anderen via internet, e-mail, telefoon en balie. Hierbij zijn ook gebruiksmogelijkheden onderzocht van vraag- en antwoordprogramma's als Trinicom.

1.5.1.5 Studentenvoorzieningen

Voor het volgen van hun studie staan studenten van Wageningen Universiteit onderwijs, tentamens en examens ter beschikking en de toegang tot inrichtingen en verzamelingen van de universiteit. Verder voorziet de universiteit in de studentenvoorzieningen studentenbegeleiding door decanen en studiebegeleiding.

Ten behoeve van een aansprekend studeer- en leefklimaat zijn de universiteit en allerlei (studenten-)organisaties actief op het vlak van andere voorzieningen: studentengezelligheidsverenigingen, sportverenigingen, toneelgezelschappen, koor en orkest, studentenpolitiek en -vakbond en alles wat daar tussen zit. Wageningen Universiteit hecht groot belang aan een goed functionerend aanbod en ondersteunt deze groepen.

• Studiebegeleiding

De universiteit had in 2008 opnieuw te maken met toenemende studentenaantallen. Daardoor maar ook omdat potentiële studenten (BSc en MSc) vaker tevoren aankloppen om gedetailleerd studieadvies, is de vraag naar de inzet van studieadvieser toegenomen. Studieadvies 'vooraf' wordt gegeven in de veronderstelling dat een goed onderbouwde studiekeuze leidt tot gemotiveerde studenten.

De grote keuzevrijheid is ook naar het oordeel van studenten een sterk punt van Wageningen Universiteit. Studieadviseurs spelen een belangrijke rol bij de ondersteuning van de invulling ervan. Er is sprake van een lichte toename van het aantal BSc-studenten dat de vrije keuze in het buitenland invult. De verwachting is dat dit aantal verder zal toenemen en de eerste stappen zijn gezet om de informatievoorziening daarover te verbeteren. In een MSc-opleiding leiden vele wegen tot een diploma; studieadviseurs ondersteunen de keuzes.

• Studentenbegeleiding

De Dienst Studenten Begeleiding (DSB) bestond in 2008 uit vier studentendecanen, twee studentenpsychologen, één studentenarts en twee assistent-verpleegkundigen.

Er hadden 350 studenten een afspraak met een studentenpsycholoog, waarvan 264 voor de eerste keer. In 54% van de gevallen ging het om studiegerelateerde problemen, in 30% om meer persoonsgebonden problemen en in 16% om een combinatie van studiegerelateerde- en persoonlijke moeilijkheden.

In verband met dyslexie hebben zich 34 studenten voor het eerst gemeld (30 in 2005, 23 in 2006).

Het aantal nieuwe meldingen van studenten met RSI is gestegen tot 51 (68 in 2004, 42 in 2005, 38 in 2006, 26 in 2007), in een vroeger stadium en daarmee minder ernstig.

Bij de studentenarts hebben zich 625 studenten voor het eerst gemeld voor begeleiding bij onder andere studieovermatigheid door ziekte/ stress. Het aantal consulten bedroeg 937 (950 in 2007). Het aantal consulten voor buitenlandse studenten (inclusief PhD-studenten) is iets toegenomen tot 102 (64 in 2006 tot 93 in 2007).

In verband met verblijf in de tropen hebben 312 studenten tropenkeuringen ondergaan en zijn 1.994 tropenvaccinaties verstrekt. Verder zijn 20 spreekuren malariavoortlichting verzorgd voor gemiddeld 4 studenten per keer en zijn 207 recepten voor malaria en andere zaken uitgeschreven.

Na terugkeer hebben ruim 100 gesprekken plaatsgevonden, voor 61 personen betrof het post travel screening in samenwerking met het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC).

In 2008 zijn er in totaal 931 studenten op gesprek geweest bij het studentendecanaat: 735 gesprekken met in totaal 545 Nederlandse studenten en 560 gesprekken met in totaal 386 buitenlandse studenten. Er is een lichte toename te zien in het aantal studenten dat het decanaat bezoekt. Dit geldt zowel voor Nederlandse als buitenlandse studenten.

In 2008 moesten verschillende studenten wegens ernstige familie- of ernstige persoonlijke omstandigheden hun studie voor langere tijd onderbreken of naar hun thuisland terugkeren. Twee studenten van Wageningen Universiteit zijn overleden. Het contact met de nabestaanden werd op initiatief van het decanaat verzorgd door een team bestaande uit een studentendecaan, de studieadviseur, het studentenpastoraat, de studievereniging en eventuele vrienden of familie.

In september is een bijeenkomst gehouden voor eerstejaars met een beperking, mede georganiseerd door studenten. Voor studieadviseurs is een middag georganiseerd rond het thema psychische beperkingen en studenten hebben een proefinstallatie van de netwerkversie van voorleessoftware getest.

• **Andere voorzieningen**

Voor huisvesting kunnen studenten terecht op de particuliere kamermarkt, bij de WSO Kamerbalie en bij huisvestingsorganisatie Idealis. Idealis verhuurt ongeveer 4.500 kamers in veertien complexen verspreid over Wageningen. In 2008 beschikte Wageningen UR over 1.100 kamers speciaal voor buitenlandse studenten. Door de groei van het aantal studenten zijn buitenlandse studenten in het studiejaar 2008/2009 tijdelijk ondergebracht in Landal Miggelenberg en Rabbit Hill in Hoenderloo. Daarnaast is het voormalig IPO gebouw aan de Binnenhaven in gebruik genomen om tijdelijk 34 studenten in te huisvesten.

Universitair Sportcentrum de Bongerd (USB) is een multifunctioneel sportcentrum met uitgebreide indoor en outdoor faciliteiten. In het sportprogramma worden meer dan 40 verschillende sporten aangeboden en daarnaast nog eens ongeveer 15 sportevenementen. Het sportprogramma kent naast de vaste lessen ook kortlopende cursussen zoals Capoeira, Flamenco, Salsa, Pole Fitness en Tai Chi. Het USB heeft haar eerste plaats in de Keuzegids Hoger Onderwijs gehandhaafd op het gebied van 'universitaire sportvoorzieningen'.

In 2008 is opnieuw een inhaalslag gemaakt met de verhoging van de tarieven voor de sportrechten.

De Sportstichting Wageningen Universiteit Thymos (SWU Thymos) stimuleert sport en bewegen door studenten, behartigt de belangen van de sportende student in het algemeen en de belangen van de 19 studentensportvereniging in het bijzonder. In 2008 waren het rackettoernooi en de sportnacht een groot succes; bij de sportnacht waren zelfs meer dan 300 inschrijvingen.

Ter bevordering van de integratie tussen studenten van Wageningen Universiteit en Hogeschool Van Hall Larenstein in Wageningen is in 2007 afgesproken dat FOS-ondersteuning ook geldt voor studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein in bepaalde van oudsher aan de universiteit verbonden organisaties en andersom. In 2008 is daar daadwerkelijk gebruik van gemaakt.

Na overleg met de Student Council is in mei 2008 een studenttevredenheidsonderzoek gedaan. Alle studenten is gevraagd de International Student Barometer enquête in te vullen. Besloten is om een dergelijk onderzoek om het jaar uit te voeren; de ISB onder international studenten vindt ieder jaar plaats.

1.5.1.6 Internationale mobiliteit en uitwisseling staf en studenten

Naast de uitwisseling van studenten vindt er veelvuldig internationale uitwisseling plaats van wetenschappelijke staf. Wetenschappelijk personeel maakt gebruik van de mogelijkheid van sabbatical leave om tijdelijk bij een buitenlandse universiteit werkzaam te kunnen zijn. Omgekeerd is een groot aantal buitenlandse (gast)medewerkers werkzaam binnen Wageningen UR. Gemiddeld betreft het ruim 70 verschillende nationaliteiten.

Voor optimale begeleiding van de buitenlandse medewerker zorgt de Expertgroep Buitenlanders van de afdeling Human Resource Management. Deze groep is op de hoogte van de laatste ontwikkelingen in het Nederlandse migratiebeleid en heeft dit jaar een 3-delige informatieve gids verzorgd, Your Guide to the Netherlands and

Wageningen UR, waarin de buitenlandse medewerker alle informatie kan vinden met betrekking tot wonen in Wageningen en werken bij Wageningen UR.

1.5.2 Alumni en fondsenwerving

In 2008 heeft het alumnibureau bijeenkomsten georganiseerd in samenwerking met de bestaande regionale alumnikringen in Nederland en België en in onder andere Denemarken en Brazilië. Samen met andere Nederlandse universiteiten zijn twee alumnibijeenkomsten gehouden in Madrid en Barcelona. De opkomst en evaluatie waren zeer positief en in de komende jaren zal het concept worden uitgebreid. Er zijn veel groepen alumni ontvangen in het nieuwe onderwijsgebouw, waaronder de oud-studenten die 25 en 50 jaar geleden hun studie begonnen. Het platform Wageningen Ambassadors is gegroeid naar 34 leden en is tweemaal bijeen geweest.

De evaluatie in 2008 van de samenwerking met en financiering van de alumnivereniging KLV heeft geleid tot het besluit de samenwerking te intensiveren en een nieuw samenwerkingscontract op te stellen. Vanaf 1 maart 2009 gaat KLV in opdracht van Wageningen UR het alumnibeleid uitvoeren.

In 2008 zijn er voorbereidingen getroffen voor de ontwikkeling van een brede fondsenwervingscampagne. Parallel hieraan zijn er fondsenwervende campagnes gedaan voor het Anne van den Ban Fonds en het Wageningen Universiteits Fonds (WUF). Voor beide fondsen zijn circa 1000 alumni benaderd die een band hebben met het specifieke fonds. Voor het WUF is er tevens een belactie gehouden door studenten van Wageningen Universiteit. Het Anne van den Ban Fonds zag haar inkomsten stijgen naar € 185.000, het WUF kon ondanks de kredietcrisis haar inkomsten uit fondsenwerving op hetzelfde niveau houden als in 2007, circa € 30.000. Door het verkrijgen van geoordeelde schenkingen via fondsen op naam is er in totaal in 2008 bijna € 600.000 aan giften binnengekomen.

1.5.3 Onderzoek

1.5.3.1 Onderzoeksbeleid

Het domein van Wageningen UR bestaat uit drie samenhangende kerngebieden:

- Voeding en voedselproductie;
- Leefomgeving;
- Gezondheid, leefstijl en levensomstandigheden.

Binnen deze kerngebieden wil Wageningen Universiteit zich op een aantal expertiseterreinen profileren. Deze terreinen worden aangeduid als leerstoelen. Rond een dergelijke leerstoel vormt zich een groep medewerkers die samen met de hoogleraar invulling geeft aan dat wetenschapsgebied. Binnen Wageningen Universiteit vindt het onderzoek plaats in 90 leerstoelgroepen, binnen 5 departementen.

Daarnaast zijn er extra investeringen in een drietal maatschappelijke thema's die het hart van Wageningen UR raken:

- Biobased economy;
- Klimaatbestendige kustzones;
- Voeding, gezondheid en gedrag.

Tenslotte zijn er investeringen in drie expertises en technologieën:

- Systeembioïologie;
- Bionanotechnologie;
- Het koppelen van schaalniveaus en governance.

1.5.3.2 Onderzoekscholen

Wageningen Universiteit heeft het penvoerderschap over zes onderzoekscholen en heeft een dependance van een zevende onderzoekschool. De onderzoekscholen binnen Wageningen Universiteit zijn samengebracht in een overkoepelend orgaan: Wageningen Graduate Schools.

Onderzoekscholen met penvoerderschap bij Wageningen Universiteit:

- Experimental Plant Sciences (EPS);
- Mansholt Graduate School of Social Sciences (MG3S);

- The C.T. de Wit Graduate School Production Ecology & Resource Conservation (PE&RC);
- The graduate school VLAG (Nutrition, Food Technology, Agrobiotechnology and Health Sciences);
- Wageningen Institute of Animal Sciences (WIAS);
- Wageningen Institute for Environment and Climate Research (WIMEK / SENSE).

Overige participaties in onderzoekscholen met penvoerderschap elders:

- Research School for Resource Studies for Development (CERES);
- Graduate School on Process Technology (OSPT);
- Research Institute and Research School for Economic and Social History (N.W. Posthumus Instituut, NWP);
- Graduate School of Polymer Science and Technology (PTN);
- Research School Biodiversity;
- Graduate Research School of Science, Technology and Modern Culture (WTMC);
- Graduate Research School Biotechnological Sciences Delft Leiden (BSDL);
- Buys Ballot Research School (BBOS);
- Dutch Institute of Systems and Control (DISC).

De onderzoekscholen garanderen de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek van Wageningen Universiteit. Het onderzoek van Wageningen Universiteit en ook de PhD-programma's zijn ondergebracht in deze onderzoekscholen. Iedere onderzoekschool heeft een eigen missie. Ook andere Nederlandse universiteiten en onderzoeksinstituten kunnen met een onderzoekschool verbonden zijn.

De onderzoekscholen hebben drie hoofdtaken:

- Coördinatie van een samenhangend onderzoeksprogramma voor de universiteit binnen de missie van de onderzoekschool.
- Bewaken, monitoren en stimuleren van de kwaliteit en de voortgang van academisch onderzoek (PhD-studenten, post-docs en onderzoekers).
- Ontwikkelen, faciliteren en coördineren van postdoctoraal onderwijs.

Onderzoekers, postdocs en PhD-studenten participeren in één van de onderzoekscholen. De onderzoekscholen van Wageningen Universiteit zijn geaccrediteerd door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en daarmee onderworpen aan een kwaliteitscontrole.

1.5.3.3 Kwantitatieve gegevens

• Omvang onderzoek en onderzoeksproductiviteit

De omvang van de eerste geldstroom voor onderwijs en onderzoek was in 2008 € 155,2 mln. Het tweede geldstroom onderzoek waarvan de lasten voor een groot deel door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) worden gedragen, had een omvang van € 14,6 mln. Hierbij inbegrepen zijn de medewerkers aan de onderzoeksprojecten die via het NWO-programma Vernieuwingsimpuls zijn geworven. De toekenning van acht Veni- en drie Vidi-beurzen in 2008 bracht het totale aantal laureaten op zesentwintig Veni's, vijftien Vidi's en vier Vici's. Het derde geldstroom onderzoek had een omvang van € 63,8 mln. Het aantal wetenschappelijke publicaties bedroeg 3.627.

• Promovendi

Wageningen Universiteit prijst zich gelukkig met haar onderzoekscholen die zorg dragen voor een uitdagend opleidingsprogramma en die alle mogelijkheden aangrijpen om het niveau van hun promovendi op het hoogst mogelijke plan te brengen. Dat zij hierin slagen blijkt onder meer uit positieve beoordeling bij de visitaties en de re-accreditatie van de onderzoekscholen.

De onderzoekscholen hebben in 2008 evenals in 2007 veel aandacht gegeven aan de loopbaanoriëntatie en carrièreperspectieven van promovendi via zogenaamde career assessments, uitstroomb cursussen en loopbaanbegeleiding voor jonge excellente onderzoekers. Met deze begeleiding wordt een promovendus ook voorbereid op

een mogelijke carrière buiten de wetenschap. Er is in 2008 ook expliciet aandacht gegeven aan het begeleiden van promovendi. Op initiatief van Wageningen Graduate Schools is de cursus 'Professional in Supervision' ontwikkeld, bedoeld voor (co-)promotoren ter professionalisering van de begeleiding van promovendi. Deze cursus werd met zeer veel belangstelling gevolgd.

De instroom van (internationale) promovendi is toegenomen in vergelijking met vorig jaar. De instroom over 2008 betrof ruim 300 promovendi.

De deelname aan Tweede Fase Onderwijs (TFO) voor promovendi is net als in de afgelopen jaren weer toegenomen. Het aantal promovendi in 2008 was 961.

De stand van zaken wat betreft de verdeling over de Onderzoekscholen van het aantal promovendi waaraan Tweede Fase Onderwijsmiddelen zijn toegekend, is weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel Aantallen promovendi waaraan TFO-middelen zijn toegekend per onderzoekschool in 2004-2008

<i>Jaar</i>	<i>CERES</i>	<i>EPS</i>	<i>MG3S</i>	<i>PE&RC</i>	<i>VLG</i>	<i>WIAS</i>	<i>WIMEK</i>	<i>Totaal</i>
2004	67	105	104.5	127.5	165	67	85	721
2005	70	101.5	100	134	170	74	79.5	729
2006	61.5	98.5	103.5	138	182	65.5	105	754
2007	69	102	91	173	195	86	95	811
2008	67	130	111	201.5	232	102.5	117	961

• Interne onderzoeksstimulering

De onderzoekscholen hadden in 2008 de beschikking over een bedrag van ruim € 2,7 mln. voor de aanstelling van aio's en postdocs op toekomstgerichte thema's. Een deel van deze middelen wordt gereserveerd om additionele aio's of postdocs in te zetten onder leiding van Veni- of Vidi-Haureaten.

Een deel van de middelen uit het College van Bestuur budget voor jonge onderzoekers (ongeveer K€ 50) wordt ingezet ter bevordering van de kansen van talentvolle postdocs op honorering van hun Vernieuwingsimpuls-aanvraag.

• Kwantitatieve gegevens

Het aantal promoties daalde van 251 in 2007 tot 210 in 2008 waarvan 89 voorbereid door vrouwen. De vooropleiding (doctoraal, MSc) had bij 61 promovendi buiten Nederland plaatsgevonden. De jonge doctor had in 86 gevallen niet de Nederlandse nationaliteit.

Zoals eerder al is opgemerkt is het aantal promovendi met een Opleidings- en Begeleidingsplan (OBP; in het Engels: Training- and Supervision Plan, TSP) wederom gestegen. Ook van deze ontwikkeling mag een gunstig effect op het aio-rendement worden verwacht.

De omvang van het promovendibestand ligt thans op circa 1.250.

1.5.3.4 Kwaliteitszorg

De visitaties binnen Wageningen Universiteit maken deel uit van een landelijk stelsel, waarbij elke universiteit de verplichting heeft zich eenmaal in de zes jaar extern te laten visiteren. Daarnaast vinden tussentijds de zogenaamde midterm evaluaties plaats. Al deze visitaties vinden plaats volgens een Standaard Evaluatie Protocol (SEP) dat is ontwikkeld en vastgesteld door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek NWO en de Vereniging van Universiteiten (VSNU). Tevens houden

deze organisaties, in afstemming met het Ministerie van OCW, toezicht op de uitvoering van het SEP door middel van de Meta Evaluatie Commissie (MEC) die jaarlijks rapporteert en adviseert.

Wageningen Universiteit voert haar visitaties uit met als leidende eenheid de onderzoekschool. De onderzoekschool WIMEK is in 2007 extern gevisiteerd, terwijl de overige onderzoekscholen CERES, EPS, MG3S, PE&RC, VLAG en WIAS zich voorbereiden op de externe visitatie in 2009.

De visitaties blikken terug over een langere periode en aan de hand hiervan vindt bijstelling van de strategie voor de toekomst plaats. Ook het reguliere overleg van de Sciences Groups (maandelijks) en de onderzoekscholen (jaarlijks) met respectievelijk de Raad van Bestuur en de Rector maken deel uit van de kwaliteitborgingscyclus.

Tenslotte heeft de organisatie in 2008 een begin gemaakt met de verdieping van de borging van de kwaliteit, zowel door een jaarlijkse monitoring als door de hierboven geschetste zesjaarlijkse visitaties.

1.6 Hogeschool Van Hall Larenstein

De focus van Hogeschool Van Hall Larenstein ligt op het opleiden van de praktijkgerichte professionals en het vertalen van wetenschappelijke kennis naar praktijktoepassingen. Samen met de universiteit streeft de hogeschool naar een breed palet van academische en professionele opleidingen, met daarbinnen goede overstapmogelijkheden voor studenten. Het onderwijs van Hogeschool Van Hall Larenstein wordt gegeven op de locaties Leeuwarden, Velp en Wageningen.

Uitgaande van de belangstelling, kennis en ervaring van de student ondersteunt de hogeschool hem of haar in het traject dat leidt tot een lerende professional op hbo-niveau. De hogeschool doet dit door het aanbieden van professionele bachelor- en masteropleidingen, maar ook door training en scholing tijdens de loopbaan.

Bij de opening van het hogeschooljaar van Van Hall Larenstein is er door de Raad van Bestuur stilgestaan bij de unieke combinatie van HBO en wetenschappelijk onderwijs en wetenschappelijk onderzoek binnen Wageningen UR. Ook is kort stilgestaan bij het honderdjarig bestaan van studentenvereniging Aboricultura.

Het onderwijs is competentiegericht en het leren in de beroepscontext krijgt veel aandacht. Studenten maken zo snel en zo veel mogelijk kennis met de beroepspraktijk door werkvormen als leerwerkplaatsen, stages en afstudeeropdrachten. Docenten begeleiden studenten en zijn daarnaast betrokken bij toegepast onderzoek. Dit onderzoek vindt plaats in de kenniskringen rond de lectoren of door contractactiviteiten derde geldstromen. Deze activiteiten ondersteunen de innovatie van het onderwijs, verhogen de deskundigheid van de docenten en versterken de relaties van de hogeschool met het werkveld. De hogeschool staat open voor andere culturen en verwelkomt studenten en cursisten uit de hele wereld.

In 2008 is er maandelijks overleg geweest tussen de directie van Hogeschool Van Hall Larenstein en de Raad van Bestuur over de lopende zaken van de hogeschool. Daarnaast werd in de kwartaalgesprekken dieper ingezoomd op de financiële resultaten en de strategische keuzes. De begroting, halfjaarcijfers en jaarrekening vormden de rode draad van deze gesprekken.

Zoals eerder is aangegeven is de stichting Training & Consultancy i.o. binnen Hogeschool Van Hall Larenstein verantwoordelijk voor contractactiviteiten. In 2008 is de positionering van deze stichting kritisch bekeken en is door de directie van hogeschool Van Hall Larenstein besloten de betreffende werkzaamheden dichter bij en onder verantwoordelijkheid van de afzonderlijke Onderwijsdirecties te leggen. De concrete uitwerking, projectmanagement en -beheer en de personele consequenties, zal in voorjaar 2009 zijn afgerond.

• Nieuwe strategie

In het najaar van 2008 is de directie gestart met het traject om te komen tot een nieuwe strategische visie voor de komende jaren. Deze strategie heeft als ambitie de hogeschool op een kwalitatief hoger plan te brengen en een verhoging van het aantal studenten naar ca. 6.000.

De strategische pijlers waarlangs een en ander verloopt zijn de Positionering (vermarkten onderwijsconcepten), Operational Excellence (samenhang in werkprocessen, mensen en systemen), Onderwijs (van portfolio naar onderwijsconcepten en arrangementen) en HRM (ondernemerschap, professionele samenwerking en kernwaarden). Door middel van een aantal projectgroepen en gerichte communicatie krijgt een en ander in de 2^e helft van 2009 zijn beslag.

• Kernwaarden

De nieuwe strategie en bijbehorende ambitie vragen om bepaald gedrag binnen de hogeschool dat zich op team/afdelingsniveau en op organisatieniveau afspeelt. Dit gedrag, of beter gezegd het gewenste gedrag, zijn vastgelegd in een zestal kernwaarden: Klantgerichtheid; Professioneel; Plezier; Samenwerken; Ruimte voor talent en groei; Ondernemend.

In de loop van 2009 worden deze kernwaarden binnen de hogeschool ingebed.

• VOC/Match

In 2004 is op basis van het vastgestelde gemeenschappelijke onderwijskader het competentiegericht onderwijs binnen hogeschool Van Hall Larenstein geïmplementeerd. Destijds is afgesproken dat er na 4 jaar een evaluatie zou plaatsvinden naar de daadwerkelijke uitvoering hiervan. Tussentijds hebben er ook al enige evaluaties plaatsgevonden, echter per locatie verschillend. In het 1^e kwartaal 2009 vindt er nu een overall evaluatie plaats. De uitkomsten zullen rond april 2009 beschikbaar zijn.

1.6.1 Onderwijs en studenten

1.6.1.1 Opleidingen

Het onderwijsaanbod van Hogeschool Van Hall Larenstein (zie bijlage I B, tabel 1) omvat 20 professionele bacheloropleidingen, drie professionele masteropleidingen en drie Associate Degree opleidingen.

Het opleidingsaanbod bestaat uit 41 majoren en 69 minoren. De minoren worden zoveel mogelijk instellingsbreed aangeboden en zijn verdiepend, verbredend of gericht op doorstroming naar de universiteit. De master- en bacheloropleidingen in Wageningen zijn volledig Engelstalig. Bij de Nederlandstalige bacheloropleidingen wordt gestreefd naar het aanbieden van minimaal één Engelstalige major.

Binnen verschillende opleidingen wordt samengewerkt met andere (hoge-)scholen. Op de locatie Leeuwarden biedt de hogeschool gezamenlijk met de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden een aantal technologie opleidingen aan binnen de unit Life Sciences. Ook de laboratorium opleidingen van het Friesland College (mbo) zijn hierin ondergebracht. Met Hogeschool Fontys worden verkenningen uitgevoerd om te komen tot het gezamenlijk aanbieden van een groene economische opleiding in Venlo, aansluitend bij Greenport. Daarnaast zijn samen met Hogeschool Inholland en het Wellant College de eerste verkenningen gaande op weg naar nieuwe opleidingen in het westen van het land gericht op meer instroom uit het stedelijk gebied.

De hogeschool zet zich in om de aansluiting van het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs op het (verkort) hbo onderwijs te verbeteren. Op de locatie Leeuwarden is dit onder meer al gerealiseerd in de unit Life Sciences en met de nieuwe Associate Degree-programma's. Daarnaast neemt Hogeschool Van Hall Larenstein deel aan diverse overleggen met andere scholen, onder andere het LICA (Landelijk Informatie Centrum Aansluiting VO – HBO), het Platformoverleg Voortgezet/Hoger Onderwijs (VOHO) in Velp en Leeuwarden, AOC-overleg Leeuwarden en met AOC Oost. Ook zijn doorlopende leerlijnen ontwikkeld samen met onder andere Helicon Opleidingen Velp. Schakel- en zomercursussen moeten de overstap naar Hogeschool Van Hall Larenstein vergemakkelijken.

In 2008 is de hogeschool met het ontwikkelen en implementeren van het competentiegericht onderwijs in een vergevorderd stadium terechtgekomen. Het competentiegericht maken van de laatste studie jaren is nagenoeg afgerond, het toetsbeleid is aangepast en het Onderwijs- en Examenreglement (OER) is herzien. Met uitzondering

van het hoofdstuk over de examens heeft dit geleid tot één gezamenlijk reglement voor Hogeschool Van Hall Larenstein.

1.6.1.2 Interne en externe kwaliteitszorg

• Kwaliteitszorg intern

De interne kwaliteitszorg per onderwijsdirectie omvat de evaluatie (enquête bij studenten) per periode van het onderwijs. Dat wordt per opleiding uitgevoerd.

Het jaarlijks onderzoek onder alumni (de HBO-monitor) is op instellings- en cluster-niveau uitgewerkt. Dieper analyseren wordt per opleiding gedaan en daarover wordt begin 2009 teruggerepporteerd.

Een werkgroep dagelijks kwaliteit heeft lopende kleinere projecten over operationele kwaliteit verzameld en kwam tot 22 initiatieven. Als vervolgoopdracht heeft deze groep zich voorgenomen om servicenormen voor een aantal aansprekende processen voor te stellen. Medio 2009 moet dit gereed zijn. De 22 initiatieven worden in 2009 verder gebundeld.

De borging van actieplannen per stafdienst en onderwijsdirectie gebeurt op hoofdlijnen in de jaarplannen van deze stafdiensten en onderwijsdirecties. Ruim voor het einde van 2008 zijn de plannen voor 2009 beschreven.

• Kwaliteitszorg extern/accreditaties

In 2008 heeft de Nederlands-Vlaamse Accreditatie-organisatie (NVAO) twee bestaande Bacheloropleidingen geaccrediteerd, te weten Kust en Zee Management en International Business and Management Studies (IBMS).

• Visitaties

Het bedrijf Certiked is eind 2008 gevraagd om visitaties uit te gaan voeren in 2009 bij de 'pure' landbouwopleidingen Dier- en Veehouderij en Tuin- en Akkerbouw en Diermanagement. Het proces van zelfevaluatie is bij die opleidingen eind 2008 gestart en afspraken over het visitatietraject zijn gemaakt.

Vanaf 2010 zal een nieuw accreditatiestramien van kracht zijn met een instellingstoets (facultatief) en een daarmee samenhangende verlichte opleidingsaccreditatie.

Vanaf 2009 wordt een nieuw extern kwaliteit-zorgstelsel van kracht voor praktijkgericht onderzoek en lectoraten. Voor Van Hall Larenstein zal de externe toets begin 2013 plaatsvinden.

1.6.1.3 Studievoortgang en studierendementen

Tabel 4 van bijlage I B geeft de gemiddelde studieduur van afgestudeerden van Hogeschool Van Hall Larenstein aan. In 2008 was deze gemiddeld 4,45 jaar.

In tabel 3 van bijlage I B wordt de gemiddelde studieduur uitgesplitst naar opleiding en locatie.

De hogeschool werkt met een bindend negatief studieadvies voor studenten die na het eerste studiejaar niet voldoende credits hebben behaald en voor studenten die na twee jaar de propedeuse niet hebben gehaald.

Na het studiejaar 2007/2008 heeft de hogeschool 76 negatieve studieadviezen afgegeven. Hiertegen hebben 13 studenten bezwaar aangetekend bij het College van Beroep voor de Examens. De uitkomst van deze bezwaren staat in 1.4.9.

In het studiejaar 2007/2008 zijn in totaal 442 studenten gestopt met hun studie bij Hogeschool Van Hall Larenstein na een gemiddelde studieduur van 2,2 jaar (zie tabel 4 van bijlage I B).

1.6.1.4 Opvang van studenten

Het Onderwijsbureau kent binnen de drie locaties zes werkprocessen:

- De administratie van Nederlandse studenten;
- De administratie en begeleiding van internationale studenten;
- De administratie van stages;
- Het roosteren;
- De frontoffice functie;
- Het verzamelen en bewerken van managementinformatie.

In maart 2008 is de aansluiting met Studielink (landelijke inschrijfportal voor hoger onderwijs in Nederland) gerealiseerd. De aanmelding van nieuwe studenten én het herinschrijven van reeds aanwezige studenten verlopen

sindsdien via Studielink. Hogeschool Van Hall Larenstein is een van de eerste hogescholen in Nederland die zonder al te grote problemen voor haar studenten helemaal op Studielink is aangesloten. De implementatie van Studielink vergroot de afstand tussen student en hogeschool. Reden voor de hogeschool om een alternatieve manier te vinden om de student in een vroeg stadium te binden.

Het International Office begeleidt de internationale studenten bij huisvesting, aanvragen van verblijfsdocumenten en dergelijke. De opvang van buitenlandse studenten in Velp en Wageningen was ook in 2008 een punt van aandacht. Vooral het regelen van huisvesting in Wageningen vergde een grote inspanning. In Velp zijn opleidingen en Onderwijsbureau ook in 2008 in gesprek over de juiste invulling van de sociale opvang van buitenlandse studenten. Om tot een intensievere samenwerking te komen tussen de drie locaties is het proces van inschrijven van internationale studenten (EU en non-EU) in schema's uitgewerkt en zijn de taken en verantwoordelijkheden binnen Hogeschool van Hall Larenstein aangescherpt.

Opleidingen en Onderwijsbureau hebben in zowel in Velp als Wageningen wederom geïnvesteerd in een strikte roostering: het aanscherpen van procedures, scholing van medewerkers en intensieve communicatie met docenten, teamleiders en opleidingsdirecteuren. Eind 2008 is de planning voor het roosteren van het schooljaar 2009/2010 vastgesteld. In Leeuwarden is gestart met een beschrijving van de wijze van roosteren om te komen tot adviezen voor de komende jaren. In 2009 wordt uitbreiding van capaciteit voorzien.

Eind 2008 is in Velp besloten een project te starten om te komen tot een nieuwe werkwijze met betrekking tot de administratie van stages. Het doel is te komen tot een vereenvoudigde procedure. Op basis van de ervaringen in Velp, gaan ook Wageningen en Leeuwarden over tot deze nieuwe werkwijze.

1.6.1.5 Studiebegeleiding, inclusief studieloopbaanbegeleiding

Studieloopbaanbegeleiding en een digitaal studentportfolio zijn essentiële elementen in het competentiegericht onderwijs van Hogeschool Van Hall Larenstein. Naarmate de studie vordert, verschuift de nadruk van sturende begeleiding naar meer zelfsturing door de student. De student kan zijn of haar competentieontwikkeling zelf vastleggen en aantonen met het digitaal portfolio.

1.6.1.6 Studentenbegeleiding

Het studentendecanaat van Hogeschool Van Hall Larenstein bestaat uit vijf parttime decanen (3,3 fte). Ongeveer 20% van alle studenten bezoekt één of meermalen het decanaat. Daarnaast worden veel vragen telefonisch of per e-mail gesteld en beantwoord. In het studiejaar 2007/2008 hebben zich 828 studenten bij het studentendecanaat gemeld. In totaal zijn ca. 2000 gesprekken met hen gevoerd.

In 2008 hebben de decanen onder meer aandacht besteed aan:

- **Gesprekken met studenten**

Over studeerproblemen, persoonlijke en psychische problemen, vragen over studie- en beroepskeuze, studeren met een functiebeperking (vooral dyslexie en aan autisme verwante stoornissen). De meeste hulpvragen van studenten betroffen studievoortgangproblemen en persoonlijke omstandigheden.

- **Studeren met een functiebeperking**

Er is meegewerkt aan voorlichting voor docenten over studeren met een beperking. Er is een notitie voorbereid over studeren met autisme op VHL. Ook is in 2008 een start gemaakt met de evaluatie van de notitie 'studeren met een functiebeperking'.

In Velp is overleg geweest met het Onderwijsbureau en met ICT over het regelen van (tentamen)faciliteiten.

- **Organisatie/beleid**

Het decanaat heeft voorstellen geschreven voor de topsportregeling en voor de regeling noodfonds. Er is ook een voorstel gemaakt en aangenomen over vergoeding psychologische hulp voor studenten.

De decanen hebben wijzigingen en aanvullingen ingediend voor aanpassing van het OER.

• **Trainingen**

In Leeuwarden waren de decanen betrokken bij het opzetten en geven van een aantal trainingen (m.b.t. studievaardigheden) voor het Expertisecentrum Studentenhulpverlening. Dit is een samenwerkingsverband tussen de drie Leeuwarder hogescholen (Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, Christelijke Hogeschool Noord Nederland en Hogeschool Van Hall Larenstein) en de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ). In Velp is de cursus 'Actief en effectief studeren' gegeven.

• **Exitinterviews**

Voortijdig vertrekkende studenten melden zich voor uitschrijving bij het decanaat. Hen wordt gevraagd een (elektronisch) exitenquête in te vullen om in beeld te krijgen wat de reden van vertrek is. De opleidingen kunnen zelf de resultaten van de enquête oproepen. In het studiejaar 2007/2008 zijn 109 exit enquêtes ingevuld, de redenen van vertrek zijn zeer verschillend. .

• **Intervisie**

In 2008 is het extern begeleide intervisietraject beëindigd. De decanen zijn in 2008/2009 zelf verder gegaan met de intervisie. Het doel is reflectie op het eigen professionele en persoonlijk handelen.

1.6.1.7 Studentenvoorzieningen

Hogeschool Van Hall Larenstein vindt het belangrijk dat er een goed functionerend aanbod van voorzieningen is en treedt naar behoefte ondersteunend op.

Op elke locatie voorziet Hogeschool Van Hall Larenstein voor haar studenten een breed scala aan studentenvoorzieningen in de vorm van studentenverenigingen, werk- of studiegroepen per opleiding, organisaties die ondersteunen bij het zoeken naar huisvesting of bij het aantrekkelijk aanbieden van sportfaciliteiten.

In Velp zijn vijf studentenverenigingen actief. Studentenverenigingen organiseren inhoudelijke en sociale activiteiten, en bieden studenten de gelegenheid om ervaring op te doen in bestuurs- en commissiewerk. Studentenvereniging Arboricultura heeft in 2008 haar 100-jarig bestaan gevierd. Onder het motto "honderd jaren oud, honderd dagen feest" zijn er verschillende activiteiten georganiseerd.

In Leeuwarden is studentenvereniging Osiris actief. Vanuit de sociëteit organiseert deze studentenvereniging tal van activiteiten.

In Wageningen zijn de studentenverenigingen Nji Sri en Opportuno actief. Vanwege de grote concurrentie met andere studentenverenigingen is Nji Sri in 2008 gestart met een marketingcommissie.

Studentensport Arnhem biedt sportfaciliteiten aan studenten die in Velp studeren. De stichting studentenhuisvesting Larenstein helpt studenten in Velp bij het zoeken naar een kamer.

Studenten die in Leeuwarden studeren kunnen voor voorzieningen op het gebied van huisvesting en sport terecht bij Leeuwarden Studiestad.

In Wageningen kunnen studenten gebruik maken van het Universitair Sportcentrum de Bongerd en voor huisvesting kunnen ze terecht bij Idealis.

1.6.1.8 Internationale mobiliteit en uitwisseling

• **Internationaal Onderwijs**

De Engelstalige bachelor- en masteropleidingen, in het bijzonder in Wageningen, trekken als vanouds veel buitenlandse studenten aan. De twee masteropleidingen met een flink aantal studenten met een NFP-beurs (Netherlands Fellowship Programme) houden de status IO-instituut voor actueel en de positie van Hogeschool Van Hall Larenstein binnen internationale (ontwikkelings)samenwerking krachtig. De projecten van de Stichting Training & Consultancy i.o. op het gebied van capaciteitsopbouw ('capacity building') zorgen voor actuele expertise.

Op de locatie Wageningen zijn de opleidingen volledig Engelstalig. Op de overige locaties van de hogeschool is per opleiding minstens één (afstudeer-/major)programma Engelstalig.

Op 1 oktober 2008 waren studenten van 55 nationaliteiten ingeschreven bij Hogeschool Van Hall Larenstein. Hierbij is het grote aantal studenten met de Duitse (257) en Chinese (103) nationaliteit opvallend.

<i>Nationaliteit buitenlandse studenten</i>	<i>Leeuwarden</i>	<i>Velp/Wageningen</i>	<i>Totaal Hogeschool Van Hall Larenstein</i>
EER-landen	142	161	303
Overig Europa	4	3	7
Overig wereld	31	212	243
Totaal	177	376	553

1.6.2 Alumni en fondsenwerving

Hogeschool Van Hall Larenstein werkt aan een herdefinitie van het alumnibeleid, mede in het kader van 'een leven lang leren'. Het doel is om alumni meer in te zetten bij de werving en begeleiding van studenten van de hogeschool en om de alumni op de hoogte te houden van ontwikkelingen rond trainingen en consultancytrajecten. De ontwikkeling van het alumnibeleid wordt vormgegeven in samenwerking met de alumniverenigingen. Overleg met het Alumni Centrum van Wageningen Universiteit heeft geleid tot het inzicht dat de krachten gebundeld kunnen worden.

1.6.3 Onderzoek

1.6.3.1 Onderzoek

Het praktijkgerichte onderzoek van de hogeschool vindt plaats in de lectoraten, in KIGO-projecten (Kennisverspreiding en Innovatie Groen Onderwijs) en via contractactiviteiten. Dit onderzoek is voor een groot deel projectgebonden. Aan de orde zijn echte problemen uit de professionele praktijk zo veel mogelijk geplaatst in een duurzaam netwerk. Het praktijkgericht onderzoek van de hogeschool is onderworpen aan het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek van de HBO-Raad. In 2008 heeft de hogeschool zich voorbereid op dit kwaliteitszorgstelsel dat operationeel is geworden per 1 januari 2009.

• Lectoraten

De lectoraten dragen bij aan de doelstelling van de hogeschool om zich te ontwikkelen van onderwijsinstelling tot kennisinstituut. Zij leggen op maatschappelijk relevante terreinen de verbinding tussen onderwijs, praktijk en samenleving door het stimuleren van toegepast onderzoek, de vorming van externe en interne kenniskringen en innovatie van het onderwijs. Hogeschool Van Hall Larenstein heeft zeven lectoraten in een aantal voor de instelling belangrijke onderdelen van het kennisdomein (water, leefomgeving, voeding, dier en regionale transitie). Vijf hiervan zijn goedgekeurd door de Stichting Kennisontwikkeling HBO (SKO-lectoraten), gefinancierd via een geormerkte toevoeging op de rijksbijdrage en twee zijn bijzondere lectoraten die extern worden gefinancierd. Eind 2008 is de verlenging van de lectoraten Voeding en Gezondheid (voorheen Voedselveiligheid) en Regionale Transitie (voorheen Plattelandsvernieuwing) goedgekeurd voor een gehele lectoraatperiode van vier jaar. Daarbij is steeds de taakopdracht verbreed.

In de tweede helft van 2008 heeft de hogeschool een begin gemaakt met het herijken van zijn beleidskader voor lectoraten, o.a. met als doel een steviger inbedding in de organisatie. De implementatie wordt in 2009 verwacht.

• RIGO / KIGO

Hogeschool Van Hall Larenstein maakt ruim gebruik van de stimuleringsmiddelen binnen de Regeling Kennisverspreiding en Innovatie Groen Onderwijs (KIGO, voorheen RIGO). Het profijt voor de hogeschool is tweeledig. Enerzijds door de ervaring die docenten/studenten opdoen met projectmatig werken en het opbouwen van netwerken in de beroepspraktijk en bij collega kennisinstellingen. Anderzijds vormen de projecten een onderwijselement met grote praktijk-inbreng, gericht op het vinden van concrete oplossingen voor problemen uit de dagelijkse praktijk. Vanaf 2007 vindt deze stimulering onder regie van de Groene Kennis Coöperatie (GKC) plaats binnen een vijftiental programmalijnen. Bij de opzet van de programma's heeft Hogeschool Van Hall Larenstein een vooraanstaande rol en vier programma-aanvragen voor zijn rekening genomen. In vrijwel alle programmateams is Hogeschool Van Hall Larenstein vertegenwoordigd. De mutaties in 2008:

– Begin 2008 liepen nog 25 RIGO-projecten uit de aanvraagronde 2005, 2006 en 2007;

- In de ronde van 2008 zijn 10 nieuwe aanvragen gehonoreerd, waarvan 2 die een vervolg zijn van een programma-aanvraag in 2007;
- In de loop van 2008 zijn de laatste 4 projecten uit 2005 en 7 projecten uit 2006 volledig afgerond. Daarmee is de hogeschool eind 2008 penvoerder van 22 RIGO/KIGO-projecten en partner in een vijftiental andere KIGO's.

• Impuls

In 2008 is van het impuls geld dat eind 2005 en 2006 binnengekomen is een eindafrekening gemaakt. De besteding is in een vijftal hoofdcategorieën ondergebracht te weten "meedoen met GKC-programma's", evenementen, samenwerkingsactiviteiten, competentie-ontwikkeling van personeel en inhoudelijke innovatie van het onderwijs. In een eerdere fase zijn deze categorieën afgestemd met het GKC.

Ook eind 2007 en eind 2008 kwam impuls geld van het Ministerie van LNV binnen. De besteding van het impuls geld 2007 is in de loop van 2008 vooraf afgestemd met de A-programma's van het GKC. Intern is hiervoor dezelfde indeling in hoofdcategorieën aangehouden als bij de eerdere tranches. Toegevoegd is het onderdeel internationalisering. Voor het impuls geld 2008 wordt in 2009 een nieuw bestedingsmodel gemaakt.

1.7 Stichting DLO

1.7.1 Onderzoek

1.7.1.1 Onderzoeksbeleid

Het onderzoek binnen Stichting DLO bestaat deels uit door het Ministerie van LNV gefinancierde programma's Kennisbasis Onderzoek (KB), Beleidsondersteunend Onderzoek (BO) en Wettelijke OnderzoeksTaken (WOT). Kennisbasis Onderzoek richt zich op de kennisbehoefte op middellange termijn van LNV, het bedrijfsleven, niet-gouvernementele organisaties (NGO's), andere overheden en Wageningen UR zelf. Het budget van de Kennisbasis Onderzoek wordt ook ingezet voor de extra investeringen, zoals genoemd in paragraaf 1.5.3.1. Het Beleidsondersteunend Onderzoek en de Wettelijke OnderzoeksTaken richten zich op de actuele beleidsvragen en/of geven invulling aan wettelijke kaders. Binnen KB, BO en WOT wordt gewerkt met thematische clusters/thema's. Voor alle drie de soorten programma's bestaat een specifieke programmerings- en verantwoordingscyclus met het Ministerie van LNV. De resultaten worden gecommuniceerd via onder andere Kennis Online nieuwsbrieven, e-News en de website (www.kennisonline.wur.nl).

Het KennisbasisOnderzoek is opgedeeld in 9 thema's:

- Duurzame ontwikkeling van de groenblauwe ruimte in een veranderende wereld
- Klimaatverandering
- Ketens en agrologistiek
- Duurzame landbouw
- Plant en dier voor de gezonde mens
- Voedselveiligheid
- Transitieprocessen, instituties, bestuur en beleid
- Diergezondheid en dierenwelzijn
- Biobased economy

Het Beleidsondersteunend Onderzoek is ondergebracht in 10 thema's:

- Vitaal landelijk gebied
- Ecologische hoofdstructuur
- Economisch perspectiefvolle agroketens
- Biologische landbouw
- Mineralen en milieukwaliteit
- Plantgezondheid
- Verduurzaming productie en transitie

- Voedselkwaliteit, voedselveiligheid en diergezondheid
- Kennis
- Internationale samenwerking

De uitvoering van de wettelijke onderzoekstaken is ondergebracht in twee instituten en vier programma units:

Instituten voor Wettelijke onderzoekstaken:

- RIKILT– Instituut voor Voedselveiligheid
- CVI – Centraal Veterinair Instituut

Vier programma units voor Wettelijke Onderzoekstaken:

- WOT Natuur en Milieu (NMP)
- Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (GCN)
- Centrum voor Economische Informatievoorziening (CEI)
- Centrum voor Visserij Onderzoek (CVO)

In 2008 is binnen het Ministerie van LNV de wens uitgesproken om het werk binnen de BO-programma's dat gericht is op het tot stand brengen van innovaties in de praktijk sterker zichtbaar te maken en duidelijker te onderscheiden van het onderzoek dat zich richt op het beleid. Ook is meer aandacht ontstaan voor kennisvragen die samenhangen met de politieke agenda van de Minister. Voorgenomen veranderingen op deze terreinen zullen effect krijgen op de programmering in 2009 en verder. Ook zijn met het Ministerie van LNV afspraken vastgelegd over de communicatie van resultaten van door LNV (mede)gefinancierd onderzoek in een 'Communicatieprotocol'. De afspraken vastgelegd in dit protocol zijn vooral gericht op het identificeren van kansen om resultaten van onderzoek nog beter zichtbaar te maken bij beleid, politiek en publiek door gezamenlijk (LNV en DLO) op te trekken. DLO behoudt een eigen verantwoordelijkheid om de resultaten van onderzoek te communiceren.

Een toenemend deel van het DLO-onderzoek wordt gefinancierd door andere partijen, zoals de private markt, EU, productschappen en overige overheden. Inhoudelijk valt dit onderzoek ook binnen de drie samenhangende kerngebieden (Voeding en voedselproductie, Leefomgeving en Gezondheid, leefstijl en levensomstandigheden).

1.7.1.2 Kwaliteitszorg

De evaluaties van de DLO-instituten binnen de Stichting DLO vormen een verplicht onderdeel van de afspraken tussen het Ministerie van LNV en Stichting DLO en zijn als zodanig opgenomen in de Regeling subsidie Stichting DLO. De visitaties vinden plaats op basis van een evaluatieprotocol dat is afgeleid van het universitaire Standaard Evaluatie Protocol (SEP). De instituten worden beoordeeld op hun wetenschappelijke impact, hun socio-economische impact, hun onderzoeksmanagement en hun levensvatbaarheid. Daarnaast worden de WOT-instituten tevens beoordeeld op de uitvoering van hun wettelijke taken.

In mei 2008 heeft de visitatie van het DLO-deel van de Animal Sciences Group (ASG) plaatsgevonden. De organisatie bestaat uit twee business units, Animal Production en het Centraal Veterinair Instituut (CVI). De laatst genoemde business unit was net een half jaar daarvoor gevormd door een fusie van het CIDC, dat in 2006 gevisiteerd was) met de business unit Infectious Diseases. Door herschikkingen was het niet goed mogelijk een goed beeld van de past performance van deze business unit te krijgen. Niettemin heeft de Commissie zich uitstekend van haar taak gekweten en zijn er waardevolle aanbevelingen gedaan. De visitatie toonde aan dat het instituut na enige behoorlijk ingrijpende reorganisaties toe is aan een bezinning op een solide coherente onderzoeksstrategie voor de gehele organisatie, waarbij ook de samenwerking met en positionering ten opzichte van Wageningen Universiteit en de Universiteit Utrecht een rol zouden moeten spelen. De Commissie was zeer te spreken over de vorderingen die zijn gemaakt sedert de voorgaande visitatie van 2004 en heeft een aantal nuttige suggesties gegeven voor verdere verbetering. De visitatierapporten zullen tezamen met een plan van actie aan de Minister van LNV gestuurd worden.

Verder heeft op eigen initiatief een drietal minivisitaties rond KB-thema's plaatsgevonden. De afronding van de verslaglegging zal begin 2009 plaatsvinden en met het Ministerie van LNV gecommuniceerd worden.

Tenslotte is het Ministerie van LNV in 2008 gestart met de evaluatie van de uitvoering van de WOT-programma's. Deze vloeien (voor een belangrijk deel) voort uit het aflopen van de huidige uitvoeringsconvenanten en de noodzaak

om tot nieuwe convenanten te komen. In 2008 is het WOT-programma 'Diergezondheid' geëvalueerd evenals het WOT-programma 'Voedselveiligheid'. Er is een start gemaakt met de evaluatie van de WOT 'Genetische Bronnen'. De andere WOT-programma's volgen in 2009/2010.

1.8 Duurzaamheid

Vanuit haar missie heeft Wageningen UR duurzame ontwikkeling als dragende wetenschapsfilosofie. Naast het operationeel maken van duurzame ontwikkeling in het onderwijs en onderzoek ziet Wageningen UR duurzaamheid ook als belangrijk uitgangspunt voor haar bedrijfsvoering. Daarbij gaat het om het bereiken van een evenwicht in de complexe samenhang tussen de huidige sociale, milieu- en economische behoeften, zonder dat toekomstige behoeften in gevaar worden gebracht.

In 2008 heeft Wageningen UR een aanzet gemaakt voor een nieuwe duurzaamheidsambitie voor de gehele organisatie. Het in lijn brengen van de verschillende niveaus van duurzaamheid bij de diverse onderdelen van Wageningen UR vereist allereerst een keuze van Wageningen UR voor het gewenste niveau van duurzaamheid. Daarbij is het van belang te beseffen dat duurzaamheid op concernniveau in eerste instantie een richting aangeeft, een proces waaraan – afhankelijk van het ambitieniveau – meer of minder hoge eisen worden gesteld. Wat duurzaamheid vervolgens in de praktijk – op de werkvloer – betekent, vraagt een vertaling naar verschillende deelgebieden en concrete doelen.

In 2009 zal de duurzaamheidsambitie voor Wageningen UR worden vastgesteld en uitwerking gegeven worden aan de benodigde plannen van aanpak. In 2008 zijn de volgende concrete acties met betrekking tot duurzaamheid uitgevoerd:

- Met de Meerjarenspraak 3 tussen de Vereniging van Universiteiten (VSNU) en het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) zijn verder afspraken gemaakt over energie-efficiency. Op basis hiervan verplicht Wageningen UR zich tot een verbetering van de energie-efficiency van 30% over de periode 2005–2020. Daarnaast geldt een aanvullende doelstelling voor een efficiencyverbetering van nog eens 20% tot 2030. Hiervoor worden samen met de HBO instellingen zogenaamde routekaarten opgesteld.
- Een intranet website Duurzaamheid is operationeel, hiermee worden Duurzaamheidsinitiatieven meer zichtbaar gemaakt voor medewerkers en studenten.
- In het oog springende initiatieven op gebied van energie zijn de windmolenparken van Wageningen UR in Lelystad, het gebruik van warmte- en koudeopslag (wko) op Wageningen Campus en tevens een biogasproductie bij Nij Bosma Zathe (Goutum) die ingezet wordt voor stadsverwarming in de gemeente Leeuwarden. Met dit alles produceert Wageningen UR meer dan het verbruikt.
- Samenwerking met de Sciences Groups in het Platform Energie.
- Ook zijn op Wageningen Campus uiteenlopende water- en energiebesparende en milieumaatregelen getroffen. We geven slechts enkele voorbeelden. Na sluiting van de gebouwen wordt de terreinverlichting op lager niveau geschakeld. Op alle toiletten zit een spoelbakonderbreking. Afvalwater wordt geregenereerd (ontdaan van chemische verontreiniging) en vervolgens apart afgevoerd in het riool. Papier, groenafval en restafval worden gescheiden ingezameld.
- Sinds januari 2008 benoemt het SSC Inkoop de duurzaamheidscriteria, zoals opgesteld door Senter Novem, als agendapunt bij alle nieuwe aanbestedingstrajecten. Dit uitgangspunt maakt onderdeel uit van het inkoopbeleid. Sinds 1 januari 2008 neemt het SSC Inkoop de duurzaamheidsaspecten op in de projectplannen en worden de resultaten vermeld in de eindrapportages.

1.9 Faciliteiten

1.9.1 Huisvesting

De realisatie van de eerste fase van het Strategisch Nieuwbouwplan op Wageningen Campus is in 2008 nagenoeg voltooid. De volgende projecten zijn in dit kader aan de orde:

- Terreininrichting: realisatie wegen en verlichting, aanleg vijvers en watergangen, realisatie groenvoorziening met onder andere het manifestatieterrein;
- Oplevering van de nieuwbouw Radix voor PSG;
- Planvoorbereiding vernieuwbouw kantoor-labgebouw en dieraccommodaties voor ASG.

Door de realisatie van het Strategisch Nieuwbouwplan zijn de volgende gebouwen overtollig geworden en verkocht:

- Complex Kortenoord;
- De voormalige bibliotheek het Jan Kopshuis;
- Het gebouw de Hucht waar ESG gehuisvest was;
- Delen van het Botanisch Centrum op de Dreijen;

Daarnaast zijn studies verricht of gestart voor de herontwikkeling van het complex van Larenstein in Velp, de herontwikkeling van het complex de Dreijen, de herontwikkeling van de Born-Oost en de verkoop van de zuidelijke bouwstrook op Wageningen Campus.

Gezien de grote groei van het aantal studenten en de wens om al het onderwijs en de Sciences Groups op Wageningen Campus te huisvesten is een besluit genomen om tot een unilocatie te komen van onderwijs en AFSG. Met dit besluit is de voorbereiding van de tweede fase van het Strategisch Nieuwbouwplan gestart. Dit besluit houdt in dat Wageningen Universiteit in eerste instantie voor wat betreft huisvesting kan doorgroeien tot 6200 studenten en na het treffen van diverse efficiëncymaatregelen tot 7500 studenten.

Naast de projecten van het Strategisch Nieuwbouwplan zijn in 2008 de volgende bouwprojecten ontwikkeld en uitgevoerd:

- Nieuwbouw voor Glastuinbouw (PPO) in Bleiswijk: 11.000 m² kassen en een bedrijfsgebouw van 1200 m²;
- Verbouw Theia op Wageningen Campus ten behoeve van de tweede productielocatie voor ICT;
- Nieuwbouw voor het Praktijkonderzoek Plant met o.a. de huisvesting van het volleggrond- en champignon en insectenonderzoek op Wageningen Campus;
- Uitvoering van de renovatie en nieuwbouw van RIKILT (oplevering gepland in 2009).

Verder zijn in 2008 nog de volgende huisvestinggerelateerde acties ondernomen:

- Brandveiligheidsmaatregelen in het kader van de gebruiksvergunning;
- Voortzetting van de bundeling van het contractonderhoud, gericht op optimale aanbesteding met behoud van kwaliteit en verhoging van de tevredenheid van de gebruiker;
- Planmatig onderhoud, rekening houdend met de status van de panden (handhaving, verkoop of sloop).

1.9.2 Informatie- en communicatietechnologie in het onderwijs

In 2008 is er voortgebouwd op de ingezette klantgerichte benadering voor wat betreft ICT-faciliteiten in het Onderwijs. De EDU supportorganisatie en de borging daarvan in de organisatie (zowel binnen als buiten ICT) heeft verder vorm gekregen.

Verder zijn de voorbereidingen getroffen om de elektronische leeromgeving EDU-web te vernieuwen, zodanig dat er verbeterde aansluiting is voor gemengd gebruik door zowel VHL als WU-studenten en -docenten.

Er is in nauw overleg met de (eind)gebruikers naar de toekomst van de Student Informatie Systemen (SIS) gekeken: Wat willen we in de toekomst kunnen? Hoe verwachten we onze studenten beter te kunnen faciliteren als het gaat om informatie over inschrijving, studieprogramma's, roostering, zalen, cijfers etc?

De eerste resultaten van de International Student Barometer (ISB) wijzen uit dat onder de buitenlandse studenten Wageningen UR de hoogste cijfers krijgt in vergelijking met bijna 100 andere Universiteiten in Europa en de VS, op gebied van de elektronische leeromgeving (ELO) en internettoegang.

1.9.3 Facilitaire diensten

Het Facilitair Bedrijf droeg in 2007 met een positief resultaat bij aan de kostenbesparing voor Wageningen UR. De afdeling Vastgoed en Bouwzaken boekte goede resultaten met de verkoop en verhuur van overtollig onroerend goed. Door een gunstige inkoop van onder andere schoonmaak is bij het Forum een structureel positief resultaat behaald, dat is doorvertaald in de begroting voor 2009.

De sportfaciliteiten van Wageningen UR scoorden voor de vijfde keer het beste in de ranglijsten van de universitaire sportcentra. Ook over de Bibliotheekvoorzieningen zijn gebruikers overwegend positief. In 2008 is voor de overige facilitaire voorzieningen en dienstverlening een nulmeting uitgevoerd. Daaruit blijkt dat de eindgebruikers voldoende tevreden zijn (6,8). Zij geven ook veel informatie, die bruikbaar is om de voorzieningen en dienstverlening gericht en kosteneffectief te verbeteren.

De informatie over alle facilitaire voorzieningen en dienstverlening op corporate niveau is op het nieuwe intranet van Wageningen UR toegankelijk gemaakt. In EBS is de mogelijkheid gecreëerd om interne producten en diensten aan te bieden en te bestellen.

Het concept Integrale werkplekondersteuning is uitgewerkt en geïmplementeerd bij het Facilitair Bedrijf, Concernstaf en Wageningen International. Voor deze organisatieonderdelen is één overeenkomst gesloten voor alle facilitaire voorzieningen en dienstverlening rond de werkplek, variërend van PC en telefonie tot schoonmaak en beveiliging.

1.9.4 Veiligheid en Milieu

• Complexvergunningen milieu

In 2006 heeft de Raad van Bestuur besloten om de complexvergunningen milieu van Wageningen UR te reviseren. In dat kader is in dit verslagjaar een nieuwe vergunning voor De Driegen afgegeven en is de aanvraag voor Wageningen Campus ingediend. In de nieuwe vergunningen zijn zorgaspecten meegenomen op het gebied van energie, water en afval.

• Openheid rond dierproeven

Samen met andere Nederlandse universiteiten wordt gewerkt aan een code voor openheid rond dierproeven. De code dient als inhoudelijke basis voor invulling van onder meer het openbare jaarverslag, dat naar verwachting met ingang van 1 januari 2009 verplicht wordt. Verder is het overleg met relevante partijen, zowel industrie als belangenorganisaties voor dierenwelzijn, geïntensiveerd.

• Terrorisme

In het kader van mogelijk CBRN-terrorisme (chemisch, biologisch, radiologisch en nucleair) zijn voor verschillende organisatieonderdelen van Wageningen UR een dreigingsanalyse en risicobepaling gemaakt. Dit heeft geleid tot concrete voorstellen voor verhoging van bewustwording en beveiliging op dit gebied. De voorstellen worden in de komende jaren uitgewerkt en samen met het Ministerie van LNV gerealiseerd.

2 Financieel verslag

2.1 Jaarrekening Wageningen Universiteit

2.1.1 Financieel verslag

• Ontwikkeling resultaat

Wageningen Universiteit heeft in 2008 een positief resultaat behaald van € 14,7 mln. Ten opzichte van het begrote negatieve resultaat van € 3,4 mln. is dit een verbetering van € 18,1 mln.

De resultaatsverbetering ten opzichte van begroting wordt voor € 5,7 mln. veroorzaakt door incidentele posten. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat de in de begroting opgenomen bijzondere waardevermindering van het Dreijencomplex van € 5,4 mln. niet nodig was als gevolg van de in 2008 genomen besluiten over de unilocatie voor AFSG.

Het positieve operationele resultaat van Wageningen Universiteit hangt vooral samen met de opgelopen vertraging in het op projectniveau omzetten van beschikbare middelen ten behoeve van beleidsintensivering (speerpunten, kwaliteitverbetering, vernieuwing, beleidsruimte Raad van Bestuur). De kwaliteit van de projecten staat hierbij voorop en niet "het opmaken van budget". De overheidsregels ten aanzien van de bepaling van het resultaat schrijven voor, dat ontvangen overheidssubsidie, die niet in hetzelfde jaar wordt omgezet in kosten (uitvoering van taken / projecten), als resultaat moet worden verantwoord. Hierdoor is het resultaat met € 5,5 mln. verbeterd.

In 2008 zijn de kosten van het centrale apparaat en de facilitaire ondersteuning € 3,0 mln. lager uitgekomen dan begroot. Daarnaast zijn de rentekosten op de centrale afdelingen € 1,7 mln. lager dan begroot.

Bij de decentrale eenheden is het resultaat met € 2,2 mln. verbeterd ten opzichte van de begroting door een hogere omzet uit werk voor derden.

De baten hebben zich in 2008 positief ontwikkeld. De Rijksbijdrage LNV is ten opzichte van 2007 met € 3,3 mln. gestegen tot € 155,2 mln. Deze mutatie wordt veroorzaakt door een lagere inzet van balansmiddelen voor huisvesting en geormerkte projecten (-/- € 3,1 mln.), een verlaging van de extra huisvestingsmiddelen (-/- € 1,0 mln.), compensatie voor salarismaatregelen en prijsstijgingen (€ 4,8 mln.) en stijging van het basisbedrag met € 2,6 mln. met name als gevolg van meer bekostigde promoties (2007 : 192, 2008 : 224)⁴. De baten uit de tweede geldstroom zijn gegroeid van € 13,6 mln. naar € 14,6 mln., een stijging van 7,4%. De omzet derde geldstroom is gegroeid met € 8,3 mln. tot € 63,8 mln., een stijging met 15%. De omzet groeit bij alle departementen en, met uitzondering van de collectebusfondsen, bij alle klantgroepen.

De personele lasten zijn ten opzichte van 2007 met € 13,8 mln. gestegen tot € 152,6 mln. Deze stijging wordt veroorzaakt door een hogere personele bezetting (2,6%) als gevolg van de extra derde geldstroomprojecten en door salarisstijgingen (4,8%). Daarnaast stegen de kosten van uitzendkrachten en is meer gedoteerd aan de WW-voorziening.

⁴ Het aantal bekostigde promoties in 2008 is gebaseerd op de gerealiseerde promoties in 2006.

De juiste interpretatie van het resultaat vereist een nadere toelichting. Hiervoor wordt het resultaat als volgt ontleed:

	2008	2007
Exploitatiesaldo conform richtlijnen van het Ministerie van OCenW	€ 14,7 mln.	€ 11,2 mln.
Toevoeging aan bestemmingsreserve voor projectkosten latere jaren	€ -0,5 mln.	€ -0,7 mln.
Exploitatieresultaat op basis van baten/lastenstelsel	€ 14,2 mln.	€ 10,5 mln.
Boekwinsten en bijzondere waardeverminderingen	€ -0,2 mln.	€ 2,9 mln.
Regulier resultaat	€ 14,0 mln.	€ 13,4 mln.
Correcties in verband met Strategisch Nieuwbouwplan:		
Resultaat ingroei-traject Strategisch Nieuwbouwplan	€ 2,6 mln.	€ 1,7 mln.
Regulier resultaat uit gewone bedrijfsvoering	€ 11,4 mln.	€ 11,7 mln.

Toelichting:

Conform de richtlijnen verantwoordt WU de op kasbasis ontvangen rijksbijdrage als baten. Voor zover deze baten betrekking hebben op projectkosten die in latere jaren worden gemaakt, ontstaat hierdoor in het verslagjaar een positief resultaat en in latere jaren een negatief resultaat. Het neutraliseren van deze vertekenende resultaat-effecten verloopt via de bestemmingsreserve. Op deze wijze is vanuit het resultaat 2008 € 0,6 mln. toegevoegd aan deze bestemmingsreserve, waartegenover onttrekkingen in latere jaren te verwachten zijn.

In verband met het zogenaamde 'ingroei-traject' van de structurele operationele kosten van het strategisch nieuwbouwplan is in 2008 een positief resultaat van € 2,6 mln. gerealiseerd. Het betreft een incidenteel resultaat, dat bij oplevering van de gebouwen zal verdwijnen als gevolg van hogere huisvestingslasten.

• Ontwikkeling balans

De liquiditeit van Wageningen Universiteit is in 2008 toegenomen van € 25,5 mln. tot € 48,1 mln. Ten opzichte van de begroting is er sprake van een verbetering € 41,9 mln. De factoren die de betere liquiditeitspositie verklaren zijn:

Betere beginstand 1-1-2008	€ 17,3 mln.
Hoger dan begroot resultaat	€ 18,1 mln.
Lagere afschrijvingen (incl. bijzondere waardeverminderingen)	€ 5,3 mln. -/-
Lagere investeringen	€ 5,8 mln.
Overige posten	€ 6,0 mln.
Totaal	€ 41,9 mln.

De solvabiliteit van Wageningen Universiteit bedraagt per 31-12-2008 47,8%, de solvabiliteit was in 2007 42,8%. Deze verbetering wordt veroorzaakt door een hoger dan begroot resultaat, waardoor het eigen vermogen is toegenomen. De vermogenspositie biedt voldoende garantie voor de continuïteit van de organisatie.

• Vooruitzichten 2009

Resultaatontwikkeling

Wageningen Universiteit begroot voor 2009 een resultaat van € 3,1 mln., hetgeen is opgebouwd uit een operationele winst van € 1,9 mln. en incidentele winsten ter grootte van € 1,2 mln. De incidentele winsten bestaan uit boekwinsten op verkopen van onroerend goed. In 2009 wordt net als de afgelopen twee jaar € 2,0 mln. ingezet op de thema's uit het Strategisch Plan.

Strategisch Nieuwbouwplan

In 2008 is besloten om in de periode tot en met 2013 circa € 100 mln. te investeren op Wageningen Campus ten behoeve van onderwijsruimten en de unilocatie van de Agrotechnologie en Food Sciences Group. Het doorzetten van de investering in de unilocatie wordt gekoppeld aan de financiële vooruitzichten omtrent Prinsjesdag 2009. De doorwerking van de financiële crisis kan er toe leiden dat dit deel van het besluit niet wordt uitgevoerd.

Bedragen * € 1000,-

2.1.2 Jaarrekening

Geconsolideerde balans

Na bestemming van het netto resultaat

ACTIVA	31-12-2008	Begroting 2008	31-12-2007
VASTE ACTIVA			
1 Materiële vaste activa	188.241	195.600	198.346
2 Financiële vaste activa	1.399	700	1.106
Totaal vaste activa	189.640	196.300	199.452
VLOTTENDE ACTIVA			
3 Voorraden	645	1.800	6.238
4 Vorderingen en overlopende activa	32.971	27.200	37.791
5 Liquide middelen	48.077	6.200	25.527
Totaal vlottende activa	81.693	35.200	69.556
TOTAAL ACTIVA	271.333	231.500	269.008
PASSIVA			
EIGEN VERMOGEN			
Algemene reserve	120.887	97.200	106.715
Bestemde reserves	8.900	7.700	8.323
6 EIGEN VERMOGEN	129.787	104.900	115.038
7 VOORZIENINGEN	21.692	20.200	24.150
8 LANGLOPENDE SCHULDEN	18.197	16.600	18.669
9 KORTLOPENDE SCHULDEN	101.657	89.800	111.151
TOTAAL PASSIVA	271.333	231.500	269.008

Bedragen * € 1000,-

Geconsolideerde winst- en verliesrekening

	Resultaat 2008	Begroting 2008	Resultaat 2007
10 BATEN			
Rijksbijdragen LNV	155.202	152.900	151.872
College-, cursus- en examengelden	12.577	12.200	11.095
Baten werk in opdracht van derden	78.390	64.900	69.126
Overige baten	17.554	19.700	23.821
TOTAAL BATEN	263.723	249.700	255.914
LASTEN			
11 Personele kosten	152.617	148.600	138.799
12 Afschrijvingen	14.159	19.500	26.300
13 Huisvestingskosten	16.696	18.300	15.042
14 Algemene kosten	32.122	30.400	31.337
15 Specifieke kosten	33.436	34.400	32.326
TOTAAL LASTEN	249.030	251.200	243.804
BEDRIJFSRESULTAAT	14.693	-1.500	12.110
16 Financiële baten en lasten	73	-1.800	-528
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	14.766	-3.300	11.582
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	0	0	0
17 Resultaat uit deelnemingen	-17	-100	-221
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN	14.749	-3.400	11.361
Aandeel van derden	0	0	0
Buitengewone baten en lasten	0	0	0
NETTO RESULTAAT	14.749	-3.400	11.361

Bedragen * € 1000,-

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

	Resultaat 2008	Begroting 2008	Resultaat 2007
OPERATIONELE ACTIVITEITEN			
Netto resultaat	14.749	-3.400	11.361
Afschrijvingen	14.159	19.500	26.300
	28.908	16.100	37.661
Mutaties voorzieningen	-2.458	-5.600	-5.021
Mutaties in werkkapitaal	919	-2.600	3.304
Resultaat niet geconsolideerde deelnemingen	17	100	221
	-1.522	-8.100	-1.496
Kasstroom uit operationele activiteiten	27.386	8.000	36.165
INVESTERINGSACTIVITEITEN			
Investerings in gebouwen en terreinen	-1.773	-11.297	-18.286
Investerings in overige materiële activa	-7.141	-4.138	-14.976
Investerings in deelnemingen en ledenkapitaal	-323	-126	-337
Desinvesterings in vaste activa	4.867	5.361	1.498
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-4.370	-10.200	-32.101
FINANCIERINGSACTIVITEITEN			
Mutatie langlopende vordering op Ministerie van LNV	6	0	-635
Mutaties overige langlopende schulden	-472	200	226
Mutaties van het eigen vermogen	0	0	0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-466	200	52
KASSTROOM	22.550	-2.000	4.116
MUTATIE LIQUIDE MIDDELEN			
Saldo liquide middelen per 1 januari	25.527	8.200	21.411
Saldo liquide middelen per 31 december	48.077	6.200	25.527
Mutatie liquide middelen	22.550	-2.000	4.116

2.1.3 Waarderingsgrondslagen

• Algemeen

De voorliggende jaarrekening betreft de jaarrekening van Wageningen Universiteit. De opstelling heeft plaatsgevonden volgens de onderstaande waarderingsgrondslagen. Daar waar van deze grondslagen is afgeweken, wordt dit bij de betreffende financiële gegevens kenbaar gemaakt.

De gepresenteerde cijfers over voorgaand verslagjaar zijn conform de cijfers uit de jaarrekening van het betreffende jaar, met uitzondering van de in de balans verwerkte effecten van de stelselwijziging op grond van de overgang naar de nieuwe richtlijn voor het onderwijs (RJ 660). Afwijkingen kunnen zijn ontstaan als gevolg van correcties c.q. onderlinge verschuivingen. Daar waar dit aan de orde is en van relevante betekenis, wordt dit kenbaar gemaakt.

• Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Wageningen Universiteit vormt samen met WU Holding, Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst een groep.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de koers per balansdatum.

Koersverschillen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

In de winst- en verliesrekening worden opbrengsten en kosten in vreemde valuta verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Uitgangspunt voor het opstellen van de jaarrekening zijn de vereisten uit de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs van 28 december 2007, BW2 titel 9 en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ).

• Stelselwijzigingen

Conform de richtlijnen RJ 140.208/140.209 is de overgang van de Richtlijn voor de verslaggeving voor het hoger onderwijs van het ministerie van OC&W naar RJ 660 van de Raad voor de Jaarverslaggeving verwerkt. Als gevolg van deze nieuwe richtlijn zijn de volgende posten verwerkt:

Materiële vaste activa		
– Waardering op basis van componentenmethode	-/- €	3.197.000
Voorzieningen		
– Vrijval voorziening onderhoud	-/- €	459.000
– Vrijval studentenvoorziening	-/- €	277.000

Het eigen vermogen is als gevolg van de stelselwijziging als volgt gemuteerd:

Eigen vermogen balans 31-12-2007, jaarrekening 2007	€	117.499.000
Af: afname vaste activa	-/- €	3.197.000
Bij: vrijval voorzieningen	€	736.000
Eigen vermogen 01-01-2008	€	115.038.000

Bedragen * € 1000,-

In deze jaarrekening zijn de vergelijkende cijfers 2007 op basis van de waarderingsgrondslagen 2007 opgenomen. Het resultaat 2008 op basis van de waarderingsgrondslagen 2007 kan als volgt worden berekend:

Resultaat volgens jaarrekening 2008	€ 14.749.000
Hogere afschrijvingskosten	€ 653.000
Lagere kosten studentenvoorzieningen	€ 317.000
Resultaat 2008 op basis van grondslagen 2007	€ 15.085.000

• Consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens van de instelling opgenomen, haar groepsmaatschappijen en andere instellingen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen (op grond van de feitelijke situatie) of waarover zij de centrale leiding heeft. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen waarin de instelling overheersende zeggenschap, direct of indirect, kan uitoefenen doordat zij beschikt over de meerderheid van de stemrechten of op enig andere wijze de financiële en operationele activiteiten kan beheersen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die direct kunnen worden uitgeoefend op balansdatum.

De groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft, worden voor 100% in de consolidatie betrokken. (zie hoofdstuk 217 Consolidatie). Het aandeel van derden in het groepsvermogen en in het groepsresultaat wordt afzonderlijk vermeld.

• Consolidatiekring

In deze jaarrekening zijn de enkelvoudige jaarrekeningen van Wageningen Universiteit, WU Holding BV, Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst opgenomen.

Deelnemingen gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel netto vermogenswaarde (nvw)

	<i>Statutaire zetel</i>	<i>% in 2007</i>	<i>% in 2008</i>
Wageningen Universiteit Holding BV	Wageningen	100	100
Nexus Holding BV	Wageningen	100	100
CAN-iT BV	Wageningen	100	51
Ceradis BV	Wageningen	50	50
Bio Product BV	Wageningen		51
Biqualy BV	Wageningen	33	33
Biopartner BV	Wageningen	68	68
Green Dino BV	Wageningen	11	11
Stichting ISRIC	Wageningen		
Stichting Restaurant van de Toekomst	Wageningen		

Op grond van een aandeelhoudersovereenkomst kan Wageningen Universiteit niet zelfstandig het beleid van Biopartner bepalen. De jaarrekening van Biopartner BV is daarom niet geconsolideerd. De jaarrekeningen van Nexus Holding BV, Can-iT BV, Ceradis BV en Bio Product BV zijn niet geconsolideerd vanwege het geringe belang in 2008.

• Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Kosten van onderzoek en ontwikkeling

Onderzoekskosten worden verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van de verwachte economische levensduur en de restwaarde. In het jaar van aanschaf wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Materiële vaste activa in uitvoering of in bestelling worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs respectievelijk de bedragen die door derden reeds aan de vennootschap in rekening zijn gebracht. Investerings kleiner dan € 2.500,- worden direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De afschrijving voor de verschillende groepen van objecten is als volgt:

Onderdeel	Afschrijving
Bedrijfsterreinen / Werk in uitvoering	0%
Terreininrichting en infrastructuur	60 jaar lineair
Bedrijfsgebouwen	
– Casco	60 jaar lineair
– Afbouwpakket	30 jaar lineair
– Inbouwpakket / inrichting bedrijfsgebouwen	15 jaar lineair
Kassen, barakken, diverse opstallen / bouwwerken	15 jaar lineair
Apparatuur en inventaris:	
– Kantoormeubilair / machines en werktuigen / inventaris restauratieve voorzieningen / glasvezelnet / overige inventaris	10 jaar lineair
– Kantoormeubilair aangeschaft voor 1/1/2005	5 jaar lineair
– Laboratoriumapparatuur / audiovisuele apparatuur / vervoermiddelen / PR- en voorlichtingsmateriaal	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware t.b.v. netwerken)	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware overig)	3 jaar lineair

Verkregen investeringssubsidies alsmede bijdragen uit extern gefinancierde projecten worden in het jaar van aanschaf in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag. Ontvangen subsidies ten behoeve van voor het primaire proces noodzakelijke activa, zoals onderwijsgebouwen, worden gepassiveerd onder de schulden en vallen vrij gedurende de gebruiksduur van het actief.

Door de instelling wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Vaste activa die niet meer dienstbaar zijn voor de primaire activiteiten worden niet afgeschreven. Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

Financiële vaste activa

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen netto-vermogenswaarde. Deze waarde wordt berekend op basis van dezelfde grondslagen die de groep hanteert bij de waardering en resultaatbepaling.

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Bij de waardering hiervan wordt rekening gehouden met waardedalingen, indien deze duurzaam zijn.

Voorraden

Deze post bestaat uit de handelsvoorraad, gereed product, de levende have en de voorraad geogste landbouwproducten. De handelsvoorraad en gereed product worden gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Waardering van de voorraad geogste landbouwproducten vindt niet plaats.

Bij incourantheid of lagere marktwaarde wordt de voorraad overeenkomstig afgewaardeerd.

Onderhanden werk

De waardering van het onderhanden werk ten behoeve van derden vindt plaats tegen de kosten van direct materiaalgebruik en arbeid inclusief een opslag voor indirecte kosten. Gedeclareerde termijnen en voorzienbare verliezen op projecten worden op dit saldo in mindering gebracht. Toerekening van het resultaat vindt plaats naar rato van de voortgang (mate van gerealiseerde kosten) van een project. De post Onderhanden werk wordt gesaldeerd in de balans opgenomen.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig, onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid.

Effecten

De effecten worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs (FIFO-methode) of lagere marktwaarde.

Eigen vermogen

Wageningen Universiteit maakt geen onderscheid tussen privaat vermogen en publiek vermogen.

– Algemene reserve

Deze reserve wordt gemuteerd voor het exploitatieresultaat van enig jaar waaraan geen specifieke bestemming wordt gegeven.

– Bestemde reserve

Binnen het eigen vermogen zijn op concernniveau twee bestemde reserves gevormd:

– het innovatiefonds

– reserve i.v.m. nog uit te voeren projecten

Voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, met uitzonderingen van personele voorzieningen op basis van RJ 271. Bij de berekening van de hoogte van de verplichtingen wordt rekening gehouden met toekomstige indexeringen en prijsverhogingen. Het bedrag waartegen de voorziening is opgenomen is de beste schatting van het bedrag dat noodzakelijk is om de betreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

Voorzieningen worden gevormd voor:

- in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan;
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichtingen.

Voorziening WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

Voorziening WAO

De voorziening voor WAO-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum te verwachten WAO-verplichtingen in verband met eigen risicodragerschap.

Overige personele voorzieningen - gratificaties ambtsjubilea

De verwachte verplichting voor toekomstige jubilea-uitkeringen is op basis van historische gegevens berekend, de onttrekking op basis realisatie. De voorziening is contant gemaakt op basis van de voor Wageningen Universiteit geldende marktrente.

Overige personele voorzieningen – pensioenen

De pensioenverzekering is afgesloten bij ABP. De regeling is een toegezegd pensioenregeling, waardoor rekening gehouden moet worden met toekomstige premieontwikkelingen en beleggingsresultaten.

De verplichting is als een toegezegde bijdrage verantwoord op grond van RJ 271.310. Voor een toegezegde bijdrageregeling zijn er naast de betaling van premies geen verdere verplichtingen uit hoofde van de pensioenregeling. De premies worden verantwoord als personeelskosten als deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Voorziening reorganisatiekosten

Deze voorziening is bestemd om te verwachten kosten te dekken van op basis van genomen en binnen de organisatie bekendgemaakte besluiten, die verband houden met lopende en voorgenomen reorganisaties.

Voorziening product-/contractrisico's

Deze voorziening dekt de kosten van verlieslatende contracten, garantstellingen en claims voortvloeiende uit aan derden geleverde diensten en producten.

Langlopende schulden

Er is sprake van langlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode van meer dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

Kortlopende schulden

Er is sprake van kortlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode korter dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

• Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten

Algemeen

Als opbrengsten en kosten worden aangemerkt die baten en lasten die bedrijfseconomisch kunnen worden toegerekend aan het onderhavige verslagjaar of activiteit, onverschillig of zij tot ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar hebben geleid.

Opbrengsten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten ten behoeve van opdrachtgevers zijn verricht. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Rijksbijdrage en overige vergoedingen

De rijksbijdrage wordt als opbrengst verantwoord in het jaar waarin hij wordt ontvangen. De overige vergoedingen worden ten gunste van het resultaat gebracht in het jaar dat het project wordt uitgevoerd en de kosten worden gemaakt.

College- en cursusgelden

Onder de collegegelden worden de aan het verslagjaar toe te rekenen wettelijke collegegelden toegerekend. Onder de cursusgelden zijn de ontvangen instellingscollegegelden en de vergoedingen voor post-initiële cursussen verantwoord

Baten werk in opdracht van derden

Onder de post 'Baten werk in opdracht van derden' worden de opbrengsten uit contractactiviteiten verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten tot maximaal het door de financier te vergoeden tarief. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project

• Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht wordt de indirecte methode gehanteerd.

Bedragen * € 1000,-

2.1.4 Toelichting op de balans

1 MATERIËLE VASTE ACTIVA

	Terreinen	Gebouwen	Apparatuur en inventaris	Werk in uitvoering	Totaal
Boekwaarde 31-12-2007	12.167	160.756	21.243	4.180	198.346
Investeringen	0	2.514	7.141	-741	8.914
Desinvesteringen *	890	3.790	180	0	4.860
Afschrijvingen	75	6.573	7.511	0	14.159
Bijzondere waardeverminderingen	0	0	0	0	0
Boekwaarde 31-12-2008	11.202	152.907	20.693	3.439	188.241
Aanschaffingswaarde 31-12-2007	17.450	284.869	83.731	4.180	390.230
Aanschaffingen 2008	0	2.514	7.141	-741	8.914
Aanschafwaarde desinvest. 2008	1.384	8.257	2.120	0	11.761
Aanschafwaarde 31-12-2008	16.066	279.126	88.752	3.439	387.383
Cumulatieve afschrijvingen	4.864	126.219	68.059	0	199.142
Cumulatieve waardeverminderingen	0	0	0	0	0
Boekwaarde 31-12-2008	11.202	152.907	20.693	3.439	188.241
* Desinvesteringen waarvan:					
- Aanschaffingsprijs	1.384	8.257	2.120	0	11.761
- Afschrijvingen	494	4.467	1.940	0	6.901
Totaal desinvesteringen	890	3.790	180	0	4.860

Wageningen Universiteit voert een omvangrijk nieuwbouwprogramma uit. In 2008 is de Hydraulicaal voor departement Environmental Sciences Group opgeleverd.

Van de afschrijvingen ad € 14,2 mln. heeft € 6,7 mln. betrekking op reguliere afschrijving van gebouwen en infrastructuur en € 7,5 mln. op apparatuur en inventaris.

Wageningen UR heeft een verkoopovereenkomst inzake het complex Kortenoord met Bouwfonds MAB Ontwikkeling BV gesloten. Levering van de betreffende activa heeft plaatsgevonden. De definitieve verkoopprijs zal worden vastgesteld n.a.v. de planontwikkeling van het gebied. Omdat Wageningen Universiteit nog als economische eigenaar van de activa kan worden beschouwd, zijn de activa met een boekwaarde van € 20,9 mln. nog in de balans opgenomen. Het ontvangen voorschot van € 19,0 mln. (incl. rente) is verwerkt onder de kortlopende schulden. In paragraaf 1.9.1 Huisvesting wordt een nadere toelichting gegeven omtrent de ontwikkelingen van het strategisch Nieuwbouwplan.

Het onroerend goed van Wageningen Universiteit is verzekerd voor € 370,9 mln. (peildatum 1-7-2008).

De WOZ-waarde bedraagt € 174,9 mln. (peildatum 1-1-2007).

Door Wageningen Universiteit is in 2008 € 1,8 mln. in gebouwen geïnvesteerd, hiervan is € 1,1 mln. ten behoeve van het Strategisch Nieuwbouw Plan.

Bedragen * € 1000,-

2 FINANCIËLE VASTE ACTIVA

	31-12-2008	31-12-2007
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	273	30
Overige deelnemingen	455	390
Ledenkapitaal	30	39
Overige vorderingen	641	647
Totaal financiële vaste activa	1.399	1.106

Uitsplitsing van de post deelnemingen in groepsmaatschappijen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties ¹⁾	Boekwaarde 31-12-2008
Nexus Holding BV	12			12
CAN-iT BV	18	182	-61	139
Bio Product BV		150	-28	122
Totaal groepsmaatschappijen	30	332	-89	273

¹⁾ De overige mutaties betreffen de waardeverminderingen van de deelnemingen in 2008.

Wageningen Universiteit Holding BV, een volledige dochter van Wageningen Universiteit, heeft in 2007 heeft deelnemingen verworven in Nexus Holding BV en CAN-iT BV. In 2008 is een meerderheidsbelang in Bio Product BV (51%) genomen.

Uitsplitsing van de post overige deelnemingen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties	Boekwaarde 31-12-2008
Biopartner Center BV	235		200	435
Green Dino BV	0			0
KLV Professional Match BV	0	-7	7	0
ICG	20			20
Ceradis BV ²⁾	100		-100	0
Biqualyis BV ²⁾	35		-35	0
Totaal overige deelnemingen	390	-7	72	455

¹⁾ De mutatie van Biopartner Center BV bestaat uit het aandeel van Wageningen Universiteit in het resultaat 2007.

²⁾ Overige mutaties betreffen de waardeverminderingen van de deelnemingen in 2008.

Wageningen Universiteit heeft een 68% belang in Biopartner Center Wageningen BV (€ 0,4 mln.). Op grond van een aandeelhoudersovereenkomst kan Wageningen Universiteit niet zelfstandig het beleid van Biopartner bepalen. In 2002 is Wageningen Universiteit Holding BV opgericht. Deze volledige dochter van Wageningen Universiteit neemt deel in Green Dino BV en KLV Professional Match BV. In 2007 heeft de Holding deelnemingen verworven in CAN-iT BV, ICG, Ceradis BV en Biqualyis BV.

Bedragen * € 1000,-

Specificatie ledenkapitaal

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Toename	Afname	Boekwaarde 31-12-2008
Ledenkapitaal Friesland Foods	39		-9	30
Totaal ledenkapitaal	39	0	-9	30

Specificatie overige langlopende vorderingen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Toename	Afname	Boekwaarde 31-12-2008
Theater 't Hemeltje	12		-6	6
KDG	635			635
Totaal overige langlopende vorderingen	647	0	-6	641

De vordering op KDG betreft nog te ontvangen bedragen uit vastgoedtransacties.

3 VOORRADEN

	31-12-2008	31-12-2007
VOORRADEN		
Handelsvoorraad	15	20
Levende have	110	104
Voorraad halffabrikaat	40	25
	165	149
Af: Voorziening voor incurantheid	0	-1
SUBTOTAAL VOORRADEN	165	148
ONDERHANDEN WERK		
Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden	198.655	163.033
Af: Gedeclareerde termijnen	195.744	155.457
Opdrachten van derden, geen LNV	2.911	7.576
Af: Verwachte verliezen	-2.431	-1.486
Subtotaal onderhanden werk	480	6.091
TOTAAL VOORRADEN	645	6.238

Onderhanden werk omvat het saldo van toegerekende projectkosten minus gedeclareerde termijnen. De post wordt gecorrigeerd met een voorziening voor verwachte verliezen.

Bedragen * € 1000,-

De post baten werk in opdracht van derden bedroeg in 2008 € 78,4 mln. Toerekening van het resultaat vindt plaats volgens de 'percentage of completion' methode. Maatstaf hierbij is de mate van realisatie van de geprognosticeerde kosten. Verliezen op projecten worden direct genomen.

Het saldo opdrachten van derden bestaat uit projecten met een positief saldo (de waarde van het verrichte werk groter is dan de gedeclareerde termijnen) en projecten met een negatief saldo (de waarde van de gedeclareerde termijnen overtreft de waarde van het verrichte werk).

De opbouw van de post opdrachten van derden is als volgt:

- Projecten met een positief onderhanden werk	23.799
- Projecten met een negatief onderhanden werk	20.888
- Saldo opdrachten van derden	<u>2.911</u>

4 VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	<u>31-12-2008</u>	<u>31-12-2007</u>
Debiteuren	17.276	13.808
Debiteuren gelieerde partijen	0	550
Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen	-1.053	-897
Totaal debiteuren	<u>16.223</u>	<u>13.461</u>
Voorschotten	3.777	4.654
Te vorderen BTW	1.247	2.360
Vorderingen op overige gelieerde partijen	3.612	10.668
Vorderingen op studenten	1.058	914
Overlopende activa	6.400	5.405
Overig	654	329
Totaal voorschotten en overlopende activa	<u>16.748</u>	<u>24.330</u>
Totaal vorderingen en overlopende activa	<u>32.971</u>	<u>37.791</u>

De debiteuren gelieerde partijen 2007 betreft Stichting Van Hall Larenstein. De vorderingen op gelieerde partijen ad k€ 3.612 (2008) en k€ 10.668 (2007) betreft Stichting DLO. Het betreft kortlopende posities in rekening courant die regelmatig onderling worden afgerekend.

5 LIQUIDE MIDDELEN

	<u>31-12-2008</u>	<u>31-12-2007</u>
Kas	25	24
Bank (incl. kruisposten)	47.254	16.942
Deposito	798	8.561
Totaal liquide middelen	<u>48.077</u>	<u>25.527</u>

Bedragen * € 1000,-

Alle liquide middelen zijn vrij beschikbaar. De liquiditeit is in 2008 toegenomen tot € 48,1 mln. In de begroting was een liquiditeitspositie van € 6,2 mln. voorzien. De verbetering ten opzichte van de begroting kan als volgt worden toegelicht (bedragen * € 1,0 mln.).

	Begroting	Realisatie	Mutatie t.o.v. begroting
Liquide middelen per 1 januari 2008	8,2	25,5	17,3
Resultaat	-3,4	14,7	18,1
Afschrijvingen	19,5	14,2	-5,3
Afname voorzieningen	-5,6	-2,4	3,2
Mutatie werkkapitaal	-2,6	1,0	3,6
Resultaat deelnemingen	0,1	0,0	-0,1
Kasstroom uit operationele activiteiten	8,0	27,5	19,5
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-10,2	-4,4	5,8
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	0,2	-0,5	-0,7
Totaal liquide middelen	6,2	48,1	41,9

Operationele activiteiten

- De beginstand liquide middelen was op 1 januari 2008 € 17,3 mln. hoger dan in de begroting was voorzien. Dit wordt veroorzaakt door verbetering in Q4 2007 van de operationele kasstromen (€ 11,6 mln.), lagere investeringsactiviteiten (€ 6,7 mln.) en hogere financieringsactiviteiten (€ 1,0 mln.).
- Het resultaat is in 2008 € 18,1 mln. hoger dan begroot.
- De afschrijvingen zijn € 5,3 mln. lager dan begroot. De voornaamste reden hiervan is dat de bijzondere waardevermindering (€ 5,9 mln.) van het Scheikundegebouw niet heeft plaatsgevonden.
- Aan de voorzieningen is € 3,2 mln. minder onttrokken dan begroot, met name voor reorganisatiekosten (€ 1,8 mln.).
- Het werkkapitaal ontwikkelde zich positief. De onderhanden werk positie kwam lager uit dan begroot (€ 1,2 mln.). De vorderingen en overlopende activa zijn € 5,8 mln. hoger dan begroot en
- de vlottende passiva zijn € 11,9 mln. hoger dan begroot. Hierdoor is het werkkapitaal per saldo € 7,3 mln. beter dan begroot. Hiervan is € 3,6 mln. in 2008 gerealiseerd en € 3,7 mln. in het vierde kwartaal van 2007.

Investeringsactiviteiten

- De investeringen bleven in totaal € 5,8 mln. achter bij de begroting. Met name de gerealiseerde investeringen in het Strategisch Nieuwbouw Plan zijn, in verband met de langere doorlooptijd van projecten, lager dan begroot.
- De verkoop van Jan Kopshuis (€ 4,3 mln.) en Diedenweg 20 (€ 0,7 mln.) leverde conform begroting een positieve kasstroom van € 5,0 mln. op.

Financieringsactiviteiten

- De langlopende schulden zijn afgenomen door aflossing ad € 0,2 mln. door Restaurant van de Toekomst op de langlopende schuld bij Rabobank en afname Egalisatierekening apparatuursubsidies ad € 0,3 mln.

Bedragen * € 1000,-

6 EIGEN VERMOGEN

	<i>Algemene reserve</i>	<i>Bestemde reserve</i>	<i>Totaal</i>
Saldo per 31-12-2007	106.715	8.323	115.038
Resultaatbestemming	14.172	577	14.749
Toevoeging reserve	0	0	0
Onttrekking reserve	0	0	0
Saldo per 31-12-2008	120.887	8.900	129.787

De bestemde reserve heeft betrekking op het innovatiefonds ad € 3,9 mln. en de reserve in verband met nog uit te voeren projecten ad € 5,0 mln. Aan deze laatste reserve is uit de resultaatbestemming 2008 € 0,6 mln. toegevoegd.

In 2008 heeft een stelselwijziging plaatsgevonden in verband met de overgang naar de richtlijnen voor de jaarverslaglegging. Hierdoor is aan de algemene reserve in de beginbalans 2008 € 2,5 mln. onttrokken. Deze stelselwijziging is onder de waarderingsgrondslagen toegelicht.

Het netto resultaat over het verslagjaar is voor € 14,2 mln. ten gunste van de algemene reserve verwerkt en voor € 0,6 mln. ten gunste van de bestemde reserve.

7 VOORZIENINGEN

	<i>Stand per 31-12-2007</i>	<i>Dotatie</i>	<i>Onttrekking</i>	<i>Vrijval</i>	<i>Stand per 31-12-2008</i>
WW-verplichtingen	6.833	1.192	1.384	188	6.453
Voorziening WAO	250	54	174	0	130
Overige personele voorzieningen	2.658	162	246	0	2.574
Reorganisatiekosten	11.896	1.792	2.522	1.092	10.074
Product-/contractrisico's	1.061	0	0	0	1.061
Voorziening overig	1.452	1	8	45	1.400
Totaal voorzieningen	24.150	3.201	4.334	1.325	21.692

	<i>31-12-2008</i>	<i>31-12-2007</i>
Specificatie van de looptijd van de voorzieningen		
Kortlopend (vervallend uiterlijk 31-12-2009)	19.760	23.431
Langlopend (tussen 31-12-2009 en 31-12-2013)	1.809	533
Langlopend (vervallend na 31-12-2013)	123	186
Totaal voorzieningen	21.692	24.150

WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen is getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband. In 2008 is een dotatie gedaan ad k€ 1.192, en een vrijval van k€ 188.

Bedragen * € 1000,-

WAO-verplichtingen

De voorziening voor WAO-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van te verwachten toekomstige WAO-uitkeringen.

Overige personele voorzieningen

Onder overige personele voorzieningen is een voorziening opgenomen voor toekomstige verplichtingen voor gratificaties ambtsjubilea.

Reorganisatiekosten

De voorziening reorganisatiekosten wordt getroffen voor te verwachten uitgaven in verband met getroffen reorganisaties. Ten behoeve van Focus 2006 is in 2005 € 9 mln. gedoteerd aan de reorganisatievoorziening. Door de goede arbeidsmarkt en actieve managementinzet op het blok herplaatsingskandidaten kon van de voorziening € 1.092.000 vrijvallen.

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen betreffen claims die door derden aan Wageningen Universiteit zijn geadresseerd.

8 LANGLOPENDE SCHULDEN

	Stand per 31-12-2007	Toename schuld	Afname schuld	Stand per 31-12-2008
Overige langlopende schulden	16.848		173	16.675
Egalisatie langlopende investeringsubsidies	1.821		299	1.522
Totaal langlopende schulden	18.669		472	18.197

Overzicht langlopende schulden:

Omschrijving	Totaal (k€)	Rente	Looptijd	Cumulatieve aflossing (k€)	Langlopend > 5 jaar (k€)	Kortlopend < 1 jaar (k€)
ABN Amro Bank	15.000	4,9%	10 jaar	0	15.000	0
Rabobank Vallei en Rijn	2.000	4,4%	10 jaar	400	1.450	150
Rabobank Vallei en Rijn	300	4,4%	10 jaar	52	225	23
Totaal	17.300			452	16.675	173

Bedragen * € 1000,-

9 KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-2008	31-12-2007
Vooruitontvangen van derden	54.771	59.145
Schulden leveranciers	8.663	13.826
Schulden leveranciers gelieerde partijen	0	0
Te betalen belastingen	6.823	5.739
Schulden aan overige gelieerde partijen	3.597	3.636
Schulden aan LNV	4.335	6.977
Overlopende passiva	9.767	8.993
Overig	13.701	12.835
Totaal kortlopende schulden	101.657	111.151

De vooruitontvangen bedragen van derden zijn in 2008 gedaald ten opzichte van 2007 met € 4,4 mln., deze daling zit met name bij Departement Plant Wetenschappen. Dit komt omdat er minder voorschotten zijn ontvangen van financiers (EU/NWO).

De post schulden leveranciers is gedaald (€ 5,2 mln.) als gevolg van lagere investeringsuitgaven in met name het Strategisch Nieuwbouw Plan. De kortlopend schuld aan LNV is gedaald (€ 2,6 mln.) door de besteding van doelsubsidies (€ 0,6 mln.) en de terugbetaling van een schuld aan LNV van € 2 mln.

Onder overige schulden wordt grotendeels verstaan opgebouwde vakantiegelden en verlofdagen van medewerkers.

Bedragen * € 1000,-

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

Meerjarige financiële verplichtingen

Overzicht aangegane verplichtingen ter zake van huur, operational lease en dergelijke:

Omschrijving	Totaal verplichtingen	Vervallend in 2009	Vervallend tussen 2010 en 2012	Vervallend na 2012
Huurverplichtingen	450	225	225	0
Verzekeringen	770	770	0	0
Onderhoudscontracten	3.050	2.674	376	0
Energielevering	21.342	10.770	10.572	0
Diverse ingekochte diensten	3.721	3.693	28	0
Levering inventaris	1.888	1.888	0	0
Investeringen	11.980	11.976	4	0
Totaal	43.201	31.996	11.205	0

Wageningen Universiteit heeft een garantstelling ad € 2,3 mln. afgegeven voor de financiering van Stichting Restaurant van de Toekomst.

Wageningen Universiteit heeft ten behoeve van verstrekte of onderhanden bouwopdrachten garanties van derden ontvangen ten bedrage van k€ 19.

Rente-instrumenten

Om renterisico's zoveel mogelijk te beperken, maakt Wageningen Universiteit gebruik van de financiële instrumenten volgens de richtlijnen van het treasury statuut. Het treasury statuut is door het College van Bestuur vastgesteld. Wageningen Universiteit heeft in het kader van het Strategisch Nieuwbouw Plan een financiering aangetrokken van € 15 mln. op basis van Euribor. Het renterisico is afgedekt middels 2 interest rate swaps. De overhedge, ontstaan door de discrepantie tussen de financieringsbehoefte en de aanwezige rente-instrumenten, is in juni 2008 tegengesloten met een positief resultaat van k€ 311.

De volgende rente-instrumenten zijn afgesloten:

Instrument	Volume in mln.	Datum ingang	Datum einde
Interest rate swap	10,0	03-01-2005	02-01-2017
Interest rate swap	7,0	03-01-2005	04-01-2016

De waarde van de swaps per 31-12-2008 is -/- € 1,6 mln.

Bedragen * € 1000,-

Verbonden Partijen

WU participeert direct of via Wageningen Universiteit Holding BV in de volgende deelnemingen:

	Statutaire zetel	Code activiteiten	Eigen vermogen 31-12-2008	Resultaat 2008	Art 2:403 BW	Deelname in 2008	Consolidatie
Wageningen Universiteit Holding BV	Wageningen	4	-219	-135	J	100%	100%
Nexus Holding BV	Wageningen	4	-5	13	N	100%	0%
CAN-iT BV	Wageningen	4	0	18	N	51%	0%
Ceradis BV	Wageningen	4	201	51	N	50%	0%
Bio Product BV		4			N	51%	0%
Biqualy BV	Wageningen	2	283	-194	N	33%	0%
Biopartner BV	Wageningen	3		nb	N	68%	0%
Green Dino BV	Wageningen	4	0	nb	N	11%	0%
Stichting ISRIC	Wageningen	2	487	145			100%
Stichting Restaurant van de Toekomst	Wageningen	2	-56	-7			100%

De jaarrekeningen van Wageningen Universiteit Holding BV, Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst zijn geconsolideerd in deze jaarrekening.

Op grond van een aandeelhoudersovereenkomst heeft Wageningen Universiteit geen beslissende zeggenschap in Biopartner BV. Deze BV is daarom niet in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen.

Wageningen Universiteit neemt op grond van haar taakstelling deel in een aantal stichtingen. De universiteit levert bij deze stichtingen een of meer bestuursleden of is op andere wijze betrokken bij de stichting. Consolidatie van de stichtingen die voldoen aan de criteria m.b.t. aanmerkelijk belang zou geen materiële invloed op het resultaat en balanstotaal van Wageningen Universiteit hebben gehad.

Bedragen * € 1000,-

2.1.5 Toelichting op de winst- en verliesrekening

10 BATEN

	Resultaat 2008	Resultaat 2007
RIJKSBIJDAGEN		
Rijksbijdrage LNV	154.283	150.423
Overige subsidies LNV	919	1.449
TOTAAL RIJKSBIJDAGEN	155.202	151.872
COLLEGE- EN CURSUSGELDEN		
College- en examengelden	10.557	9.247
Cursusgelden	2.020	1.848
TOTAAL COLLEGE- EN CURSUSGELDEN	12.577	11.095
BATEN WERK I.O.V. DERDEN		
Opbrengst werk i.o.v. derden	83.055	63.384
Mutatie onderhanden werk	-4.665	5.742
TOTAAL BATEN WERK I.O.V. DERDEN	78.390	69.126
OVERIGE BATEN		
Verkopen en gebruik faciliteiten	1.254	752
Verhuurinkomsten	1.908	862
Sportkaarten	0	367
Detacheringen	260	85
Overige baten	14.132	21.755
TOTAAL OVERIGE BATEN	17.554	23.821
TOTAAL BATEN	263.723	255.914

De baten hebben zich in 2008 positief ontwikkeld. De Rijksbijdrage LNV is met € 3,9 mln. gestegen tot € 154,3 mln.

De baten uit werk in opdracht van derden zijn gestegen met 13% tot € 78,4 mln. Deze baten bestaan uit de tweede geldstroom, die 7,4% is gegroeid naar € 14,6 mln., en de derde geldstroom, die 15% is toegenomen tot € 63,8 mln. De omzet groeit bij alle departementen en, met uitzondering van de collectebusfondsen, bij alle klantgroepen. De collegegelden zijn ten opzichte van 2007 toegenomen als gevolg van de lichte stijging van het aantal studenten. De overige baten zijn ten opzichte van 2007 gedaald als gevolg van lagere verkopen van vaste activa (€ 9,6 mln.)

In bijlage 3 is een specificatie van het werk in opdracht van derden naar type financiers en type omzet opgenomen.

Bedragen * € 1000,-

LASTEN

11 PERSONELE KOSTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Bruto lonen en salarissen	140.741	127.904
Uitzendkrachten en ingehuurd personeel	6.528	6.006
Overige personeelskosten	4.128	3.317
Dotatie voorziening WW-verplichtingen	1.004	1.394
Dotatie voorziening WAO	54	-126
Dotatie overige personele voorzieningen	162	304
Totaal personele kosten	152.617	138.799

In de post bruto lonen en salarissen zijn de pensioenpremies ad € 14,154 mln. en de sociale lasten ad € 3,565 mln. opgenomen. De personele bezetting is in 2008 gestegen van 2.269 fte naar 2.335 fte. De gemiddelde loonsom is gestegen met 4,6%.

In 2008 is door Wageningen Universiteit € 0,4 mln. (2007: € 0,4 mln.) uitgegeven aan salariskosten en vergoedingen van leden van het College van Bestuur en € 32.000 (2007: € 32.000) aan leden van de Raad van Toezicht. De leden van het College van Bestuur vormen tevens het College van Bestuur van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein. Een nadere toelichting op de salariskosten van College van Bestuur en Raad van Toezicht is opgenomen in paragraaf 2.4

De leden van de Raad van Toezicht vormen tevens de Raad van Toezicht van Stichting DLO en van Stichting Van Hall Larenstein.

12 AFSCHRIJVINGEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Materiële vaste activa	14.159	13.558
Bijzondere waardeverminderingen	0	12.742
Totaal afschrijvingen	14.159	26.300

In 2008 zijn geen bijzondere waardeverminderingen verwerkt. In 2007 heeft de RvB in het kader van het SNP verkoopovereenkomsten afgesloten m.b.t. het Jan Kopshuis en het Botanisch Centrum. Levering van het Jan Kopshuis heeft in 2008 plaats gevonden. Het Botanisch Centrum wordt in 2009 geleverd. De boekverliezen als gevolg van deze overeenkomsten van € 0,2 mln. en € 2,7 mln. waren voorzien in de planning van het SNP en zijn als bijzondere waardevermindering in de jaarrekening 2007 verwerkt.

De RvB heeft in 2007 besloten het Biotechnion in 2010 te slopen. Het boekverlies van € 9,9 mln. is bepaald op basis van de boekwaarde per 31-12-2009, de voorziene sloopkosten en de opbrengstwaarde van de grond na herbestemming en is in 2007 als bijzondere waardevermindering verwerkt.

Bedragen * € 1000,-

13 HUISVESTINGSLASTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Huur	4.076	3.279
Verzekeringen	334	314
Onderhoud	3.398	3.230
Energie en water	5.532	5.619
Schoonmaakkosten	1.188	765
Heffingen	977	681
Overige huisvestingskosten	1.191	1.154
Totaal huisvestingskosten	16.696	15.042

Enkele leerstoelgroepen van Wageningen Universiteit zijn gehuisvest in gebouwen van DLO. Hiermee wordt een maximale samenwerking binnen de Sciences Groups gestimuleerd. Wageningen Universiteit heeft voor het medegebruik van gebouwen in 2008 een huur betaald van € 3,9 mln.

14 ALGEMENE KOSTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Overige apparatuurkosten	7.005	7.293
Overige algemene kosten	24.461	22.349
Dotatie voorzieningen:		
Reorganisatiekosten	700	518
Product- / contractrisico's	0	561
Studentenvoorzieningen		810
Voorziening overig	-44	-194
Totaal dotatie algemene voorzieningen	656	1.695
Totaal algemene kosten	32.122	31.337

Onder overige algemene kosten zijn begrepen bureaunkosten, reis- en verblijfkosten, representatiekosten, automatiseringskosten, PR-activiteiten en kosten catering.

In de overige algemene kosten zijn de volgende accountantskosten opgenomen:

A Controle jaarrekeningen	€ 136.000
B Overige controlewerkzaamheden	€ 432.000

15 SPECIFIEKE KOSTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Specifieke kosten	12.197	12.333
Diensten door derden	13.617	13.507
Bijdragen en subsidies	7.622	6.486
Totaal specifieke kosten	33.436	32.326

Bedragen * € 1000,-

16 FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Financiële baten	1.976	831
Financiële lasten	-1.903	-1.359
Totaal financiële baten en lasten	73	-528

De financiële baten hebben betrekking op ontvangen rente op in het verslagjaar aanwezige banktegoeden. De rentebaten zijn over 2008 sterk toegenomen door enerzijds de stijging van de Euribor tarieven op de rekening courant anderzijds door het effectief uitzetten van tijdelijke overtollige liquide middelen. De financiële crisis heeft in 2008 geen directe gevolgen gehad voor de liquiditeitspositie van Wageningen UR.

De financiële lasten hebben met name betrekking op een rentelast van € 1 mln. aan Bouwfonds MAB Ontwikkeling BV wegens een ontvangen voorschot voor de verkoop van Kortenoord en een rentelast van € 0,8 mln. voor de langlopende schuld bij ABN Amro.

17 RESULTAAT UIT DEELNEMINGEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Biopartner Center BV ¹⁾	200	-85
Ceradis BV	-100	-75
Biqualy BV	-35	-65
CAN-iT BV	-61	
Overige deelnemingen	-21	4
Totaal resultaat uit deelnemingen	-17	-221

¹⁾ Het aandeel van Wageningen Universiteit in het resultaat van Biopartner Center BV over 2007 is in 2008 in de jaarrekening van Wageningen Universiteit verwerkt.

Bedragen * € 1000,-

2.1.6 Enkelvoudige jaarrekening

ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA	31-12-2008	31-12-2007
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	188.236	198.339
Financiële vaste activa	674	700
Totaal vaste activa	188.910	199.039
VLOTTENDE ACTIVA		
Voorraden	571	6.156
Vorderingen en overlopende activa	31.287	35.864
Liquide middelen	46.529	24.603
Totaal vlottende activa	78.387	66.622
TOTAAL ACTIVA	267.298	265.662
PASSIVA		
EIGEN VERMOGEN	129.251	114.606
VOORZIENINGEN	21.693	24.150
LANGLOPENDE SCHULDEN	15.000	15.000
KORTLOPENDE SCHULDEN	101.353	111.906
TOTAAL PASSIVA	267.298	265.662

In de enkelvoudige balans zijn de gegevens van Stichting ISRIC en Stichting Restaurant van de Toekomst niet opgenomen. Voorts is WU Holding BV niet opgenomen. In deze balans zijn de vorderingen van Wageningen Universiteit op Stichting ISRIC en WU Holding BV opgenomen. Het eigen vermogen wijkt ten opzichte van de geconsolideerde balans k€ 536 af; dit betreft het eigen vermogen van Stichting ISRIC (k€ 599) en Stichting Restaurant van de Toekomst (k€ -63).

De niet uit de balans blijvende verplichtingen zijn gelijk aan die in de geconsolideerde jaarrekening.

Bedragen * € 1000,-

ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING

	Resultaat 2008	Resultaat 2007
BATEN		
Rijksbijdragen LNV	154.039	150.715
College-, cursus- en examengelden	12.578	11.095
Baten werk in opdracht van derden	78.390	69.126
Overige baten	16.918	23.234
Totaal baten	261.925	254.170
LASTEN		
Personele kosten	151.339	137.707
Afschrijvingen	14.158	26.292
Huisvestingslasten	11.338	18.178
Algemene kosten	37.161	27.851
Specifieke kosten	33.329	32.149
Totaal lasten	247.325	242.176
BEDRIJFSRESULTAAT	14.600	11.993
Financiële baten en lasten	56	-551
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	14.656	11.442
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	0	0
Resultaat uit deelnemingen	-11	-220
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN	14.645	11.222
Aandeel van derden	0	0
Buitengewone baten en lasten	0	0
NETTO RESULTAAT	14.646	11.222

De Rijksbijdrage LNV ad € 154,0 mln. is exclusief de door Stichting ISRIC verantwoorde Rijksbijdrage ad € 1,2 mln. Het resultaat van WU Holding BV is k€ -211, dat van Stichting ISRIC bedraagt k€ 112, het resultaat van Stichting Restaurant van de Toekomst bedraagt in 2008 k€ -7.

2.1.7 Overige gegevens

• Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum, die leiden tot aanpassing van of vermelding in de jaarrekening.

• Accountantsverklaring

Aan het College van Bestuur en de Raad van Toezicht van Wageningen Universiteit.

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2008 van Wageningen Universiteit te Wageningen bestaande uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2008 en de geconsolideerde en enkelvoudige exploitatierekening over 2008 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (WJZ/2007/50507).

Tevens is het bestuur van de entiteit verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de instellingsaccountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 2.9, derde lid van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht waaronder het controleprotocol OCW 2008.

Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Wageningen Universiteit per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (WJZ/2007/50507).

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2008 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de

in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het Controleprotocol OCW 2008 zijn vermeld.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 20 mei 2009

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. Th.A.J.C. Snepvangers RA

2.1.8 Bijlagen

• Bijlage 1 Helderheidsaspecten

Uitbesteding een of meer delen onderwijsprogramma('s) CROHO-opleidingen aan een private organisatie (+ kosten)

Aan WU vindt geen uitbesteding van werkzaamheden plaats in de hierboven bedoelde zin. Waar voor het verzorgen van onderwijs expertise van elders wordt ingehuurd (bijvoorbeeld als gevolg van eerdere operaties 'taakverdeling & concentratie'), gebeurt dat bij zusterinstellingen voor hoger onderwijs en niet bij private instellingen.

Maatwerktraject voor bedrijven / organisaties

Wageningen Universiteit verzorgt geen maatwerktrajecten voor bedrijven / organisaties in de vorm van CROHO-opleidingen die leiden tot een diploma. Onder de paraplu van Wageningen UR wordt maatwerk in de vorm van postinitiële cursussen geleverd door Wageningen International (WI) en Wageningen Business School (WBS).

Eigen personeel ingeschreven voor initiële opleidingen

Wageningen Universiteit kent ook in 2008 een groot aantal studenten dat tegelijkertijd als personeelslid bij de universiteit zijn aangesteld, of anders gezegd, personeelsleden die tevens als student staan ingeschreven. De namen van deze personen zijn bekend. Het betreft ondermeer student-assistenten en studenten met een bijbaan van geringe omvang.

Geen van deze 'personeelslidstudenten' volgt in het kader van opleiding en vorming van Wageningen Universiteitspersoneel een van de initiële opleidingen van de universiteit. Er is dus ook geen sprake van dat de universiteit voor enig personeelslid het collegegeld heeft betaald.

Aanwending rijksbijdrage voor private activiteiten

Wageningen Universiteit besteedt middelen aan de volgende private activiteiten:

- postinitieel onderwijs in verband met opzetten van nieuwe opleidingen en overdracht van kennis aan de maatschappij;
- studentenvoorzieningen, zoals sportvoorzieningen en vormingsactiviteiten.

Wageningen Universiteit heeft in 2008 via WU Holding BV € 332.000 geïnvesteerd in spin-outs. Voor een specificatie wordt verwezen naar de toelichting bij de financiële vaste activa. De activiteiten van deze spin-outs zijn in lijn met de werkzaamheden waarvoor Wageningen Universiteit een rijksbijdrage ontvangt. De spin-outs hanteren marktconforme tarieven.

• **Bijlage 2 Personele bezetting (fte)**

Gemiddelde bezetting

	2008	2007
FACULTEIT		
Wetenschappelijk personeel:		
Hoogleraar	98,4	94,4
Universitair hoofddocent	133,9	140,2
Universitair docent	262,9	256,5
Onderzoekers	234,8	218,9
Docenten en overig WP	31,5	34,5
Assistent in opleiding	522,1	481,0
TOTAAL WETENSCHAPPELIJK PERSONEEL	1.283,6	1.225,5
Ondersteunend en beheerpersoneel:		
Schaal 13 en hoger	22,4	24,3
Schaal 9 t/m 12	219,1	218,3
Lager dan schaal 9	370,9	365,1
TOTAAL ONDERSTEUNEND EN BEHEERPERSONEEL	612,4	607,7
TOTAAL FACULTEIT	1.896,0	1.833,2
ALGEMENE DIENST		
Schaal 13 en hoger	38,3	38,2
Schaal 9 t/m 12	175,2	171,6
Lager dan schaal 9	225,5	226,2
TOTAAL ALGEMENE DIENST	439,0	436,0
TOTAAL	2.335,0	2.269,2

Bedragen * € 1000,-

• **Bijlage 3 Werk in opdracht van derden naar type financier en type omzet**

Specificatie opbrengsten naar opdrachtgever

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Tweede geldstroom	14.583	13.550
Rijksoverheid	8.123	6.756
Overige Nederlandse overheid	12.862	9.595
Bedrijfsleven	9.575	9.384
Europese Unie	13.767	12.302
Buitenlandse overheid en publieke sector	1.811	1.351
Collectebus fondsen	382	720
WU	-66	856
DLO	3.657	2.712
Overige	13.696	11.900
Totaal opbrengsten naar opdrachtgever	78.390	69.126

• **Bijlage 4 Doelsubsidies, overlopende passiva en terug te betalen bedragen LNV**

Projectomschrijving	Beschikking	Toegewezen	Ontvangen	Besteding	Saldo	Ontvangen	Besteding	Saldo
		bedrag	t/m 2007	t/m 2007	31-12-2007	2008	2008	31-12-2008
Doelsubsidies								
Plan Dienstverlening 2006	DWK 2005/3173	683.500	683.500	54.118	629.382		493.893	135.489
WURKS 2008	DK 2007/3376 d.d. 11-12-2007	903.000	903.000		903.000		0	903.000
WURKS 2009					0	718.000	0	718.000
ICT	DWK 2003/4269 d.d. 9-12-2003	182.000	182.000		182.000		165.654	16.346
	DWK 2003/4269 d.d. 9-12-2003	150.000	150.000	150.000	0		0	0
BAMA	DWK 2002/4101 d.d. 9-12-2002	499.158	499.158	440.926	58.232		0	58.232
Culturele diversiteit 2003	DWK 2003/4560 d.d. 4-12-2003	14.533	14.533		14.533		14.533	0
Vernieuwing promotietrajecten	TRCDKH/2006/2907 d.d. 27-11-2006	67.000	67.000		67.000		0	67.000
Businessclub Leren en Werken groen 2007-2008	DK 2007/3189 d.d. 30-11-2007	60.000	48.000		48.000		45.000	3.000
Agrofood international, de waarde van kennis	TRCDK/2007/3190 d.d. 30-11-2007		8.000		8.000		0	8.000
Overlopende passiva Rijksbijdragebrief								
GKC, jaarplan 2007	DK 2007/2775 d.d. 13-11-2007	3.000.000	3.000.000	1.190.901	1.809.099	3.015.000	3.471.809	1.352.290
Dynamisering geldstromen	TRCDK-DH/05/2671 d.d. 15-11-2005	179.000	179.000		179.000		0	179.000
Toelatingsbeleid	TRCDK-DH/05/2671 d.d. 15-11-2005	34.000	34.000		34.000		0	34.000
Huisvestingsmiddelen	TRCDK-DH/06/2543 d.d. 18-10-2006	1.317.000	2.528.000	1.482.239	1.045.239		185.500	860.261
Terug te betalen bedragen								
Promoties WU 2007	DK 2007/1845		2.000.000		2.000.000	-2.000.000	0	0
Totaal verantwoord onder LNV-subsidies		7.089.191	10.396.191	3.318.184	6.978.007	1.733.000	4.376.389	4.334.618

De besteding van GKC is niet in de winst- en verliesrekening van Wageningen Universiteit opgenomen, omdat Wageningen Universiteit slechts penvoerder voor deze subsidie is. De bestedingen worden middels een accountantsverklaring verantwoord.

De post Overige subsidies onder de baten is als volgt opgebouwd

Besteding LNV-subsidies conform bijlage 4	€ 4.376.389
Af: GKC	€ <u>3.471.809</u>
Verantwoorde LNV-subsidies	€ 904.580
Overige subsidies	€ <u>14.038</u>
Verantwoord in winst- en verliesrekening	€ 918.618

2.2 Jaarrekening Stichting Van Hall Larenstein

2.2.1 Financieel verslag

• Resultaatontwikkeling

De geconsolideerde jaarrekening 2008 sluit met een positief saldo van K€ 834. In 2007 was dat K€ 264 positief, in 2006 K€ 18 negatief, en in 2005 nog K€ 123 negatief, zodat sprake blijft van een positieve trend.

De rijksbijdragen zijn gestegen met bijna € 3,7 mln. Deze stijging is voor € 1,9 mln. toe te schrijven aan bovennormatieve subsidie. Op middellange termijn is binnen dat subonderdeel van de rijksbijdrage geen daling te verwachten. De rest van de stijging heeft betrekking op reguliere rijksbijdrage. Dit is hoofdzakelijk bereikt door prijsstijgingen.

Het effect van Richtlijn 660 op deze groep is een daling van € 0,1 mln.

De inkomsten collegegelden zijn nagenoeg gelijk aan vorig jaar, de baten werk i.o.v. derden zijn met € 0,3 mln. gedaald en de overige baten zijn gestegen met € 0,4 mln. Dat laatste is vooral te danken aan een stijging in de opbrengsten detachering.

De kosten zijn met € 3,4 mln. gestegen. Deze stijging wordt volledig veroorzaakt door de stijging van de algemene kosten met € 3,6 mln. De grootste stijgingen zijn de kosten netwerkbeheer € 1,5 mln. en in mindere mate marketing en communicatie, mediatheek en internationalisering.

De verbetering in de financiële baten en lasten is bereikt door een omzetting van oude leningen en een strakker vermogensbeleid.

Totaal is het positief effect van Richtlijn 660 € 0,6 mln.

• Commissie Schutte

Zoals eerder gerapporteerd, is de terugvordering vanuit de rijksoverheid inzake te veel ontvangen rijksbijdragen over de periode 1996 – 2001 vastgesteld op € 4,5 mln. De verweerprocedure is het afgelopen jaar afgerond. Na de uitspraak van de rechtbank Arnhem heeft in april 2008 het hoger beroep bij de Raad van State gediend. Het vonnis van de rechtbank is hierbij bevestigd.

Inmiddels is sinds september 2006 begonnen met de maandelijkse terugbetalingen. Deze lopen over een periode van drie jaar.

Begin 2007 heeft de Auditdienst van het ministerie van LNV gerapporteerd over het vervolgonderzoek naar de bekostiging van buitenlandse studenten ten behoeve van begrotingsjaar 2005 (peildatum 1-10-2003). Voor LNV was deze rapportage eind 2007 aanleiding voor een voorgenomen besluit tot terugvordering van € 389.024 die op twee gevallen na gebaseerd is op onvolkomenheden in de studentendossiers. Na het aanleveren van aanvullend bewijs is door het ministerie de terugvordering gereduceerd tot € 130.573. VHL beraadt zich nog op de rechtmatigheid van deze gereduceerde terugvordering. Het overleg hierover is nog gaande.

• Balansontwikkeling

De materiële vaste activa blijven dalen (1,7 mln.) door uitgestelde investeringen. In 2008 ook nog door een bijzondere waardevermindering.

Het onderhanden werk is aanzienlijk lager door sneller gefactureerde opbrengsten. Daardoor zijn de voorraden afgenomen met 1,4 mln.

De liquide middelen zijn met slechts 0,3 mln. afgenomen. Enerzijds door meer vooruit gefactureerde opbrengsten in het onderhanden werk, maar vooral door de aanzienlijk hogere subsidie-inkomsten.

De voorzieningen zullen een dalende tendens blijven volgen door de onttrekkingen aan de WW-verplichtingen.

De stijging van de kortlopende schulden wordt voor het grootste deel veroorzaakt door facturatie van centrale diensten aan het einde van het jaar.

De solvabiliteit is in 2008 gestegen van 9,7% naar 11,9%. Het garantievermogen, dat is het eigen vermogen incl. de egalisereserve, is gestegen van 25,7% naar 28,2%. In verband met de richtlijn 660 is de egalisereserve verantwoord onder de langlopende schulden.

• **Aanpassingen beginbalans en vergelijkende balanscijfers**

Vanaf 1 januari 2008 is de nieuwe Richtlijn voor de Jaarverslaggeving voor onderwijsinstellingen van kracht (RJ 660). Deze Richtlijn 660 vervangt de eerdere uitgaven van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) aangaande de financiële verslaggeving door onderwijsinstellingen.

De Richtlijn heeft aanpassingen in de beginbalans en daarmee ook de vergelijkende balanscijfers ultimo 2007 ten gevolge gehad. Deze aanpassingen zijn als volgt samen te vatten:

Verhoging van de boekwaarde materiële vaste activa met € 3,2 mln. ten gevolge van een aanpassing van de afschrijftermijn.

Verhoging van de voorraden met € 3,6 mln. ten gevolge van een splitsing van onderhanden projecten naar debet- en creditstand.

Verhoging eigen vermogen met € 3,2 mln. ten gevolge van de toename van de boekwaarde materiële vaste activa.

Verlaging van de egalisatierekening investeringssubsidies met € 8,3 mln. ten gevolge van een hernieuwde rubricering van deze post onder langlopende schulden.

Afname van de voorzieningen met € 1,0 mln. ten gevolge van de vrijval van de voorziening groot onderhoud ad € 1,5 mln. en vrijval van de studentenvoorzieningen ad € 0,1 mln. alsmede de vorming van een overige personele voorziening (jubilea) ad € 0,6 mln.

Toename van de langlopende schulden met € 8,9 mln. in verband met de hernieuwde rubricering van de egalisatierekening investeringssubsidies en een herwaardering van bijbehorende materiële vaste activa.

Toename van de kortlopende schulden met € 4,0 mln. in verband met de hernieuwde rubricering van de egalisatierekening investeringssubsidies en splitsing van onderhanden projecten naar debet- en creditstand.

• **Vooruitzichten 2009**

Resultaatontwikkeling

Van Hall Larenstein begroot voor 2009 een resultaat van € 0,5 mln. Het jaar staat vooral in het teken van investering in werving en personeel.

Bedragen * € 1000,-

2.2.2 Jaarrekening

Balans

Na bestemming van het netto resultaat.

ACTIVA	31-12-2008	Begroting 2008	31-12-2007
VASTE ACTIVA			
1 Materiële vaste activa	34.088	31.481	35.801
Totaal vaste activa	34.088	31.481	35.801
VLOTTENDE ACTIVA			
2 Voorraden	2.190	70	3.630
3 Vorderingen en overlopende activa	4.911	4.400	4.915
4 Liquide middelen	11.226	4.977	11.511
Totaal vlottende activa	18.327	9.447	20.056
TOTAAL ACTIVA	52.415	40.928	55.857
PASSIVA			
EIGEN VERMOGEN			
Algemene reserves	6.252	2.085	5.419
5 EIGEN VERMOGEN	6.252	2.085	5.419
6 EGALISATIERESERVE	0	7.784	0
7 VOORZIENINGEN	5.468	7.237	8.663
8 LANGLOPENDE SCHULDEN	17.045	10.238	19.964
9 KORTLOPENDE SCHULDEN	23.649	13.584	21.811
TOTAAL PASSIVA	52.415	40.928	55.857

Bedragen * € 1000,-

Winst- en verliesrekening

	Resultaat 2008	Begroting 2008	Resultaat 2007
10 BATEN			
Rijksbijdragen LNV	27.129	26.879	25.392
Overige bijdragen en vergoedingen	3.071	0	1.129
College-, cursus- en examengelden	6.393	6.795	6.346
Baten werk i.o.v. derden	9.420	10.697	9.780
Overige baten	3.946	2.681	3.523
Totaal baten	49.959	47.052	46.170
LASTEN			
11 Personele kosten	28.365	26.486	29.000
12 Afschrijvingen	2.741	2.719	2.915
13 Huisvestingskosten	3.679	3.843	2.481
14 Algemene kosten	7.939	6.855	5.349
15 Specifieke kosten	6.210	5.833	5.828
Totaal lasten	48.934	45.736	45.573
BEDRIJFSRESULTAAT	1.025	1.316	597
16 Financiële baten en lasten	-191	-430	-333
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	834	886	264
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	0	0	0
17 Resultaat uit deelnemingen	0	0	0
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN	834	886	264
Aandeel van derden	0	0	0
Buitengewone baten en lasten	0	0	0
NETTO RESULTAAT	834	886	264

Bedragen * € 1000,-

Kasstroomoverzicht

	Resultaat 2008	Begroting 2008	Resultaat 2007
OPERATIONELE ACTIVITEITEN			
Netto resultaat	834	886	264
Afschrijvingen	2.741	2.719	2.915
	3.575	3.605	3.179
Mutaties voorzieningen	-3.195	-2.652	-1.862
Mutaties in werkkapitaal	3.282	-400	3.056
Resultaat niet geconsolideerde deelnemingen	0	0	0
	87	-3.052	1.194
Kasstroom uit operationele activiteiten	3.662	553	4.373
INVESTERINGSACTIVITEITEN			
Investeringen in gebouwen en terreinen	-72	-350	-130
Investeringen in overige materiële activa	-954	-1.350	-780
Investeringen in deelnemingen en ledenkapitaal	0	0	0
Desinvesteringen in vaste activa	-2	0	0
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-1.028	-1.700	-910
FINANCIERINGSACTIVITEITEN			
Mutatie langlopende schuld aan Ministerie van LNV	-389	0	-489
Mutaties overige langlopende schulden	-2.530	-1.093	-481
Mutaties van het eigen vermogen	0	0	0
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-2.919	-1.093	-970
KASSTROOM	-285	-2.240	2.493
MUTATIE LIQUIDE MIDDELEN			
Saldo liquide middelen per 1 januari	11.511	7.217	9.018
Saldo liquide middelen per 31 december	11.226	4.977	11.511
Mutatie liquide middelen	-285	-2.240	2.493

2.2.3 Waarderingsgrondslagen

• Algemeen

De voorliggende jaarrekening betreft de jaarrekening van Stichting Van Hall Larenstein. De opstelling heeft plaatsgevonden volgens de onderstaande waarderingsgrondslagen. Daar waar van deze grondslagen is afgeweken, wordt dit bij de betreffende financiële gegevens kenbaar gemaakt.

De gepresenteerde cijfers over voorgaand verslagjaar zijn conform de cijfers uit de jaarrekening van het betreffende jaar, met uitzondering van de in de balans verwerkte effecten van de stelselwijziging op grond van de overgang naar richtlijn 660. Afwijkingen kunnen zijn ontstaan als gevolg van correcties c.q. onderlinge verschuivingen. Daar waar dit aan de orde is en van relevante betekenis, wordt dit kenbaar gemaakt.

• Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Stichting Van Hall Larenstein vormt samen met Stichting Business Center Van Hall, Stichting Onroerend Goed Larenstein en Stichting Larenstein Transfer een groep. Stichting TPL is in 2008 opgeheven.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de koers per balansdatum.

Koersverschillen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord.

In de winst- en verliesrekening worden opbrengsten en kosten in vreemde valuta verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Uitgangspunt voor het opstellen van de jaarrekening zijn de vereisten uit de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving alsmede de toelichting daarop van het ministerie van OCW.

• Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van de verwachte economische levensduur en de restwaarde. In het jaar van aanschaf wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Materiële vaste activa in uitvoering of in bestelling worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs respectievelijk de bedragen die door derden reeds aan de vennootschap in rekening zijn gebracht. Investerings kleiner dan € 2.500,- worden direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De afschrijving voor de verschillende groepen van objecten is als volgt:

<i>Onderdeel</i>	<i>Afschrijving</i>
Bedrijfsterreinen / Werk in uitvoering	0%
Terreininrichting en infrastructuur	60 jaar
Bedrijfsgebouwen	
– Casco	60 jaar
– Afbouwpakket	30 jaar
– Inbouwpakket / inrichting bedrijfsgebouwen	15 jaar
Kassen, barakken, diverse opstallen/ bouwwerken	15 jaar
Apparatuur en inventaris	
– Kantoormeubilair / machines en werktuigen / inventaris restauratieve voorzieningen / glasvezelnet / overige inventaris	10 jaar
– Kantoormeubilair aangeschaft voor 1/1/2005	5 jaar
– Laboratoriumapparatuur / audiovisuele apparatuur / vervoermiddelen / PR- en voorlichtingsmateriaal	5 jaar
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware t.b.v. netwerken)	5 jaar
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware overig)	3 jaar

Verkregen investeringssubsidies alsmede bijdragen uit extern gefinancierde projecten worden in het jaar van aanschaf in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag. Ontvangen subsidies ten behoeve van voor het primaire proces noodzakelijke activa, zoals onderwijsgebouwen, worden gepassiveerd onder de schulden en vallen vrij gedurende de gebruiksduur van het actief.

Vaste activa die niet meer dienstbaar zijn voor de primaire activiteiten worden niet afgeschreven. Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

Vorraden

Deze post bestaat uit de handelsvoorraad en gereed product. De handelsvoorraad en gereed product worden gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Bij incourantheid of lagere marktwaarde wordt de voorraad overeenkomstig afgewaardeerd.

Onderhanden werk

De waardering van het onderhanden werk ten behoeve van derden vindt plaats tegen de kosten van direct materiaalgebruik en arbeid inclusief een opslag voor indirecte kosten. Gedeclareerde termijnen en voorzienbare verliezen op projecten worden op dit saldo in mindering gebracht. Toerekening van het resultaat vindt plaats naar rato van de voortgang (mate van gerealiseerde kosten) van een project. De post Onderhanden werk wordt gesaldeerd in de balans opgenomen.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig, onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid.

Eigen vermogen

Stichting Van Hall Larenstein maakt geen onderscheid tussen privaat vermogen en publiek vermogen.

– Algemene reserve

Deze reserve wordt gemuteerd voor het exploitatieresultaat van enig jaar waaraan geen specifieke bestemming wordt gegeven.

– Bestemde reserve

Binnen het eigen vermogen zijn op concernniveau twee bestemde reserves gevormd:

– het innovatiefonds

– reserve i.v.m. nog uit te voeren projecten

Voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, met uitzonderingen van personele voorzieningen op basis van richtlijn 271. Bij de berekening van de hoogte van de verplichtingen wordt rekening gehouden met toekomstige indexeringen en prijsverhogingen. Het bedrag waartegen de voorziening is opgenomen is de beste schatting van het bedrag dat noodzakelijk is om de betreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

Voorzieningen worden gevormd voor:

- in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan;
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichtingen.

Voorziening WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

Overige personele voorzieningen - gratificaties ambtsjubilea

De verwachte verplichting voor toekomstige jubilea-uitkeringen is op basis van historische gegevens berekend, de onttrekking op basis realisatie. De voorziening is contant gemaakt op basis van de voor Stichting Van Hall Larenstein geldende markttrente.

Voorziening reorganisatiekosten

Deze voorziening is bestemd om te verwachten kosten te dekken van op basis van genomen, en binnen de organisatie bekendgemaakte besluiten, die verband houden met lopende en voorgenomen reorganisaties.

Langlopende schulden

Er is sprake van langlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode van meer dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

Kortlopende schulden

Er is sprake van kortlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode korter dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

• Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten

Algemeen

Als opbrengsten en kosten worden aangemerkt die baten en lasten die bedrijfseconomisch kunnen worden toegerekend aan het onderhavige verslagjaar of activiteit, onverschillig of zij tot ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar hebben geleid.

Opbrengsten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten ten behoeve van opdrachtgevers zijn verricht. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden

Rijksbijdrage en overige vergoedingen

De rijksbijdrage wordt als opbrengst verantwoord in het jaar waarin hij wordt ontvangen. De overige vergoedingen worden ten gunste van het resultaat gebracht in het jaar dat het project wordt uitgevoerd en de kosten worden gemaakt.

College- en cursusgelden

Onder de collegegelden worden de aan het verslagjaar toe te rekenen wettelijke collegegelden toegerekend. Onder de cursusgelden zijn de ontvangen instellingscollegegelden en de vergoedingen voor post-initiële cursussen verantwoord.

Baten werk in opdracht van derden

Onder de post 'Baten werk in opdracht van derden' worden de opbrengsten uit contractactiviteiten verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten tot maximaal het door de financier te vergoeden tarief. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project.

• Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht wordt de indirecte methode gehanteerd.

Consolidatiekring

In deze jaarrekening is de enkelvoudige jaarrekening van Stichting Van Hall Larenstein opgenomen.

Stelselwijzigingen

Conform de richtlijnen RJ 140.208/140.209 is de overgang van de Richtlijn voor de verslaggeving voor het hoger onderwijs van het ministerie van OCW naar de richtlijn 660 van de Raad voor de Jaarverslaglegging verwerkt. Als gevolg van deze nieuwe richtlijn zijn de volgende posten verwerkt:

Materiële vaste activa:

– Waardering op basis van componentenmethode € 3.017.000

Voorraden:

Het te vorderen onderhanden werk is uit de kortlopende schulden gehaald en hier geplaatst.

Egalisatiereserve:

– Waardering op basis van componentenmethode € 1.025.000

De egalisatierekening is vervolgens verplaatst naar langlopende en kortlopende schulden.

Voorzieningen:

– Vrijval voorziening onderhoud -/- € 1.500.000

– Vrijval studentenvoorzieningen -/- € 62.000

– Vorming garantievoorziening € 279.000

Eigen vermogen € 3.275.000

Bedragen * € 1000,-

2.2.4 Toelichting op de balans

1 MATERIËLE VASTE ACTIVA

	Terreinen	Gebouwen	Apparatuur en inventaris	Totaal
Boekwaarde 31-12-2007	3.945	29.463	2.393	35.801
Investeringsen	0	72	954	1.026
Desinvesteringen *	0	0	-2	-2
Afschrijvingen	0	1.293	912	2.205
Bijzondere waardeverminderingen	0	536	0	536
Boekwaarde 31-12-2008	3.945	27.706	2.437	34.088
Aanschaffingswaarde 31-12-2007	3.945	44.241	21.122	69.308
Aanschaffingen 2008	0	72	954	1.026
Aanschafwaarde desinvest. 2008	0	445	2.663	3.108
Aanschafwaarde 31-12-2008	3.945	43.868	19.413	67.226
Cumulatieve afschrijvingen	0	15.626	16.976	32.602
Cumulatieve waardeverminderingen	0	536	0	536
Boekwaarde 31-12-2008	3.945	27.706	2.437	34.088
* Desinvesteringen waarvan:				
- Aanschaffingsprijs	0	445	2.663	3.108
- Afschrijvingen	0	445	2.665	3.110
Totaal desinvesteringen	0	0	-2	-2

Bedragen * € 1000,-

2 VOORRADEN

	31-12-2008	31-12-2007
VOORRADEN		
Handelsvoorraad	59	75
	59	75
Af: voorziening voor incourantheid	0	0
SUBTOTAAL VOORRADEN	59	75
ONDERHANDEN WERK		
Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden	2.925	4.189
Af: Gedeclareerde termijnen	0	0
	2.925	4.189
Oprachten van derden, geen LNV	2.925	4.189
Af: Verwachte verliezen	-794	-634
Subtotaal onderhanden werk	2.131	3.555
TOTAAL VOORRADEN	2.190	3.630

Onderhanden werk omvat het saldo van toegerekende projectkosten minus gedeclareerde termijnen. De post wordt gecorrigeerd met een voorziening voor verwachte verliezen.

De post baten werk in opdracht van derden bedroeg in 2008 € 9,4 mln. Toerekening van het resultaat vindt plaats volgens de 'percentage of completion' methode. Maatstaf hierbij is de mate van realisatie van de geprognosticeerde kosten. Verliezen op projecten worden direct genomen.

Bedragen * € 1000,-

3 VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	31-12-2008	31-12-2007
Debiteuren	2.089	1.934
Debiteuren groepsmaatschappijen (eliminatiestaat)	282	0
Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen	-167	-172
Totaal debiteuren	2.204	1.762
Overlopende activa	297	192
Overig	2.410	2.961
Totaal voorschotten en overlopende activa	2.707	3.153
Totaal vorderingen en overlopende activa	4.911	4.915

De debiteuren gelieerde partijen betreft DLO en Wageningen Universiteit.

4 LIQUIDE MIDDELEN

	31-12-2008	31-12-2007
Kas	23	11
Bank (incl. kruisposten)	4.891	5.988
Deposito	6.312	5.512
Totaal liquide middelen	11.226	11.511

De liquiditeit is in 2008 afgenomen tot € 0,3 mln. In de begroting was een liquiditeitspositie van € 5,0 mln. voorzien. De verbetering ten opzichte van de begroting kan als volgt worden toegelicht (bedragen * € 1,0 mln.):

	Begroting	Realisatie	Mutatie t.o.v. begroting
Liquide middelen per 1 januari 2008	7,2	11,5	4,3
Resultaat	0,9	0,8	-0,1
Afschrijvingen	2,7	2,7	0,0
Afname voorzieningen	-2,6	-3,3	-0,7
Mutatie werkkapitaal	-0,4	3,3	3,7
Kasstroom uit operationele activiteiten	0,6	3,5	2,9
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-1,7	-1,0	0,7
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-1,1	-2,8	-1,7
Totaal liquide middelen	5,0	11,2	6,2

Bedragen * € 1000,-

Operationele activiteiten

- De stand liquide middelen was op 1 januari 2008 € 4,3 mln. hoger dan in de begroting was voorzien. Dit wordt veroorzaakt door verbetering van het werkkapitaal terwijl een daling werd verwacht.
- Het resultaat is in 2008 € 0,1 mln. lager dan begroot.
- De afschrijvingen zijn gelijk aan de begroting.
- Aan de voorzieningen is € 0,7 mln. meer gedoteerd.
- Het werkkapitaal ontwikkelde zich vooral positief door de vooruit ontvangen projectgelden. Dit bedrag is als kortlopende schuld op de balans verwerkt.

Investeringsactiviteiten:

- De investeringen bleven in totaal € 0,7 mln. achter bij de begroting

Financieringsactiviteiten

- Vanwege de gunstige liquiditeitsontwikkeling is er minder opgenomen van de nieuwe lening als begroot.

5 EIGEN VERMOGEN

	<i>Algemene reserve</i>	<i>Bestemde reserve</i>	<i>Totaal</i>
Saldo per 31-12-2007	5.140	279	5.419
Resultaatbestemming	834	0	834
Saldo per 31-12-2008	5.974	279	6.253

6 VOORZIENINGEN

	<i>Stand per 31-12-2007</i>	<i>Dotatie</i>	<i>Onttrekking</i>	<i>Vrijval</i>	<i>Stand per 31-12-2008</i>
WW-verplichtingen	3.680	332	924	0	3.088
Overige personele voorzieningen	228	0	0	0	228
Reorganisatiekosten	2.202	507	557	0	2.152
Voorziening overig	2.553	0	2.553	0	0
Totaal voorzieningen	8.663	839	4.034	0	5.468
			<i>31-12-2008</i>		<i>31-12-2007</i>
Specificatie van de looptijd van de voorzieningen					
Kortlopend (vervallend uiterlijk 31-12-2009)			1.958		2.183
Langlopend (vervallend tussen 31-12-2009 en 31-12-2013)			3.123		6.566
Langlopend (vervallend na 31-12-2013)			387		565
Totaal voorzieningen			5.468		9.314

WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen is getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel.

Overige personele voorzieningen

Onder overige personele voorzieningen is een voorziening opgenomen voor toekomstige verplichtingen voor gratificaties ambtsjubilea.

Reorganisatiekosten

De voorziening reorganisatiekosten wordt gevormd voor te verwachten uitgaven in verband met getroffen reorganisaties.

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen betreffen de wettelijke voorzieningen Waarborgfonds HBO.

7 LANGLOPENDE SCHULDEN

	<i>Stand per 31-12-2007</i>	<i>Toename schuld</i>	<i>Afname schuld</i>	<i>Stand per 31-12-2008</i>
Voormalige egalisatierekening investeringsubsidies	8.909	0	389	8.520
Overige langlopende schulden	11.055	6.000	8.530	8.525
Totaal langlopende schulden	19.964	6.000	8.919	17.045

Overzicht overige langlopende schulden:

<i>Omschrijving</i>	<i>Totaal (k€)</i>	<i>Rente</i>	<i>Looptijd</i>	<i>Cumulatieve aflossing (k€)</i>	<i>Langlopend > 5 jaar (k€)</i>	<i>Kortlopend < 1 jaar (k€)</i>
BNG	6.000	4,71%	15 jaar	0	4.735	0
BNG	2.269	6,28%	27 jaar	638	1.070	77
Friesland Bank	1.588	5,6%	27 jaar	322	891	50
Totaal	9.857			960	6.696	127

Bedragen * € 1000,-

8 KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-2008	31-12-2007
Vooruitontvangen van derden	5.414	5.614
Schulden leveranciers	2.292	2.121
Schulden leveranciers gelieerde partijen	1.596	0
Te betalen belastingen	1.497	1.362
Schulden aan overige gelieerde partijen	0	0
Nog uit te voeren onderzoek LNV	4.997	4.839
Overlopende passiva	4.608	4.644
Overig	3.245	3.231
Totaal kortlopende schulden	23.649	21.811

De kortlopende schulden zijn in 2008 gestegen ten opzichte van 2007 met k€ 1.838. Dit is vooral als gevolg van de schulden leveranciers gelieerde partijen.

De schulden leveranciers gelieerde partijen betreft Wageningen Universiteit en DLO.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

Meerjarige financiële verplichtingen:

Overzicht aangegane verplichtingen ter zake van huur, operational lease en dergelijke:

Omschrijving	Totaal verplichtingen	Vervallend in 2009	Vervallend tussen 2010 en 2012	Vervallend na 2012
Huurverplichtingen	2.588	1.479	1.109	0
Totaal	2.588	1.479	1.109	0

Voor de leningen alsmede rekening-courantkrediet van de Friesland Bank zijn pandrecht op de rechten en vorderingen inzake rijksbijdrage huisvesting Van Hall Instituut t/m 2024 afgegeven en borgstelling door de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag.

Borgstelling door de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag, t.b.v. deze stichting is een positieve/negatieve hypotheekverklaring afgegeven inzake de leningen van de Bank Nederlandse Gemeenten.

Ten behoeve van de Stichting Waarborgfonds HBO te Den Haag zijn door de bankiers garanties afgegeven ter hoogte van in totaal het saldo van de bestemmingsreserve ad K€ 279.

2.2.5 Toelichting op de winst- en verliesrekening

9 BATEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
RIJKSBIJDRAGEN		
Rijksbijdrage LNV	27.129	25.392
Overige vergoedingen	3.071	1.129
COLLEGE- EN CURSUSGELDEN		
College- en examengelden	6.393	6.346
Cursusgelden	0	0
TOTAAL COLLEGE- EN CURSUSGELDEN	6.393	6.346
BATEN WERK I.O.V. DERDEN		
Opbrengst werk i.o.v. derden	10.685	9.728
Mutatie onderhanden werk	-1.265	52
TOTAAL BATEN WERK I.O.V. DERDEN	9.420	9.780
OVERIGE BATEN		
Verkopen en gebruik faciliteiten	0	0
Verhuurinkomsten	1.750	1.675
Sportkaarten	0	0
Detacheringen	847	451
Overige baten	1.349	1.397
TOTAAL OVERIGE BATEN	3.946	3.523
TOTAAL BATEN	49.959	46.170

De baten hebben zich in 2008 positief ontwikkeld. De Rijksbijdrage LNV is met € 1,7 mln. gestegen tot € 27,1 mln. De baten uit de 3^e geldstroom zijn met € 0,4 mln. tot € 9,4 mln., een daling met 4%. De collegegelden zijn ten opzichte van 2007 toegenomen als gevolg van de lichte stijging van het collegegeld.

In bijlage 3 is een specificatie van het werk in opdracht van derden naar type financiers en type omzet opgenomen.

Bedragen * € 1000,-

LASTEN

10 PERSONELE KOSTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Bruto lonen en salarissen	24.297	23.986
Uitzendkrachten en ingehuurd personeel	2.186	2.635
Overige personeelskosten	1.550	1.225
Dotatie voorziening WW-verplichtingen	332	1.154
Totaal personele kosten	28.365	29.000

De personeelskosten zijn gedaald met € 0,6 mln. als gevolg van een lagere dotatie aan de WW-voorziening (€ 0,8 mln.). De stijging van de lonen en salarissen met € 0,3 mln. als gevolg van CAO-maatregelen is gecompenseerd door lagere kosten van uitzendkrachten en ingehuurd personeel. De personele bezetting is in 2008 gelijkgebleven op 407 fte. De gemiddelde loonsom is gestegen met 1,3%. Aan de voorziening WW-verplichtingen is in 2008 per saldo € 0,332 mln. gedoteerd.

11 AFSCHRIJVINGEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Materiële vaste activa	2.205	2.915
Bijzondere waardeverminderingen	536	0
Totaal afschrijvingen	2.741	2.915

De afschrijvingskosten zijn gelijk gebleven dankzij een positief effect van € 0,5 mln. inzake Richtlijn 660. Dit compenseert de bijzondere waardevermindering van € 0,5 mln.

12 HUISVESTINGSLASTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Huur	1.499	546
Verzekeringen	69	77
Onderhoud	577	301
Energie en water	758	713
Schoonmaakkosten	477	553
Heffingen	223	245
Overige huisvestingskosten	76	46
Totaal huisvestingskosten	3.679	2.481

De huisvestingskosten zijn maar met € 1,2 mln. gestegen als gevolg van een toenemende huurlast van de vestiging Wageningen.

Bedragen * € 1000,-

13 ALGEMENE KOSTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Overige apparatuurkosten	2.043	100
Overige algemene kosten	5.389	5.421
Dotatie voorzieningen:		
Reorganisatiekosten	507	30
Groot onderhoud	0	-252
Studentenvoorzieningen	0	50
Totaal dotatie algemene voorzieningen	507	-172
Totaal algemene kosten	7.939	5.349

Onder overige algemene kosten zijn begrepen bureaunkosten, reis- en verblijfkosten, representatiekosten, automatiseringskosten, PR-activiteiten en kosten catering.

De stijging in deze groep wordt veroorzaakt door gestegen kosten beheer ICT.

14 SPECIFIEKE KOSTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Specifieke kosten	3.020	3.211
Diensten door derden	3.191	2.617
Bijdragen en subsidies	0	0
Totaal specifieke kosten	6.211	5.828

De specifieke kosten zijn gestegen met € 0,4 mln. terwijl de bijbehorende baten werk i.o.v. derden zelfs met € 0,3 mln. gedaald zijn. De stijging van de bovennormatieve subsidie is echter voor € 0,6 mln. ingezet ter dekking van de specifieke kosten. De toename van de specifieke kosten is veroorzaakt door een toename van de diensten derden.

15 FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Financiële baten	380	286
Financiële lasten	-571	-619
Totaal financiële baten en lasten	-191	-333

De financiële baten hebben betrekking op ontvangen rente op in het verslagjaar aanwezige banktegoeden. De rentebaten zijn over 2008 sterk toegenomen door enerzijds een beter beheer van liquide middelen, anderzijds door de omzetting en aflossingen van leningen.

Bedragen * € 1000,-

2.2.6 Enkelvoudige jaarrekening

ENKELVOUDIGE BALANS

ACTIVA	31-12-2008	31-12-2007
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	28.680	30.161
Financiële vaste activa	3.842	4.125
Totaal vaste activa	32.522	34.286
VLOTTENDE ACTIVA		
Voorraden	59	75
Vorderingen en overlopende activa	6.404	5.550
Liquide middelen	7.749	9.848
Totaal vlottende activa	14.212	15.109
TOTAAL ACTIVA	46.734	49.395
PASSIVA		
EIGEN VERMOGEN	3.936	3.712
VOORZIENINGEN	3.936	3.712
LANGLOPENDE SCHULDEN	6.477	8.644
KORTLOPENDE SCHULDEN	17.045	19.964
TOTAAL PASSIVA	46.734	49.395

In de enkelvoudige balans zijn de gegevens van Stichting Business Center Van Hall, Stichting Onroerend Goed Larenstein en Stichting Larenstein Transfer niet opgenomen. Het eigen vermogen wijkt ten opzichte van de geconsolideerde balans k€ 2.316 af. Dit betreft het eigen vermogen van Stichting Business Center Van Hall en Stichting Larenstein Transfer (k€ -1.548) en Stichting Onroerend Goed Larenstein (k€ 3.874), alsmede een eliminatiepost van k€ 10 inzake de vrijval van de reservering negatief vermogen Stichting TPL.

Bedragen * € 1000,-

ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING

	Resultaat 2008	Resultaat 2007
BATEN		
Rijksbijdragen LNV	30.200	26.521
College-, cursus- en examengelden	6.393	6.346
Baten werk in opdracht van derden	2.500	3.919
Overige baten	5.657	5.623
Totaal baten	44.750	42.409
LASTEN		
Personele kosten	27.331	27.844
Afschrijvingen	2.485	2.563
Huisvestingslasten	4.831	4.691
Algemene kosten	7.983	5.548
Specifieke kosten	1.737	3.036
Totaal lasten	44.637	43.682
BEDRIJFSRESULTAAT	383	-1.273
Financiële baten en lasten	-159	-229
NETTO RESULTAAT	224	-1.502

Het resultaat wijkt ten opzichte van de geconsolideerde winst- en verliesrekening k€ 593 af. Dit betreft het resultaat van Stichting Business Center Van Hall en Stichting Larenstein Transfer (k€ -239) en Stichting Onroerend Goed Larenstein (k€ 832).

2.2.7 Overige gegevens

• Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum, die leiden tot aanpassing van of vermelding in de jaarrekening.

• Accountantsverklaring

Aan het College van Bestuur en de Raad van Toezicht van Van Hall Larenstein.

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2008 van Van Hall Larenstein te Leeuwarden bestaande uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2008 en de geconsolideerde en enkelvoudige exploitatierekening over 2008 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (WJZ/2007/50507).

Tevens is het bestuur van de entiteit verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen. Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 2.9, derde lid van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht waaronder het controleprotocol OCW 2008.

Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Van Hall Larenstein per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (WJZ/2007/50507).

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2008 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de

in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het Controleprotocol OCW 2008 zijn vermeld.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 20 mei 2009

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

A.H.J.M. Tönissen RA

2.2.3 Bijlagen

• Bijlage 1 Personele bezetting (fte)

	2008	2007
Onderwijzend personeel		
Lector	1,8	3,0
Docent	222,8	220,1
Assistent	7,8	12,0
Totaal Onderwijzend personeel	232,4	235,1
Ondersteunend en beheerpersoneel		
Schaal 13 en hoger	8,8	13,6
Schaal 9 t/m 12	60,5	59,5
Lager dan schaal 9	105,0	98,5
Totaal Ondersteunend en beheerpersoneel	174,3	171,6
Totaal personele bezetting	406,7	406,7

• **Bijlage 2 Werk in opdracht van derden naar type financier en type omzet**

	2008	2007
DGIS/Nuffic	4.014	3.377
Onderwijsinstellingen	516	304
Rijksoverheid	108	166
Overige overheid	1.850	2.803
Commerciële bedrijven	2.768	3.018
Overige particulieren	164	112
Totaal omzet	9.420	9.780
In Nederland:		
Contractonderzoek	3.068	3.011
Tweede geldstroom	3.350	3.964
In of met ontwikkelingslanden:	3.002	2.805
	9.420	9.780

2.3 Jaarrekening Stichting DLO

2.3.1 Financieel verslag

• Financiële ontwikkelingen

Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) behaalde in 2008 een positief netto resultaat van € 14,4 mln. Dit resultaat is € 11 mln. lager dan het netto resultaat 2007 (€ 25,4 mln.). Het verschil ten opzichte van het resultaat over 2007 wordt verklaard door een afwaardering m.b.t. onroerend goed van € 13 mln. in 2008.

Het resultaat van Stichting DLO kan op de volgende wijze worden gedeconponeerd:

– Instituten	€ 4,0 mln.
– Interne opslag voor vermogenskosten	€ 6,7 mln.
– Raad van Bestuur / Stafafdelingen / Facilitair Bedrijf:	
incidenteel	€ –3,2 mln.
operationeel	€ 6,9 mln.
– Totaal resultaat Stichting DLO	€ 14,4 mln.

Het resultaat over 2008 bevat een aantal incidentele resultaatcomponenten, met een in totaal negatief effect van € 3,2 mln. De belangrijkste componenten zijn:

– Vrijval van voorzieningen en balansposten	€ 1,8 mln.
– Afwaardering van onroerend goed in Bleiswijk, Randwijk, Wageningen, Aver Heino, Lisse en Lelystad	€ –13,0 mln.
– Boekwinsten op verkoop onroerend goed	€ 8,0 mln.

De omzet over 2008 bedraagt € 348,1 mln. Het ministerie van LNV is met circa 48% van de totale onderzoeksomzet de grootste klant van Stichting DLO.

De liquide middelen zijn ultimo 2008 gedaald ten opzichte van 2007 met € 19,1 mln. Deze daling is vooral het gevolg van de kasstroom uit investerings- en financieringsactiviteiten (€ 57,0 mln.) die groter was dan de positieve kasstroom uit operationele activiteiten (€ 37,8 mln.).

• Wijziging van activiteiten

In 2008 heeft een aantal aanpassingen in de groep plaatsgevonden:

- Het kapitaalbelang in Pepsan Systems BV is gedaald van 35% naar 34%.
- Wageningen Software Labs is in 2008 opgeheven.
- Het onderdeel ASG producten is per 1-1-2008 afgesplitst vanuit ID-Lelystad in Lelystad Biologicals BV.

• Early Warning System (EWS)

Maandelijks wordt via het Early Warning System (EWS) aan de Raad van Bestuur managementinformatie gegeven over de bedrijfsvoering (o.a. omzet- en resultaatontwikkeling, productiviteit, liquiditeitsontwikkeling, etc.). Aan de hand van deze rapportages wordt voortdurend de vinger aan de pols gehouden over de financiële gezondheid van Wageningen UR. Deze maandelijkse rapportages geven in voldoende mate sturingsmogelijkheid om, wanneer daartoe aanleiding is, maatregelen te treffen. In 2009 is cash management benoemd tot IPOP speerpunt en wordt de Rolling Forecast geïntroduceerd.

• Vooruitzichten 2009

Voor Stichting DLO wordt een netto resultaat begroot van € 11,3 mln. Het resultaat uit de normale bedrijfsvoering (= netto resultaat minus incidenteel resultaat Raad van Bestuur) bedraagt € 8,9 mln. Met het operationele resultaat in 2009 van € 8,9 mln. ligt DLO goed op koers. De doelstelling van het Strategisch Plan is een groei van het resultaat uit normale bedrijfsvoering naar structureel minimaal € 10,0 mln.

De solvabiliteit is dankzij het positieve resultaat gestegen naar 46% (in 2007 was de solvabiliteit 43%) en zal op grond van het begrote resultaat naar verwachting verder stijgen naar 50% in 2009. Daarmee wordt de doelstelling 2011 van het Strategisch Plan (minimaal 45%; 50% of meer is wenselijk) reeds in 2009 bereikt.

- **Investeringsen**

In 2009 wordt € 31,2 mln. geïnvesteerd in gebouwen en terreinen. De belangrijkste projecten zijn het Strategische Nieuwbouwplan inclusief infrastructuur Wageningen Campus, reguliere investeringen door het Facilitair Bedrijf (onder andere bij het Centraal Veterinair Instituut) en investeringen door de decentrale eenheden waaronder investeringen in de praktijkcentra door de Animal Sciences Group.

Bedragen * € 1000,-

2.3.2 Jaarrekening

Geconsolideerde balans

Na bestemming van het netto resultaat

ACTIVA	31-12-2008	31-12-2007
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	334.007	315.613
Financiële vaste activa	81.928	86.035
Totaal vaste activa	415.935	401.648
VLOTTENDE ACTIVA		
Voorraden	38.053	30.501
Vorderingen en overlopende activa	49.223	48.090
Liquide middelen	36.801	55.882
Totaal vlottende activa	124.077	134.473
TOTAAL ACTIVA	540.012	536.121
PASSIVA		
EIGEN VERMOGEN		
Overige reserves	247.261	232.897
EIGEN VERMOGEN	247.261	232.897
AANDEEL VAN DERDEN	-83	54
GROEPSVERMOGEN	247.178	232.951
VOORZIENINGEN	41.557	49.237
LANGLOPENDE SCHULDEN	144.824	153.598
KORTLOPENDE SCHULDEN	106.453	100.335
TOTAAL PASSIVA	540.012	536.121

Bedragen * € 1000,-

Geconsolideerde winst- en verliesrekening

	Resultaat 2008	Resultaat 2007
BATEN	348.164	341.180
LASTEN		
Personele kosten	182.508	174.904
Algemene kosten	87.058	75.476
Specifieke kosten	61.742	62.197
TOTAAL LASTEN	331.308	312.577
Overige baten en lasten	0	0
BEDRIJFSRESULTAAT	16.856	28.603
Financiële baten en lasten	-2.958	-2.553
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	13.898	26.050
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	635	691
Resultaat uit deelnemingen	-306	-1.510
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN	14.227	25.231
Aandeel van derden	137	186
Buitengewone baten en lasten	0	0
NETTO RESULTAAT	14.364	25.417

Bedragen * € 1000,-

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

	Resultaat 2008	Resultaat 2007
OPERATIONELE ACTIVITEITEN		
Netto resultaat	14.364	25.417
Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	34.130	23.664
	48.494	49.081
Mutaties voorzieningen	-7.680	-9.026
Mutaties in werkkapitaal	-2.567	-30.806
Resultaat niet geconsolideerde deelnemingen	306	1.510
	-9.941	-38.322
Kasstroom uit operationele activiteiten		
	38.553	10.759
INVESTERINGSACTIVITEITEN		
Investerings in immateriële activa	0	0
Investerings in gebouwen en terreinen (incl. WU)	-47.893	-36.478
Investerings in overige materiële activa	-8.912	-7.668
Investerings in deelnemingen en ledenkapitaal	-143	1.778
Desinvesteringen in vaste activa	4.281	14.510
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-52.667	-27.858
FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
Mutatie langlopende vordering op Ministerie van LNV	3.944	3.945
Mutatie langlopende schuld aan Ministerie van LNV	-3.944	-3.944
Mutaties overige langlopende schulden	-4.511	-3.117
Afname leaseverplichtingen	-319	-306
Mutaties van het eigen vermogen	0	0
Mutaties aandeel van derden	-137	84
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-4.967	-3.338
KASSTROOM		
	-19.081	-20.437
Saldo liquide middelen per 1 januari	55.882	76.319
Saldo liquide middelen per 31 december	36.801	55.882
Mutatie liquide middelen	-19.081	-20.437

2.3.3 Waarderingsgrondslagen

- **Algemeen**

Verrekeningen en schuldverhoudingen tussen de verschillende groepsonderdelen (zgn. interne verrekeningen) zijn geëlimineerd.

De gepresenteerde cijfers over voorgaand verslagjaar zijn conform de cijfers uit de jaarrekening van het betreffende jaar. Afwijkingen kunnen zijn ontstaan als gevolg van correcties c.q. onderlinge verschuivingen en een gewijzigde methodiek van afronding. Daar waar dit aan de orde is en van relevante betekenis, wordt dit vermeld.

- **Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening**

Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) vormt samen met DLO Holding BV en diverse (klein)dochtermaatschappijen een groep. Medewerkers hebben een dienstverband bij Stichting DLO. De onroerende goederen, waarvan door de werkmaatschappijen op basis van gebruiksovereenkomsten gebruik wordt gemaakt, zijn eigendom van Stichting DLO. Personeel wordt op basis van doorberekening van de werkelijke loonkosten tewerkgesteld bij de diverse werkmaatschappijen.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van historische kosten. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Koersverschillen worden in de winst- en verliesrekening verantwoord. In de winst- en verliesrekening worden opbrengsten en kosten in vreemde valuta verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Uitgangspunt voor het opstellen van de jaarrekening zijn de vereisten van het Burgerlijk Wetboek Boek 2 Titel 9 en de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

- **Consolidatiekring**

In de consolidatie worden de financiële gegevens van de instelling opgenomen, haar groepsmaatschappijen en andere instellingen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen (op grond van de feitelijke situatie) of waarover zij de centrale leiding heeft. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen waarin de instelling overheersende zeggenschap, direct of indirect, kan uitoefenen doordat zij beschikt over de meerderheid van de stemrechten of op enig andere wijze de financiële en operationele activiteiten kan beheersen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die direct kunnen worden uitgeoefend op balansdatum.

De groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft, worden voor 100% in de consolidatie betrokken. Het aandeel van derden in het groepsvermogen en in het groepsresultaat wordt afzonderlijk vermeld.

Van onderstaande BV's zijn de jaarrekeningen integraal geconsolideerd.

	<i>Statutaire zetel</i>	<i>% ultimo 2007</i>	<i>Mutatie</i>	<i>% ultimo 2008</i>
Agri New ventures BV	Wageningen	100%	–	100%
Agrotechnology & Food Innovations BV	Wageningen	100%	–	100%
Alterra BV	Wageningen	100%	–	100%
Calendula Oil BV	Wageningen	56%	–	56%
DLO Holding BV	Wageningen	100%	–	100%
Exploitiemaatschappij Windmolenparken Lelystad BV	Wageningen	100%	–	100%
ID-Lelystad BV	Wageningen	100%	–	100%
Landbouw-Economisch Instituut (LEI) BV	Wageningen	100%	–	100%
Plant Research International BV	Wageningen	100%	–	100%
Praktijkonderzoek Veehouderij BV	Wageningen	100%	–	100%
PPO BV	Wageningen	100%	–	100%
PPO Beheer BV	Wageningen	100%	–	100%
Wageningen IMARES BV	Wageningen	100%	–	100%
Wageningen Business Generator BV	Wageningen	100%	–	100%
Wageningen Software Labs BV	Wageningen	100%	-/- 100%	–
Windmolenpark Neushoortocht BV – nww	Wageningen	100%	–	100%
Windmolenpark Mammoethocht BV – nww	Wageningen	100%	–	100%

Deelnemingen gewaardeerd tegen verkrijgingprijs dan wel netto vermogenswaarde (nww)

	<i>Statutaire zetel</i>	<i>% ultimo 2007</i>	<i>Mutatie</i>	<i>% ultimo 2008</i>
Bfactory BV – verkrijgingprijs	Wageningen	17%	–	17%
Isolife BV – verkrijgingprijs	Wageningen	5%	–	5%
Lactive BV – verkrijgingprijs	Lelystad	10%	–	10%
Prionics AG – verkrijgingprijs	Zurich (Zwitserland)	2%	–	2%
Telemetronics Biometry BV – verkrijgingprijs	Heteren	4%	–	4%
CoVaccine BV - nww	Lelystad	25%	–	25%
Fresh Forward Holding BV – nww	Wageningen	49%	–	49%
Knowhouse BV – nww	Horst	35%	–	35%
Nsure Holding BV –nww	Wageningen	44%	–	44%
Oostwaardhoeve Beheer BV – nww	Wageningen	50%	–	50%
Pepscan Systems BV – nww	Lelystad	35%	-/- 1%	34%
VOF Oostwaardhoeve – nww	Slootdorp	50%	–	50%

• Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

Ontwikkelingskosten, octrooien en licenties, software, goodwill en productierechten worden niet geactiveerd, tenzij deze van derden gekocht zijn dan wel de vervaardigingskosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Bovendien dient het immateriële vaste actief toekomstige economische voordelen te kunnen genereren. Waardering vindt plaats tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Afschrijving vindt plaats naar rato van de realisatie van de verwachte opbrengsten in 5 jaar. Als de realisatie van de opbrengsten niet op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld, wordt de lineaire methode gehanteerd. Overeenkomstig de wettelijke verplichting wordt voor het

geactiveerde bedrag van de ontwikkelingskosten een wettelijke reserve aangehouden. Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van de verwachte economische levensduur en de restwaarde. In het jaar van aanschaf wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Materiële vaste activa in uitvoering of in bestelling worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs respectievelijk de bedragen die door derden reeds aan de vennootschap in rekening zijn gebracht. Investerings kleiner dan € 2.500,- worden direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De afschrijving voor de verschillende groepen van objecten is als volgt:

<i>Onderdeel</i>	<i>Afschrijving</i>
Bedrijfsterreinen / werk in uitvoering	0%
Terreininrichting en infrastructuur	40 jaar lineair
Bedrijfsgebouwen	40 jaar lineair
Vaste inrichting bedrijfsgebouwen	15 jaar lineair
Kassen	15 jaar lineair
Apparatuur en inventaris:	
– Kantoormeubilair / machines en werktuigen / inventaris restauratieve voorzieningen / glasvezelnet / overige inventaris	10 jaar lineair
– Laboratoriumapparatuur / audiovisuele apparatuur / vervoermiddelen / PR- en voorlichtingsmateriaal	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware t.b.v. netwerken)	5 jaar lineair
– Automatiseringsapparatuur incl. programmatuur (hardware overig)	3 jaar lineair

Uitzondering hierop vormen gebouwen en apparatuur die conform eisen financier in één keer in rekening worden gebracht. Voor deze vaste activa worden de kosten voor 100% in het jaar van aanschaf verwerkt.

Afboekingen door duurzame waardevermindering, verkoop, tenietgaan of buitengebruikstelling worden afzonderlijk vermeld. Door de instelling wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Financiële vaste activa

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen netto-vermogenswaarde. Deze waarde wordt berekend op basis van dezelfde grondslagen die de groep hanteert bij de waardering en resultaatbepaling.

Deelnemingen en ledenkapitaal waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Bij de waardering hiervan wordt rekening gehouden met waardedalingen, indien deze duurzaam zijn.

Vorraden

Deze post bestaat uit de handelsvoorraad, gereed product, de levende have en de voorraad geoogste landbouwproducten. De handelsvoorraad en gereed product worden gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

De waardering van de levende have en de voorraad geoogste landbouwproducten is gebaseerd op marktprijzen. Bij incourantheid of lagere marktwaarde wordt de voorraad overeenkomstig afgewaardeerd. Voor de voorraad antisera geldt dat deze wordt afgewaardeerd door uit te gaan van vijf maal de gemiddelde afzet over de afgelopen 10 jaar.

Onderhanden werk

De waardering van het onderhanden werk ten behoeve van derden vindt plaats tegen de kosten van direct materiaalgebruik en arbeid inclusief een opslag voor indirecte kosten. Gedeclareerde termijnen en voorzienbare verliezen op projecten worden op dit saldo in mindering gebracht. Toerekening van het resultaat vindt plaats naar rato van de voortgang (mate van gerealiseerde kosten) van een project.

De voorraad halffabrikaat wordt gewaardeerd volgens de FIFO-methode tegen de verkrijgings- of vervaardigingskosten, inclusief een opslag voor indirecte kosten.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover nodig, onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid.

Effecten

De effecten worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs (FIFO-methode) of lagere marktwaarde.

Eigen vermogen

– Geplaatst kapitaal

De nominale waarde van de geplaatste en volgestorte aandelen wordt hier opgenomen.

– Wettelijke reserve

Voor het op de balans geactiveerde bedrag van kosten verband houdend met onderzoek en ontwikkeling bestaat de verplichting om een wettelijke reserve aan te houden.

– Algemene reserve

Deze reserve wordt gemuteerd voor het exploitatieresultaat van enig jaar waaraan geen specifieke bestemming wordt gegeven.

Aandeel van derden

Het belang van derden in een deelneming die door de groep volledig is geconsolideerd, wordt onder 'Aandeel van derden' in de jaarrekening opgenomen.

Voorzoningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Het bedrag waartegen de voorziening is opgenomen is de beste schatting van het bedrag dat noodzakelijk is om de betreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

Voorzoningen worden gevormd voor:

- in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan;
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichtingen.

Voorziening WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum bestaande WW-verplichtingen en voor de te verwachten toekomstige uitgaven in verband met reeds uitgestroomd personeel en personeel in dienst met een tijdelijk dienstverband.

Voorziening WAO

De voorziening voor WAO-verplichtingen wordt getroffen ter dekking van op balansdatum te verwachten WAO-verplichtingen.

Overige personele voorzieningen - gratificaties ambtsjubilea

De verwachte verplichting voor toekomstige jubilea-uitkeringen is op basis van historische gegevens berekend, de onttrekking op basis realisatie. De voorziening is contant gemaakt op basis van de voor Wageningen Universiteit geldende marktrente.

Overige personele voorzieningen – pensioenen

De pensioenverzekering is afgesloten bij ABP. De regeling is een toegezegde pensioenregeling, waardoor rekening gehouden moet worden met toekomstige premieontwikkelingen en beleggingsresultaten. De verplichting is als een toegezegde bijdrage verantwoord op grond van RvJ 271.310. Voor een toegezegde bijdrageregeling zijn er naast de betaling van premies geen verdere verplichtingen uit hoofde van de pensioenregeling. De premies worden verantwoord als personeelskosten als deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Voorziening reorganisatiekosten

Deze voorziening is bestemd om te verwachten kosten te dekken van op basis van genomen, en binnen de organisatie bekendgemaakte besluiten, die verband houden met lopende en voorgenomen reorganisaties.

Voorziening product-/contractrisico's

Deze voorziening dekt de kosten van verlieslatende contracten, garantstellingen en claims voortvloeiende uit aan derden geleverde diensten en producten.

Voorziening groot onderhoud

De voorziening groot onderhoud wordt getroffen ter dekking en gelijkmatige spreiding van de kosten van groot onderhoud van bedrijfsterreinen en bedrijfsgebouwen.

Langlopende schulden

Er is sprake van langlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode van meer dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

Kortlopende schulden

Er is sprake van kortlopende schulden indien de betreffende schuld blijft bestaan voor een periode korter dan één jaar na datum van einde van het verslagjaar.

• Grondslagen voor de bepaling van baten en lasten

Algemeen

Als opbrengsten en kosten worden aangemerkt die baten en lasten die bedrijfseconomisch kunnen worden toegerekend aan het onderhavige verslagjaar of activiteit, onverschillig of zij tot ontvangsten en uitgaven in het verslagjaar hebben geleid.

Opbrengsten worden verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten ten behoeve van opdrachtgevers zijn verricht. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden

Onder de post 'contractresearch en programmaonderzoek LNV' worden de opbrengsten uit contractactiviteiten verantwoord. De baten worden berekend op basis van directe kosten inclusief een opslag voor indirecte kosten tot maximaal het door de financier te vergoeden tarief. Resultaten worden genomen naar rato van voortgang van het project.

De belasting over het resultaat wordt berekend over het resultaat voor belastingen in de staat van baten en lasten, rekening houdend met beschikbare, fiscaal compensabele verliezen uit voorgaande boekjaren (voor zover niet opgenomen in de latente belastingvorderingen) en vrijgestelde winstbestanddelen en na bijtelling van niet-afrekbare kosten. Tevens wordt rekening gehouden met wijzigingen die optreden in de latente belastingvorderingen en latente belastingschulden uit hoofde van wijzigingen in het te hanteren belastingtarief.

- **Stelselwijzigingen**

Niet van toepassing.

Bedragen * € 1000,-

2.3.4 Toelichting op de balans

MATERIËLE VASTE ACTIVA

	Bedrijfs- terreinen	Bedrijfs- gebouwen	Vaste inrichting bedrijfs- gebouwen	Apparatuur en inventaris	Werk in uitvoering	Totaal
Boekwaarde 31-12-2007	103.005	157.196	137	16.579	38.696	315.613
Investerings	2.189	63.635	43	8.869	-17.931	56.805
Desinvesteringen*	3.507	622	-27	179	0	4.281
Afschrijvingen	0	13.790	16	7.331	0	21.137
Bijzondere waardeverminderingen	0	12.993	0	0	0	12.993
Boekwaarde 31-12-2008	101.687	193.426	191	17.938	20.765	334.007
Aanschaffingswaarde 31-12-2007	103.005	224.759	721	87.885	38.696	455.066
Aanschaffingen 2008	2.189	63.635	43	8.869	-17.931	56.805
Aanschafwaarde desinvesteer. 2008	3.507	1.723	-27	3.511	0	8.714
Aanschafwaarde 31-12-2008	101.687	286.671	791	93.243	20.765	503.157
Cumulatieve afschrijvingen	n.v.t.	74.587	600	75.162	0	150.349
Cumulatieve waardeverminderingen	0	18.658	0	143	0	18.801
Boekwaarde 31-12-2008	101.687	193.426	191	17.938	20.765	334.007
* Desinvesteringen waarvan:						
- Aanschaffingsprijs	3.507	1.723	-27	3.512	0	8.715
- Afschrijvingen	n.v.t.	1.101	0	3.333	0	4.434
Totaal desinvesteringen	3.507	622	-27	179	0	4.281

De toevoeging aan de post werk in uitvoering in 2008 bedroeg € 45,9 mln. en de onttrekking € 63,8 mln.

In de toevoeging aan de post werk in uitvoering is naast een aantal kleinere bouwprojecten het Strategisch Nieuwbouw Plan (€ 22,4 mln.), PPO Paddenstoelen (€ 1,0 mln.), verbouw-nieuwbouw RIKILT (€ 5,1 mln.), Nieuwbouw VWA (€ 6,4 mln.), De Haaff (€ 1,5 mln.) en Bosma Zathe mestvergister (€ 1,6 mln.) verwerkt.

Opgeleverd zijn onder meer Plant Nieuwbouw Radix gebouw (€ 38,4 mln.), De Haaff (€ 6,1 mln.), PPO Paddenstoelen (€ 1,1 mln.) en Nieuwbouw infrastructuur (€ 8,4 mln.).

Het onroerend goed van Stichting DLO is verzekerd voor € 469,9 mln. (peildatum 1-7-2008). De WOZ-waarde bedraagt € 249,0 mln. (peildatum 1-1-2007).

Bedragen * € 1000,-

FINANCIËLE VASTE ACTIVA

	31-12-2008	31-12-2007
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	2.251	2.487
Andere deelnemingen	6	6
Vorderingen op groepsmaatschappijen	0	0
Vorderingen op ov. gelieerde partijen	667	817
Ledenkapitaal	1.367	1.146
Overige effecten	556	554
Vordering op het Ministerie van LNV	77.081	81.025
Totaal financiële vaste activa	81.928	86.035

Uitsplitsing van de post deelnemingen in groepsmaatschappijen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties *	Afwaardering	Resultaat 2008	Boekwaarde 31-12-2008
Covaccine BV	28	0	38	0	-48	18
Fresh Forward Holding BV	966	0	0	0	-141	825
Knowhouse BV	0	0	0	0	0	0
Nsure Holding BV	46	0	45	0	-91	0
Oostwaardhoeve Beheer BV	18	70	0	0	0	88
Pepscan Systems BV	1.135	0	456	0	-452	1.139
VOF Oostwaardhoeve	294	0	23	0	-136	181
Totaal	2.487	70	562	0	-868	2.251

* overige mutaties betreft resultaten uit 2007 als gevolg van afwijkingen tussen voorlopige en definitieve jaarcijfers van de deelnemingen

Uitsplitsing van de post overige deelnemingen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties	Afwaardering	Resultaat 2008	Boekwaarde 31-12-2008
Bfactory BV	5	0	0	0	0	5
Isolife BV	1	0	0	0	0	1
Lactive BV	0	0	0	0	0	0
Telemetry Biometry BV	0	0	0	0	0	0
Totaal	6	0	0	0	0	6

Bedragen * € 1000,-

De vordering op overig gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Mutatie	Boekwaarde 31-12-2008
Fresh Forward BV	750	-250	500
Bfactory BV	0	100	100
Knowhouse BV	67	0	67
Totaal	817	-150	667

Het ledenkapitaal is als volgt opgebouwd

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Mutatie	Boekwaarde 31-12-2008
Avebe	138	-56	82
Agrico	1	-1	0
Bloemenveiling Aalsmeer (VBA)	5	-1	4
Boskoopse Veiling	0	0	0
FrieslandCampina	803	275	1078
Cosun	60	8	68
CSM	9	-2	7
Flora Holland	3	0	3
Fruitmasters	1	2	3
Greenery	10	-4	6
Koelhuis Mastland	3	0	3
Nautilus	0	2	2
Nedato	2	0	2
Noliko	7	-4	3
Potatopol	1	0	1
Windunie	104	0	104
Afronding	-1	1	0
Totaal	1146	221	1367

Uitsplitsing van de post overige effecten

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Investeringen/ desinvestering	Overige mutaties	Dividend	Resultaat 2008	Boekwaarde 31-12-2008
Prionics AG	554	0	44	0	-42	556
Totaal	554	0	44	0	-42	556

De aandelen Prionics A.G. zijn ultimo 2008 gewaardeerd volgens het zichtbaar eigen vermogen van Prionics A.G. ultimo 2007 omgerekend tegen de wisselkoers van de Zwitserse frank ultimo 2008.

Bedragen * € 1000,-

De vordering op het Ministerie van LNV bestaat uit een drietal bedragen:

<i>Omschrijving</i>	<i>Totaal</i>	<i>Rente</i>	<i>Cumulatieve aflossing</i>	<i>Langlopend</i>	<i>Kortlopend</i>
Overdracht gebouwen en terreinen ivm verzelfstandiging van DLO	83.949	4,5%	27.999	53.150	2.800
Overdracht gebouwen en terreinen ivm integratie Praktijkonderzoek	28.702	5,2%	7.893	19.852	957
Overdracht gebouwen en terreinen IAC en ILRI	5.627	5,0%	1.360	4.079	188
Totaal	118.278		37.252	77.081	3.945

Het deel van de vordering dat jaarlijks vervalt, bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige vorderingen.

Bedragen * € 1000,-

VOORRADEN	31-12-2008	31-12-2007
VOORRADEN		
Handelsvoorraad	4.330	3.145
Levende have	2.244	1.951
Geogoste landbouwproducten	520	481
Voorraad halffabricaat	2.701	2.963
Vooruitbetalingen op voorraden	0	0
	9.795	8.540
Af: Voorziening voor incurantheid	-769	-80
SUBTOTAAL VOORRADEN	9.026	8.460
ONDERHANDEN WERK		
Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden	436.621	424.308
Af: Gedeclareerde termijnen	406.606	400.168
	30.015	24.140
Oprachten van derden	30.015	24.140
Af: Verwachte verliezen	-988	-2.099
Subtotaal onderhanden werk	29.027	22.041
TOTAAL VOORRADEN	38.053	30.501

Onderhanden werk omvat het saldo van toegerekende projectkosten minus gedeclareerde termijnen. De post wordt gecorrigeerd voor een voorziening voor verwachte verliezen. Toerekening van het resultaat vindt plaats volgens de percentage of completion methode. Maatstaf hierbij is de mate van realisatie van de geprognosticeerde kosten. Verliezen op projecten worden direct genomen.

Het saldo opdrachten van derden bestaat uit projecten met een positief saldo (de waarde van het verrichte werk groter is dan de gedeclareerde termijnen) en projecten met een negatief saldo (de waarde van de gedeclareerde termijnen overtreft de waarde van het verrichte werk).

De opbouw van de post opdrachten van derden is als volgt:

- Projecten met een positief onderhanden werk	K€ 62.466
- Projecten met een negatief onderhanden werk	K€ 32.540
- Saldo opdrachten van derden	K€ 29.926

Bedragen * € 1000,-

VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	31-12-2008	31-12-2007
Debiteuren	33.241	33.055
Debiteuren gelieerde partijen	0	0
Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen	-2.250	-3.124
Totaal debiteuren	30.991	29.931
Voorschotten	1.466	1.460
Te betalen vennootschapsbelasting	635	0
Vorderingen op gelieerde partijen	3.637	3.585
Overlopende activa	8.074	8.606
Overig	4.420	4.508
Totaal voorschotten en overlopende activa	18.232	18.159
Totaal vorderingen en overlopende activa	49.223	48.090

De post debiteuren is licht gestegen met € 1,0 mln. Deze stijging wordt vrijwel geheel veroorzaakt door de daling van de voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen. De post vorderingen op gelieerde partijen zijn vorderingen op Wageningen Universiteit. Het betreft kortlopende posities in rekening courant die regelmatig onderling worden afgerekend.

LIQUIDE MIDDELEN

	31-12-2008	31-12-2007
Kas	45	34
Bank (incl. kruisposten)	36.756	36.848
Deposito	0	19.000
Totaal liquide middelen	36.801	55.882

De liquiditeit is gedaald met € 19,1 mln. Deze daling kan als volgt worden gedecomposeerd:

- Netto resultaat	€ 14,4 mln.
- Toename onroerend goed (saldo van investeringen, desinvesteringen en afschrijvingen)	€ -18,5 mln.
- Uitfinanciering van de getroffen voorzieningen	€ -7,7 mln.
- Aflossing van de langlopende schulden	€ -5,0 mln.
- Ontwikkeling van het werkkapitaal	€ -2,6 mln.
- Resultaat uit niet geconsolideerde deelnemingen	€ 0,3 mln.

Van het saldo liquide middelen is € 2,8 mln. geblokkeerd ten behoeve van bankgaranties en borgstelling, het overige saldo staat vrij ter beschikking. De kredietfaciliteit van Stichting DLO bedraagt € 1,9 mln.

Bedragen * € 1000,-

EIGEN VERMOGEN

	<i>Algemene reserve</i>	<i>Totaal</i>
Saldo per 31-12-2007	232.897	232.897
Resultaatbestemming	14.364	14.364
Toevoeging reserve	0	0
Onttrekking reserve	0	0
Saldo per 31-12-2008	247.261	247.261

Het positieve netto resultaat over het verslagjaar van € 14,4 mln. is geheel ten gunste van de algemene reserve verwerkt.

AANDEEL VAN DERDEN

	<i>Stand per 31-12-2007</i>	<i>Toevoeging / onttrekking</i>	<i>Stand per 31-12-2008</i>
Aandeel van derden	54	-137	-83
Totaal aandeel van derden	54	-137	-83

Uitsplitsing van de post aandeel derden

<i>Omschrijving</i>	<i>Boekwaarde 31-12-2007</i>	<i>Investerings/ desinvestering</i>	<i>Dividend</i>	<i>Overige mutaties</i>	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Boekwaarde 31-12-2008</i>
Calendula Oil BV	54	0	0	0	-137	-83
Totaal	54	0	0	0	-137	-83

De activa en passiva van Calendula Oil BV zijn volledig in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen. Het kapitaalbelang in Calendula Oil BV ultimo 2008 bedraagt 56%. Om deze reden is de post aandeel van derden direct aansluitend op de post eigen vermogen in deze jaarrekening opgenomen.

Bedragen * € 1000,-

VOORZIENINGEN

	<i>Stand per</i> 31-12-2007	<i>Dotatie</i>	<i>Onttrekking</i>	<i>Vrijval</i>	<i>Stand per</i> 31-12-2008
WW-verplichtingen	4.608	883	385	1.095	4.011
WAO	278	0	46	65	167
Voorziening gratificaties ambtsjubilea	5.573	128	561	198	4.942
Reorganisatiekosten	24.702	0	4.979	1.496	18.227
Product-/contractrisico's	3.078	325	218	310	2.875
Groot onderhoud	10.998	3.118	2.781	0	11.335
Overige materiële voorzieningen	0	0	0	0	0
Totaal voorzieningen	49.237	4.454	8.970	3.164	41.557

	<i>31-12-2008</i>	<i>31-12-2007</i>
Specificatie van de looptijd van de voorzieningen		
Kortlopend (vervallend uiterlijk binnen 1 jaar)	5.669	13.718
Langlopend (tussen 1 en 5 jaar)	27.327	27.446
Langlopend (vervallend na 5 jaar)	8.561	8.073
Totaal voorzieningen	41.557	49.237

Onder de reorganisatiekosten is onder meer de voorziening voor het herstructureringsplan 'Focus 2006' verwerkt. In 2008 is deze voorziening voor een bedrag van € 5,0 mln. uitgefincierd.

LANGLOPENDE SCHULDEN

	<i>Stand per</i> 31-12-2007	<i>Toename</i> <i>schuld</i>	<i>Afname schuld</i>	<i>Stand per</i> 31-12-2008
Schuld aan LNV	115.685	0	3.944	111.741
Meerjarenspaarmodel	850	180	92	938
Overige langlopende schulden	35.663	410	5.009	31.064
Subtotaal langlopende schulden	152.198	590	9.045	143.743
Financiële leaseverplichtingen	1.400	0	319	1.081
Totaal langlopende schulden	153.598	590	9.364	144.824

Bedragen * € 1000,-

De schuld aan het Ministerie van LNV bestaat uit een drietal leningen:

Omschrijving	Totaal	Rente	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Overdracht gebouwen en terreinen ivm verzelfstandiging van DLO	135.408	4,50%	44.798	87.810	2.800
Overdracht gebouwen en terreinen ivm integratie Praktijkonderzoek	28.701	5,20%	7.892	19.852	957
Overdracht gebouwen en terreinen IAC en ILRI	5.627	5,00%	1.360	4.079	188
Totaal	169.736		54.050	111.741	3.945

De jaarlijkse lineaire aflossing van deze leningen bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige kortlopende schulden. Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 15,8 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

Aanvullende informatie met betrekking tot de overige langlopende schulden:

	Lening	Rente	Looptijd in jaren	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Rabobank Flevoland	3.037	3,75%	10	1.040	1.685	312
De Lage Landen Financial Services	425	nvt			425	
Triodos Bank, Zeist	20.500	3,00%	10	4.246	14.131	2.123
Triodos Bank, Zeist	19.500	3,00%	10	4.144	13.284	2.072
Rabobank Vallei en Rijn	375	3,60%	10	112	226	37
Stichting Restaurant v/d Toekomst	1.871	10 jaars funding +0,2%	10	372	1.313	186
Totaal	45.708			9.914	31.064	4.730

Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 18,9 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

Bedragen * € 1000,-

De financiële leaseverplichtingen bestaan uit:

Omschrijving	Totaal (k€)	Rente	Cumulatieve leasebedragen	Langlopend	Kortlopend
De Lage Landen Financial Services	2.612	nvt	1.531	762	319
Totaal	2.612	nvt	1.531	762	319

Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 0,8 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-2008	31-12-2007
Vooruitontvangen van derden	37.326	30.374
Schulden leveranciers	10.819	11.390
Schulden leveranciers gelieerde partijen	0	0
Te betalen belastingen	7.160	6.804
Schulden aan gelieerde partijen	2.191	9.357
Nog af te ronden programmaonderzoek LNV	5.690	-331
Overlopende passiva	14.301	15.213
Overig	28.966	27.528
Totaal kortlopende schulden	106.453	100.335

Onder de overige schulden is onder andere het per balansdatum aan het personeel verschuldigde vakantiegeld (€ 5,9 mln.) en de nog niet opgenomen vakantiedagen (€ 5,1 mln.) verwerkt. De jaarlijkse lineaire aflossing van de langlopende schuld aan het ministerie van LNV ad € 3,9 mln., het kortlopende deel van de overige langlopende leningen (€ 4,7 mln.) en de in 2008 vervallende leasetermijnen (€ 0,3 mln.) zijn eveneens verwerkt onder de overige schulden. De af te dragen loonheffing en sociale lasten zijn verwerkt onder de te betalen belastingen.

De schuld aan gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Mutatie	Boekwaarde 31-12-2008
TNO Imares	63	-63	0
Restaurant van de Toekomst	95	-95	0
Wageningen Universiteit	9.199	-7.008	2.191
Totaal	9.357	-7.166	2.191

De post schulden aan Wageningen Universiteit betreft kortlopende posities in rekening courant die regelmatig onderling worden afgerekend.

De toename van de post nog af te ronden programmaonderzoek LNV bedraagt € 6,0 mln. Deze toename wordt enerzijds verklaard door de uitbetaling van de beperking van de bevoorschotting 2007 vanuit LNV met € 9,2 mln. anderzijds is deze post gedaald door de grote inzet die is gedaan op de afbouw van deze post.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten (geconsolideerd)

Ultimo 2008 is er een bedrag van € 2,8 mln. verpand. Verder heeft Stichting DLO zich richting de Europese Commissie borggesteld voor een bedrag van € 2,7 mln.

Aangegane verplichtingen ter zake van huur, operational lease en dergelijke bedroegen per ultimo 2008 € 23,6 mln. (per ultimo 2007 € 20,4 mln.). De hierin begrepen termijnen die binnen 1 jaar vervallen, bedragen € 2,5 mln. De termijnen die tussen 1 en 5 jaar vervallen, bedragen € 9,1 mln. De termijnen die na 5 jaar vervallen bedragen derhalve € 12,0 mln.

Omschrijving	Totaal bedrag verplichtingen	Waarvan vervallend binnen 1 jaar	Waarvan vervallend tussen 1 en 5 jaar	Waarvan vervallend na 5 jaar
Huurverplichtingen	19.603.276	1.455.956	6.108.548	12.038.772
Leaseverplichtingen	608.104	266.401	341.703	0
Onderhoudscontracten	3.219.001	648.223	2.570.778	0
Bankgaranties	37.000	0	37.000	0
Lening Knowhouse BV	142.300	142.300	0	0
Totaal	23.609.681	2.512.880	9.058.029	12.038.772

Per 31 december 2008 bedraagt het totaal aan investering- en renovatieverplichtingen voor materiële vaste activa € 25,9 mln. respectievelijk € 1,2 mln. Het totaal van de renovatieverplichtingen vervalt in het komende jaar. Van de investeringsverplichtingen vervalt een bedrag van € 16,3 mln. in het komende jaar. Het restende gedeelte vervalt in de periode tussen 1 en 5 jaar. In het kader van het Strategisch Nieuwbouw Plan heeft Stichting DLO voor een totaalbedrag van € 0,5 mln. aan bankgaranties van derden ontvangen.

De octrooi- en licentierechten, varkensrechten en melkquota zijn om niet verkregen dan wel overeenkomstig de waarderingsgrondslagen op nul gewaardeerd.

DLO heeft de samenwerking in het Biosciencepark beëindigd. Over de financiële afwikkeling van dit project is met de andere partners nog geen overeenstemming bereikt.

Stichting DLO beschikt op balansdatum over een kredietfaciliteit van € 1,9 mln.

Windmolenparken- groepsmaatschappijen van Stichting DLO

Zowel Windmolenpark Mammoethocht BV als Windmolenpark Neushoorntocht BV hebben een recht van opstal verkregen van Stichting DLO voor de bouw van de windmolens.

Als onderpand van de lening van zowel Windmolenpark Neushoorntocht BV en Windmolenpark Mammoethocht BV is een hypotheek gevestigd op het recht van opstal. Daarnaast zijn de windturbines, de leverings- en garantieovereenkomst, de onderhoudsovereenkomst, de energieleveringsovereenkomst en het saldo van de bankrekeningen aan de financier verpand. Verder is met de financier overeengekomen dat beide BV's een deposito van € 1,2 mln. aanhouden ter zekerheid voor rente- en aflossingstermijnen.

Ten behoeve van Exploitatiemaatschappij Windmolenparken Lelystad BV is een bankgarantie afgegeven ad € 3,3 mln. Verder zijn de vorderingen op de energiemaatschappijen verpand aan de financier.

Van de partij die Cedi Diagnostics in 2007 van Stichting DLO heeft gekocht, zijn bankgaranties (voor totaal maximaal € 0,8 mln.) ontvangen in het kader van eventueel nog te ontvangen earn-out nabetalingen in de periode 2009-2010 als de contractueel overeengekomen milestones in productgroepomzet worden gehaald.

Bedragen * € 1000,-

2.3.5 Toelichting op de winst- en verliesrekening

BATEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Contractresearch		
EU	19.692	18.017
Overheden	32.961	29.955
Productschappen	16.840	12.698
Bedrijfsleven	42.045	35.375
LNV-financiering - anders dan subsidieregeling	12.018	6.457
Overig	8.847	9.637
Totaal contractresearch	132.403	112.139
Octrooien en licenties	2.785	3.847
Opbrengst verkopen	17.233	15.327
Analyses en adviezen	6.675	3.841
Ministerie van LNV – conform subsidieregeling		
Beleidsondersteunend Onderzoek en Wettelijke Onderzoekstaken	113.922	117.558
Kennisbasis	36.554	35.841
Overig, waaronder additionele onderzoeksprojecten	6.053	18.050
Totaal Ministerie van LNV – conform subsidieregeling	156.529	171.449
Verkoop onroerend goed	8.017	4.486
Cursusgelden (WI)	1.097	1.235
Opbrengst windmolens	9.751	9.062
Overig	13.674	19.794
Totaal baten	348.164	341.180

Bedragen * € 1000,-

LASTEN

PERSONELE KOSTEN

	Resultaat 2008	Resultaat 2007
Kosten vast personeel	150.295	148.012
Kosten tijdelijk personeel	17.362	11.011
Uitzendkrachten en ingehuurd personeel	9.404	9.769
Overige personeelskosten	5.794	5.772
Dotatie voorziening WW-verplichtingen	-212	-321
Dotatie voorziening WAO	-65	-117
Dotatie overige personele voorzieningen	-70	778
Totaal personele kosten	182.508	174.904

De directe personeelskosten van tijdelijk en vast personeel zijn gestegen met € 8,6 mln. Deze stijging is de resultante van drie componenten. Er is een stijging van de gemiddelde personele lasten per fte van 4,7% met een totaaleffect van € 7,4 mln. Verder is er een stijging in het volume fte met circa 9 fte (inclusief stagiaires) met een totaaleffect van € 0,5 mln. Vervolgens is er een stijging van het aantal verlofuren met een financieel effect van € 0,7 mln.

Personeel met een arbeidscontract voor onbepaalde tijd is opgenomen onder vast personeel. Onder tijdelijk personeel worden gastmedewerkers en personeel met een arbeidscontract voor bepaalde tijd weergegeven. Het gemiddeld aantal medewerkers inclusief stagiaires bedroeg in het verslag jaar 2.888 (2007: 2.879). In de personele kosten is voor sociale lasten € 4,3 mln. (2007: € 3,8 mln.) begrepen en voor pensioenpremies € 17,9 mln. (2007: € 16,8 mln.).

Het aandeel van Stichting DLO in de beloning van het College van Bestuur bedroeg in het verslagjaar € 0,4 mln. (2007: € 0,4 mln.). Dit is inclusief pensioen- en soortgelijke verplichtingen. Onder de post kosten vast personeel is € 0,034 mln. (2007: idem) begrepen voor beloningen aan de leden van de Raad van Toezicht. In paragraaf 2.4 is het beloningsoverzicht conform de WOPT opgenomen.

Bedragen * € 1000,-

ALGEMENE KOSTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Huisvestingskosten	27.115	26.532
Afschrijvingen (im)materiële vaste activa	21.137	20.831
Bijzondere waardeverminderingen (im)materiële vaste activa	12.993	2.833
Overige apparatuurkosten	8.489	7.514
Overige algemene kosten	15.687	16.895
Dotatie voorzieningen:		
Reorganisatiekosten	-1.496	-3.343
Product- / contractrisico's	15	1.254
Groot onderhoud	3.118	2.960
Voorziening overig	0	0
Totaal dotatie algemene voorzieningen	1.637	871
Totaal algemene kosten	87.058	75.476

Onder overige algemene kosten zijn begrepen bureaunkosten, voorziening dubieuze debiteuren, reis- en verblijfkosten, representatiekosten, automatiseringskosten, PR-activiteiten en kosten catering. Onder de overige algemene kosten zijn de accountantskosten verwerkt ten bedrage van € 713.000, waarvan € 168.000 voor de controlewerkzaamheden ten behoeve van de jaarrekening.

Specificatie afschrijvingen en waardeveranderingen

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Afschrijvingen		
Immateriële vaste activa	0	119
Materiële vaste activa	21.137	20.712
Financiële vaste activa	0	0
Totaal afschrijvingen	21.137	20.831
Waardeveranderingen		
Materiële vaste activa	12.993	2.833
Totaal waardeveranderingen	12.993	2.833

De volgende bijzondere waardeverminderingen hebben in 2008 plaatsgevonden voor een totaalbedrag van € 13,0 mln.

– Bleiswijk	6,1 mln.
– Randwijk	1,0 mln.
– Lisse	1,3 mln.
– Lelystad Edelhertweg	2,6 mln.
– Aver Heino	0,8 mln.
– Restaurant van de toekomst	1,2 mln.

Onder de bijzondere waardeverminderingen in 2007 is de afwaardering als gevolg van de sloop in Naaldwijk verwerkt (€ 2,7 mln.).

Bedragen * € 1000,-

SPECIFIEKE KOSTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Specifieke kosten	27.200	25.501
Diensten door derden	33.972	36.194
Bijdragen en subsidies	570	502
Totaal specifieke kosten	61.742	63.197

OVERIGE BATEN EN LASTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Dotatie voorziening reorganisatiekosten	0	0
Totaal overige baten en lasten	0	0

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Financiële baten	3.549	3.977
Financiële lasten	-6.507	-6.530
Totaal financiële baten en lasten	-2.958	-2.553

Onder de financiële baten zijn de ontvangen rentebaten op in het verslagjaar aanwezige banktegoeden weergegeven. Onder de financiële lasten is onder andere de betaalde rente van de leningen ter financiering van de gebouwen en terreinen van het ministerie van LNV verantwoord voor € 5,1 mln.

Bedragen * € 1000,-

Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening (Vpb)	635	691
Totaal belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	635	691

In 2008 is de te verwachten teruggaaf vennootschapsbelasting opgenomen met betrekking tot het verlies over 2008 van vpb-plichtige onderdelen van Stichting DLO, dat gecompenseerd zal worden met volgende jaren.

Resultaat uit deelnemingen

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
VOF Oostwaardhoeve	-113	-72
Fresh Forward Holding BV	-141	-203
Covaccine BV	-10	-22
Pepscan Systems BV	4	-1.024
Nsure Holding BV	-46	-108
Lactive BV	0	0
Prionics AG	2	-81
Afronding	-2	
Totaal resultaat uit deelnemingen	-306	-1.510

Het resultaat uit deelnemingen betreft het resultaat van tegen nettovermogenswaarde en tegen verkrijgingprijs gewaardeerde deelnemingen.

Aandeel van derden in het resultaat

	<i>Resultaat 2008</i>	<i>Resultaat 2007</i>
Aandeel van derden	137	186
Totaal aandeel van derden	137	186

De post aandeel van derden betreft het 44% belang van derden in Calendula Oil BV.

Bedragen * € 1000,-

2.3.6 Enkelvoudige balans

Na bestemming van het netto resultaat

ACTIVA	31-12-2008	31-12-2007
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	285.841	263.583
Financiële vaste activa	115.004	111.299
Totaal vaste activa	400.845	374.882
VLOTTENDE ACTIVA		
Voorraden	4.452	3.240
Vorderingen en overlopende activa	52.515	56.501
Liquide middelen	10.534	22.773
Totaal vlottende activa	67.501	82.514
TOTAAL ACTIVA	468.346	457.396
PASSIVA		
Eigen vermogen	247.261	232.897
Voorzieningen	37.264	44.431
Langlopende schulden	113.762	117.719
Kortlopende schulden	70.059	62.349
TOTAAL PASSIVA	468.346	457.396

Bedragen * € 1000,-

Enkelvoudige Winst- en verliesrekening

	Resultaat 2008	Resultaat 2007
BATEN	127.465	110.444
LASTEN		
Personele kosten	40.568	31.983
Algemene kosten	55.881	38.586
Specifieke kosten	18.719	18.626
Totaal lasten	115.168	89.195
Overige baten en lasten		0
BEDRIJFSRESULTAAT	12.297	21.249
Financiële baten en lasten	-1.182	-1.688
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR BELASTINGEN	11.115	19.561
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	0	0
Resultaat uit deelnemingen	3.249	5.856
RESULTAAT UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING NA BELASTINGEN	14.364	25.417
Aandeel van derden	0	0
Buitengewone baten en lasten	0	0
NETTO RESULTAAT	14.364	25.417

Bedragen * € 1000,-

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

Algemeen

Voor zover niet anders vermeld, zijn de in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening opgenomen grondslagen tevens van toepassing op de enkelvoudige jaarrekening.

MATERIËLE VASTE ACTIVA

	<i>Bedrijfs- terreinen</i>	<i>Bedrijfs- gebouwen</i>	<i>Vaste inrichting bedrijfs- gebouwen</i>	<i>Apparatuur en inventaris</i>	<i>Werk in uitvoering</i>	<i>Totaal</i>
Boekwaarde 31-12-2007	102.938	118.765	1	3.539	38.340	263.583
Investerings	2.189	63.635	43	1.487	-18.032	49.322
Desinvesteringen*	3.507	622	-27	-931	0	3.171
Afschrijvingen	nvt	9.232	5	1.663	0	10.900
Bijzondere waardeverminderingen	0	12.993	0	0	0	12.993
Boekwaarde 31-12-2008	101.620	159.553	66	4.294	20.308	285.841
Aanschaffingswaarde 31-12-2007	102.938	179.118	17	16.036	38.340	336.449
Aanschaffingen 2008	2.189	63.635	43	1.487	-18.032	49.322
Aanschafwaarde desinvesteringen 2008	3.507	1.723	-87	-6.197	0	-1.054
Aanschafwaarde 31-12-2008	101.620	241.030	147	23.720	20.308	386.825
Cumulatieve afschrijvingen	nvt	62.819	81	19.283	0	82.183
Cumulatieve waardeverminderingen	0	18.658	0	143	0	18.801
Boekwaarde 31-12-2008	101.620	159.553	66	4.294	20.308	285.841
* Desinvesteringen waarvan:						
- Aanschaffingsprijs	3.507	1.723	-87	-6.197	0	-1.054
- Afschrijvingen	nvt	1.101	-60	-5.266	0	-4.225
Totaal desinvesteringen	3.507	622	-27	-931	0	3.171

De toevoeging aan de post werk in uitvoering in 2008 bedroeg € 45,6 mln. en de onttrekking € 63,6 mln.

In de toevoeging aan de post werk in uitvoering is naast een aantal kleinere bouwprojecten het Strategisch Nieuwbouw Plan (€ 22,4 mln.), PPO Paddenstoelen (€ 1,0 mln.), verbouw-nieuwbouw RIKILT (€ 5,1 mln.), Nieuwbouw VWA (€ 6,4 mln.), De Haaff (€ 1,5 mln.) en Bosma Zathe mestvergister (€ 1,6 mln.) verwerkt.

Opgeleverd zijn onder meer Plant Nieuwbouw Radix gebouw (€ 38,4 mln.), De Haaff (€ 6,1 mln.), PPO Paddenstoelen (€ 1,1 mln.) en Nieuwbouw infrastructuur (€ 8,4 mln.).

Het onroerend goed van Stichting DLO is verzekerd voor € 469,9 mln. (peildatum 1-7-2008). De WOZ-waarde bedraagt € 249,0 mln. (peildatum 1-1-2007).

Bedragen * € 1000,-

FINANCIËLE VASTE ACTIVA

	31-12-2008	31-12-2007
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	7.702	4.453
Vorderingen op groepsmaatschappijen	30.221	25.821
Vorderingen op gelieerde partijen	0	0
Vordering op het Ministerie van LNV	77.081	81.025
Totaal financiële vaste activa	115.004	111.299

Uitsplitsing van de post deelnemingen in groepsmaatschappijen:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Investerings/ desinvestering	Overige mutaties	Afwaardering	Resultaat 2008	Boekwaarde 31-12-2008
DLO Holding BV	4.453	0	0	0	3.250	7.703

De post vorderingen op groepsmaatschappijen is ten opzichte van vorig jaar gestegen. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de onderlinge vorderingen tussen Stichting DLO en DLO Holding.

De vordering op gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Mutatie	Boekwaarde 31-12-2008
Wageningen Universiteit	0	0	0

De vordering op het Ministerie van LNV bestaat uit een drietal bedragen:

Omschrijving	Totaal	Rente	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Overdracht gebouwen en terreinen ivm verzelfstandiging van DLO	83.949	4,5%	27.999	53.150	2.800
Overdracht gebouwen en terreinen ivm integratie Praktijkonderzoek	28.702	5,2%	7.893	19.852	957
Overdracht gebouwen en terreinen IAC en ILRI	5.627	5,0%	1.360	4.079	188
Totaal	118.278		37.252	77.081	3.945

Het deel van de vordering dat jaarlijks vervalt, bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige vorderingen.

Bedragen * € 1000,-

VOORRADEN

	31-12-2008	31-12-2007
Vorraden		
Handelsvoorraad	67	58
Subtotaal voorraden	67	58
Onderhanden werk		
Kosten uitgevoerde werkzaamheden i.o.v. derden	34.403	17.576
Af: Gedeclareerde termijnen	29.505	13.464
Opdrachten van derden	4.898	4.112
Af: Verwachte verliezen	-513	-930
Subtotaal onderhanden werk	4.385	3.182
Totaal voorraden	4.452	3.240

Het saldo opdrachten van derden bestaat uit projecten met een positief saldo (de waarde van het verrichte werk groter is dan de gedeclareerde termijnen) en projecten met een negatief saldo (de waarde van de gedeclareerde termijnen overtreft de waarde van het verrichte werk).

De opbouw van de post opdrachten van derden is als volgt:

- Projecten met een positief onderhanden werk	K€ 14.001
- Projecten met een negatief onderhanden werk	K€ 9.192
- Saldo opdrachten van derden	K€ 4.809

Bedragen * € 1000,-

VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	31-12-2008	31-12-2007
Debiteuren	3.818	3.498
Debiteuren groepsmaatschappijen	0	0
Debiteuren gelieerde partijen	0	0
Af: Voorziening voor mogelijk oninbare vorderingen	-138	-39
Totaal debiteuren	3.680	3.459
Voorschotten	317	-511
Te vorderen BTW	0	0
Vorderingen op groepsmaatschappijen	37.716	43.169
Vorderingen op gelieerde partijen	2.828	3.311
Overlopende activa	3.781	2.903
Overig	4.193	4.170
Totaal voorschotten en overlopende activa	48.835	53.042
Totaal vorderingen en overlopende activa	52.515	56.501

De vorderingen op groepsmaatschappijen zijn gedaald met € 5,5 mln. Deze daling wordt veroorzaakt door een daling van de onderlinge vorderingen tussen Stichting DLO en de instituten. De post vorderingen op gelieerde partijen zijn vorderingen op Wageningen Universiteit. Het betreft kortlopende posities in rekening courant die regelmatig onderling worden afgerekend.

LIQUIDE MIDDELEN

	31-12-2008	31-12-2007
Kas	21	10
Bank (incl. kruisposten)	10.513	15.263
Deposito	0	7.500
Totaal liquide middelen	10.534	22.773

De liquiditeit is gedaald met € 12,2 mln. Deze daling kan als volgt worden gedeconponeerd:

- Netto resultaat	€ 14,4 mln.
- Toename onroerend goed (saldo van investeringen, desinvesteringen en afschrijvingen)	€ -22,3 mln.
- Uitfinanciering van de getroffen voorzieningen	€ -7,2 mln.
- Aflossing van de langlopende schulden	€ -4,4 mln.
- Ontwikkeling van het werkkapitaal	€ 10,5 mln.
- Resultaat uit niet geconsolideerde deelnemingen	€ -3,2 mln.

Van het saldo liquide middelen is € 2,8 mln. geblokkeerd ten behoeve van bankgaranties en borgstelling, het overige saldo staat vrij ter beschikking. De kredietfaciliteit van Stichting DLO bedraagt € 0,1 mln.

Bedragen * € 1000,-

EIGEN VERMOGEN

	<i>Algemene reserve</i>	<i>Totaal</i>
Saldo per 31-12-2007	232.897	232.897
Resultaatbestemming	14.364	41.364
Toevoeging reserve	0	0
Onttrekking reserve	0	0
Saldo per 31-12-2008	247.261	247.261

Het positieve netto resultaat van € 14,4 mln. over het verslagjaar is geheel ten gunste van de algemene reserve verwerkt.

VOORZIENINGEN

	<i>Stand per 31-12-2007</i>	<i>Dotatie</i>	<i>Onttrekking</i>	<i>Vrijval</i>	<i>Stand per 31-12-2008</i>
WW-verplichtingen	1.539	497	197	340	1.499
WAO	195	0	46	65	84
Overige personele voorzieningen	5.361	108	419	183	4.867
Reorganisatiekosten	24.338	0	4.863	1.496	17.979
Product- / contractrisico's	2.000	0	190	310	1.500
Groot onderhoud	10.998	3.118	2.781	0	11.335
Overige materiële voorzieningen	0	0	0	0	0
Totaal voorzieningen	44.431	3.723	8.496	2.394	37.264

Specificatie van de looptijd van de voorzieningen:

	<i>31-12-2008</i>	<i>31-12-2007</i>
Kortlopend (vervallend binnen 1 jaar)	2.244	10.275
Langlopend (vervallend tussen 1 en 5 jaar)	26.531	26.216
Langlopend (vervallend na 5 jaar)	8.489	7.940
Totaal voorzieningen	37.264	44.431

Onder de reorganisatiekosten is onder meer de voorziening voor het herstructureringsplan 'Focus 2006' verwerkt. In 2008 is deze voorziening voor een bedrag van € 5,0 mln. uitgefincierd.

Bedragen * € 1000,-

LANGLOPENDE SCHULDEN

	Stand per 31-12-2007	Toename schuld	Afname schuld	Stand per 31-12-2008
Schuld aan LNV	115.685	0	3.944	111.741
Meerjarenspaarmodel	403	79	0	482
Overige langlopende schulden	1.631	410	502	1.539
Subtotaal langlopende schulden	117.719	489	4.446	113.762
Financiële leaseverplichtingen	0	0	0	0
Totaal langlopende schulden	117.719	489	4.446	113.762

De schuld aan het ministerie van LNV bestaat uit een drietal leningen:

Omschrijving	Totaal	Rente	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Overdracht gebouwen en terreinen ivm verzelfstandiging van DLO	135.408	4,50%	44.798	87.810	2.800
Overdracht gebouwen en terreinen ivm integratie Praktijkonderzoek	28.701	5,20%	7.892	19.852	957
Overdracht gebouwen en terreinen IAC en ILRI	5.627	5,00%	1.360	4.079	188
Totaal	169.736		54.050	111.741	3.945

De jaarlijkse lineaire aflossing van deze leningen bedraagt € 3,9 mln. en is verwerkt onder de overige kortlopende schulden. Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 15,8 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

De post meerjarenspaarmodel is toegenomen met € 0,1 mln.

Aanvullende informatie met betrekking tot de overige langlopende schulden:

	Lening	Rente	Looptijd in jaren	Cumulatieve aflossing	Langlopend	Kortlopend
Rabo Vallei en Rijn	375	3,60%	10	112	226	37
Stichting Restaurant v/d Toekomst	1.871	10 jaars funding +0,2%	10	372	1.313	186
Totaal	2.246			484	1.539	223

Van het langlopende deel heeft een bedrag van € 0,9 mln. een looptijd korter dan 5 jaar.

Bedragen * € 1000,-

KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-2008	31-12-2007
Vooruitontvangen van derden	11.464	15.516
Schulden leveranciers	2.926	2.270
Schulden leveranciers groepsmaatschappijen	0	0
Schulden leveranciers gelieerde partijen	0	0
Te betalen belastingen	4.448	4.566
Schulden aan groepsmaatschappijen	22.488	14.757
Schulden aan gelieerde partijen	1.879	9.109
Nog uit te voeren onderzoek LNV	1.233	-7.362
Overlopende passiva	7.029	5.853
Overig	18.592	17.640
Totaal kortlopende schulden	70.059	62.349

Onder de overige schulden is onder andere het per balansdatum aan het personeel verschuldigde vakantiegeld (€ 5,9 mln.) en de nog niet opgenomen vakantiedagen (€ 5,1 mln.) verwerkt. De jaarlijkse lineaire aflossing van de langlopende schuld aan het ministerie van LNV ad € 3,9 mln. en het kortlopende deel van de overige langlopende leningen (€ 0,2 mln.) zijn eveneens verwerkt onder de overige schulden. De af te dragen loonheffing en sociale lasten zijn verwerkt onder de te betalen belastingen.

De schuld aan gelieerde partijen is als volgt opgebouwd:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2007	Mutatie	Boekwaarde 31-12-2008
Wageningen Universiteit	9.109	-7.230	1.879

De post schulden aan Wageningen Universiteit betreft kortlopende posities in rekening courant die regelmatig onderling worden afgerekend.

De kortlopende schuld aan groepsmaatschappijen bestaat voor € 16,5 mln. uit liquide middelen van instituten die via de centrale treasury op deposito's zijn uitgezet.

De toename van de post nog af te ronden programmaonderzoek LNV bedraagt € 8,6 mln. Deze toename wordt enerzijds verklaard door de uitbetaling van de beperking van de bevoorschotting 2007 vanuit LNV met € 9,2 mln. anderzijds is deze post gedaald door de grote inzet die is gedaan op de afbouw van deze post.

• Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten (enkelvoudig)

Ultimo 2008 is er een bedrag van € 2,8 mln. verpand. Verder heeft Stichting DLO zich richting de Europese Commissie borggesteld voor een bedrag van € 2,7 mln.

Per 31 december 2008 bedraagt het totaal aan investering- en renovatieverplichtingen voor materiële vaste activa € 25,9 mln. respectievelijk € 1,2 mln. Het totaal van de renovatieverplichtingen vervalt in het komende jaar. Van de investeringsverplichtingen vervalt een bedrag van € 16,3 mln. in het komende jaar. Het restende gedeelte vervalt in de periode tussen 1 en 5 jaar. In het kader van het Strategisch Nieuwbouw Plan heeft Stichting DLO voor een totaalbedrag van € 0,5 mln. aan bankgaranties van derden ontvangen.

De octrooi- en licentierechten, varkensrechten en melkquota zijn om niet verkregen dan wel overeenkomstig de waarderingsgrondslagen op nul gewaardeerd.

DLO heeft de samenwerking in het Biosciencepark beëindigd. Over de financiële afwikkeling van dit project is met de andere partners nog geen overeenstemming bereikt.

Stichting DLO beschikt op balansdatum over een kredietfaciliteit van € 1,9 mln.

2.3.7 Overige gegevens

- **Bestemming resultaat**

De statuten van Stichting DLO bevatten geen bepaling over de wijze van winstbestemming. Het College van Bestuur van Stichting DLO stelt voor om het positieve netto resultaat van € 14,4 mln. aan de algemene reserve toe te voegen.

- **Gebeurtenissen na balansdatum**

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum, die leiden tot aanpassing van of vermelding in de jaarrekening.

- **Accountantsverklaring**

Aan College van Bestuur en Raad van Toezicht van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek.

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2008 van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek te Wageningen bestaande uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2008 en de geconsolideerde en enkelvoudige exploitatierekening over 2008 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de entiteit is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Tevens is het bestuur van de entiteit verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

Deze verantwoordelijkheden omvatten onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat en voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht en het Controleprotocol DLO 2008. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat alsmede het voor de naleving van de betreffende wet en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de entiteit heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2008 voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming zijn met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in het Controleprotocol DLO 2008 zijn vermeld.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties
Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 20 mei 2009
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. Th.A.J.C. Snepvangers RA

Bedragen * € 1000,-

2.3.8 Bijlagen

• Bijlage 1 Overzicht aan- en verkoop onroerend goed

<i>Grond, terrein en infrastructuur</i>	<i>HA</i>	<i>Aankoop</i>	<i>Verkoop</i>	<i>Briefnummer</i>
Zegveld	1,91	61		DK.2007/1958
Naaldwijk	2,89		988	DK.2006/448
Horst-America				DK.2006/406
– America	13,22		545	
– Horst	27,88	1.974	1.974	
Bosma Zatthe (overdrachtsbelasting)	77,09	154		DK.2006/2491 + DK.2007/1298
Subtotaal grond, terrein en infrastructuur		2.189	3.507	
<i>Gebouwen</i>		<i>Aankoop</i>	<i>Verkoop</i>	<i>Briefnummer</i>
America		0	1.723	DK.2006/406
Subtotaal gebouwen		0	1.723	
Totaal		2.189	5.230	

Bedragen * € 1000,-

• **Bijlage 2 Verantwoording LNV gelden managementcontract 2008**

Subsidieverlening Stichting DLO 2008

Kennisbasis	33.592	
ICRA	230	
Phytophthora	1.274	
Potato Genome Sequencing Consortium	1.200	
Beleidsondersteunend onderzoek	56.747	
BO – Additionele projecten	17.452	
Wettelijke onderzoekstaken	43.698	
WOT – Additionele projecten	-854	
LNV-geld	153.339	
Overige bedragen		
- KB – Compensatie aflossing lening	2.800	
- KB – Compensatie aflossing lening PO	957	
- KB – Compensatie lening IAC/ILRI	188	
- Correctie vraaguitval i.v.m. kwijtschelding lening	-56	
- BTW	28.621	
- Betaling via laser/honingregeling	-163	
Totaal subsidieverlening Stichting DLO 2008	185.686	Brief met kenmerk DK.2008/2556
Subsidieverlening LNV verwerkt via balans		
Compensatie aflossing lening LNV-deel DLO	2.800	Balanspost LNV vordering
Compensatie aflossing lening LNV-deel PO	957	Balanspost LNV vordering
Compensatie aflossing lening LNV-deel IAC/ILRI	188	Balanspost LNV vordering
BTW DLO	28.622	Afloop via balans
Subsidieverlening LNV verwerkt via balans	32.567	
Te verantwoorden baten LNV	153.119	
Mut. nog uit te voeren onderzoek LNV	-6.020	Balanspost nog uit te voeren onderzoek
Uitbetaling 5% subsidie	9.197	
Overig verantwoord onder LNV baten	233	
Verantwoorde baten jaarrekening Stichting DLO	156.529	

2.4 Bezoldiging

Overzicht bezoldigingen

		2008	2007
Raad van Toezicht			
Boer M. de	Voorzitter per 1 april 2007	18.592	17.519
Depoele L. Van	Lid per 1 mei 2008	nihil*	–
Duijn J.J. van	Vice voorzitter	12.161	12.082
Maij-Weggen J.R.H.	lid	11.781	11.698
Vink J.A.J.	lid	11.969	11.941
Kemenade J.A. van	Voorzitter tot 1 april 2007, lid tot 1 oktober 2007	–	13.046

* de bezoldiging over 2008 wordt in 2009 uitgekeerd.

Bedragen omgerekend naar volledig dienstverband gedurende het gehele jaar

		Bruto jaarinkomen	2008 pens.pr. werkg.	Totaal	Bruto jaarinkomen	2007 pens.pr. werkg.	Totaal
Raad van Bestuur							
Dijkhuizen A.A.	voorzitter	271.020	41.918	312.938	266.396	35.485	301.854
Breukink I.J.J.H.	lid	211.888	32.552	244.440	210.953	29.265	240.218
Kropff M.J.	rector magnificus, vice voorzitter	211.423	32.550	243.973	210.937	28.442	239.379
Speelman L.	voorm. rector magnificus (uit dienst per 1 augustus 2007)	–	–	–	352.521	16.897	369.418
overige	Directeur (Wageningen Universiteit)	176.823	28.691	205.514			

Bedragen omgerekend naar volledig dienstverband gedurende het gehele jaar. In 2008 en 2007 zijn bonussen over respectievelijk 2007 en 2006 uitgekeerd aan de leden van de Raad van Bestuur. Aan de heer Speelman is in 2007 een toelage uitgekeerd.

De leden van de Raad van Toezicht en de Raad van Bestuur vervullen dezelfde functie in respectievelijk de Raad van Toezicht en het College van Bestuur van Wageningen Universiteit, Stichting DLO en Stichting Van Hall Larenstein.

De bezoldiging van de Raad van Toezicht en de Raad van Bestuur wordt gelijkelijk verdeeld tussen Wageningen Universiteit en Stichting DLO. Dit betekent dat de bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur over 2008 als volgt is opgebouwd:

	Wageningen Universiteit	Stichting DLO	Totaal
Dijkhuizen A.A.	156.469	156.469	312.938
Breukink I.J.J.H.	122.220	122.220	244.440
Kropff M.J.	121.987	121.987	243.973

3 Sociaal verslag

3.1 HRM in strategische plannen

Wageningen UR leidt mensen op en ontwikkelt kennis in de domeinen van 'gezonde voeding en leefomgeving' met het doel bij te dragen aan de kwaliteit van leven. Daarmee is onlosmakelijk verbonden dat de kwaliteit van zowel de medewerkers als van de organisatie centraal staan in het HRM beleid. In 2008 heeft zich dit onder andere vertaald in de speerpunten wervingskracht (incl. internationalisering) en loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel. Tevens wordt de leidinggevende in zijn/haar rol van manager beter gefaciliteerd en heeft verdere ontwikkeling en implementatie plaatsgevonden van het aangepaste Resultaat & Ontwikkeling (R&O)-tool.

3.1.1 Wervingskracht en internationalisering

Het project Wervingskracht heeft tot doel de positionering van Wageningen UR op de arbeidsmarkt als aantrekkelijke werkgever aan te scherpen en de werving onder alle doelgroepen te optimaliseren. Hierbij is het aantrekken van (internationaal) toptalent een specifiek onderdeel. Zo zal voor het aantrekken van buitenlanders intensiever gebruik worden gemaakt van (internationale) netwerken, waaronder het alumni netwerk en is dit jaar voor het eerst deelgenomen aan diverse "Career Events". In 'Nature' verscheen een paginagrote publicatie in de special "Spotlight on the Netherlands". Daarnaast wordt het recruitment proces transparanter en efficiënter ingericht en tevens gedigitaliseerd voor met name het selectieproces. Dit betekende een professionaliseringsslag binnen de afdeling HRM op dit terrein. De nieuw in te richten "werken bij"-site van Wageningen UR vormt het centrale punt in het gemoderniseerde wervingsproces. In 2009 zal de focus ondermeer liggen op internationale werving en zal een ervaren recruiter worden aangetrokken om de professionaliseringsslag binnen HRM op dit terrein te ondersteunen en verder vorm en inhoud te geven.

3.1.2 Loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel

Een tweede speerpunt is de verdere ontwikkeling van het Loopbaanbeleid Wetenschappelijk Personeel bij Wageningen Universiteit. Het binden en boeien van het, met behulp van het nieuwe recruitmentbeleid, aangetrokken toptalent is een belangrijke voorwaarde om de kwaliteit binnen de organisatie niet alleen te behouden maar ook te stimuleren. Dit doen wij door het bieden van aantrekkelijke wetenschappelijke loopbaanpaden. Via transparante en duidelijk geformuleerde criteria wordt high potentials de mogelijkheid geboden om door te stromen naar (uiteindelijk) een persoonlijk hoogleraarschap. Nieuw daarbij is dat er in het traject een vast moment is waarop door de organisatie de keuze wordt gemaakt het dienstverband voor onbepaalde tijd voort te zetten en daarbij een verder carrièreperspectief te bieden, dan wel het dienstverband te beëindigen. In 2009 zal dit beleid worden geïmplementeerd.

3.1.3 Leidinggevende centraal

Faciliteren van het management door het op zo eenvoudig mogelijk wijze beschikbaar stellen van management-informatie is eveneens één van de speerpunten geweest van 2008. Dit heeft ondermeer geleid tot uitbreiding van de medewerkerbutton met een tabblad leidinggevende informatie. Alle leidinggevendenden zijn geïnventariseerd en de betreffende medewerkers zijn hieraan gekoppeld zodat de leidinggevende direct over de benodigde informatie beschikt t.a.v. zijn medewerkers. Daarnaast is R&O-digitaal geïmplementeerd, dit als opvolger van de E-tool, maar nu toegankelijker en gebruikersvriendelijker. Tevens is de melding ziekteverzuim gedigitaliseerd en nu beschikbaar via de medewerkerbutton. Ook in 2009 wordt expliciet aandacht besteed aan de kwaliteit en ontwikkeling van medewerkers in hun (HRM) rol van leidinggevende op de diverse niveaus.

3.2 Ontwikkeling van medewerkers

Wageningen UR faciliteert de ontwikkeling van haar medewerkers. Enerzijds door 2% van de loonsom te bestemmen voor scholing van medewerkers en anderzijds door te zorgen voor toegang tot een adequaat opleidingsaanbod. De medewerkers zijn daarbij zelf verantwoordelijk voor het op peil houden of brengen van kennis en vaardigheden. Daarmee wordt inzetbaarheid ook op langere termijn bevorderd.

Mede in het kader van R&O als speerpunt zijn in 2008 WUR-brede trainingen georganiseerd om het voeren van goede R&O-gesprekken te bevorderen. Ook is de derde uitvoering van het TopProfessionaliseringsProgramma afgerond. Dit programma zal in 2009 verdergaan als Talent Management Programma. Verder worden onder de vlag van LerenderWijs trainingen georganiseerd op het gebied van o.a. projectmanagement en acquisitie, en zijn intervisietrajecten uitgevoerd.

3.3 CAO-ontwikkelingen

In 2007 zijn er meerjarige CAO's afgesloten voor DLO (looptijd 2 jaar), WU (looptijd 2,5 jaar) en VHL (looptijd 3 jaar). De in de CAO's geformuleerde kernpunten van het HRM-beleid zoals loopbaanbeleid en talentontwikkeling maken onderdeel uit van de speerpunten 2008.

3.4 Gezondheid en Welzijn

3.4.1 Inleiding

Wageningen UR heeft de ambitie om een goede werkgever te zijn die de medewerker centraal stelt. Dit betekent onder andere dat gestreefd wordt naar een optimaal welzijn- en gezondheidsbeleid. Om dat te kunnen verwezenlijken is een inspanning nodig vanuit meerdere disciplines op dit terrein. De kracht zit hierbij in de bundeling tot een integrale aanpak vanuit de disciplines Bedrijfsgeneeskunde, Bedrijfsmaatschappelijk werk, Arbeid- en Organisationskunde en HRM.

Medewerkertevredenheidsonderzoek (VHL) / Medewerkermonitor (WU/DLO)

In 2008 heeft zowel bij VHL als bij WU en DLO (gezamenlijk) een medewerkertevredenheidsonderzoek (respectievelijk Medewerkermonitor) plaatsgevonden. Doel hiervan is te meten hoe medewerkers denken over werkgerelateerde onderwerpen zodat eventuele bijsturing via beleid kan plaatsvinden. Belangrijke conclusies uit de onderzoeken betreffen de ervaren afstand tussen medewerkers/management/Raad van Bestuur, de beperkte betrokkenheid bij de kernwaarden en de geringe respons bij hogeschool Van Hall Larenstein. Aanvullende aandachtspunten voor de diverse onderdelen zijn de werkdruk, de rol van de leidinggevenden en management van de organisatieonderdelen en belemmeringen in de uitvoering van werk. Deze conclusies hebben geleid tot het, per eenheid, instellen van begeleidingsteams die zorg moeten dragen voor adequate acties afgestemd op de behoeften vanuit de betreffende eenheid. Per Sciences Group is één aanspreekpunt benoemd die de voortgang van de acties rapporteert aan de overkoepelende werkgroep Medewerkermonitor. Op basis van deze rapportages vindt communicatie binnen de organisatie plaats. Specifiek bij VHL is, gezien de lage respons, een extra besprekronde bij medewerkersteams ingezet.

3.4.2 Verzuimbegeleiding

Wageningen UR wil met goede verzuimbegeleiding (preventief en curatief) positieve invloed uitoefenen op ziekteverzuim dat wordt veroorzaakt door werkomstandigheden of werksfeer, maar ook als de oorzaken in de combinatie werk – privé liggen. In de begeleiding van medewerkers die door ziekte moeten verzuimen, staat voorop dat de werkgever contact houdt met de zieke medewerker en alle acties onderneemt die een zo spoedig mogelijke terugkeer naar de organisatie en de eigen werkplek mogelijk maken. Ook van de verzuimende medewerker wordt verwacht dat hij/zij alles doet om weer aan de slag te kunnen.

Naast de individuele begeleiding is er een **Sociaal medisch team** en soms een **beleidssociaal-medisch team**. Het SMT is een overleg tussen leidinggevende, HRM-adviseur, bedrijfsarts en bedrijfsmaatschappelijk werker waarin de diverse stappen rondom het ziekteverzuimproces van een werknemer op elkaar worden afgestemd. Bij beleidssociaal-medische teams, staat niet de casuïstiek maar de grote lijn centraal.

3.4.3 Verzuimgegevens

Zowel voor WU als DLO ligt het ziekteverzuimpercentage binnen de doelstelling, te weten een verzuimpercentage van maximaal 4%. Wel is een lichte stijging zichtbaar.

VHL kent een verzuimpercentage van 6%. De beoogde doelstelling is nog niet gehaald maar de cijfers laten dit jaar een daling zien van bijna 1%.

Tabel Verzuimpercentages

	2008	2007	2006
Stichting DLO	3,3	3,1	3,5
Wageningen Universiteit	3,3	2,8	2,8
Hogeschool Van Hall Larenstein	6,0	6,9	–
Totaal Wageningen UR	3,3	3,2	3,3

Nadere verzuimgegevens zijn te vinden in bijlage 2 Sociaal verslag.

3.4.4 Langdurig zieken

Aan de langdurig zieken wordt speciale aandacht besteed, zodat deze medewerkers niet procedureel blijven hangen tussen Wageningen UR en het UWV en alle mogelijke energie wordt ingezet ten behoeve van de re-integratie. Het aantal langdurig zieken is met ingang van het 1^e kwartaal van 2006 geregistreerd op basis van de nieuwe regelgeving (WIA) waardoor er twee categorieën langdurig zieken zijn te onderscheiden, t.w. langer dan 1 jaar ziek (36 personen), waarvan langer dan 2 jaar ziek (8 personen).

3.4.5 Bedrijfsmaatschappelijk Werk

Het Bedrijfsmaatschappelijk Werk (BMW) draagt bij aan een goede balans tussen medewerker en organisatie. Methodische hulpverlening aan werknemers en groepen medewerkers vormt het fundament van de werkzaamheden. Kerntaken zijn hulpverlening, advies en consultatie, beleidsontwikkeling en voorlichting en preventie. Vanaf april 2008 konden ook medewerkers van Hogeschool Van Hall Larenstein (VHL) gebruiken maken van BMW.

• Preventie en voorlichting

Vanwege invulling van een vacature en uitbreiding van het werkgebied van BMW met VHL, is er zeer regelmatig voorlichting gegeven over bedrijfsmaatschappelijk werk aan leidinggevend en afdelingen. Daarnaast werden in totaal 8 bijeenkomsten/workshops over werkstress georganiseerd voor 210 medewerkers en leidinggevend en.

• Overzicht van de belangrijkste cliëntgegevens

Het aantal nieuwe aanmeldingen (273 = 4,4% van alle medewerkers) bleef in 2008 relatief nagenoeg gelijk aan die van 2007 (4,5%). Het totale percentage medewerkers dat cliënt was bij BMW bedroeg 6% van alle medewerkers van Wageningen UR, tegenover 6,6% in 2007. De herkomst van de nieuw aangemelde cliënten is over alle organisatieonderdelen evenwichtig verdeeld. De hulpvragen betroffen werkstress en overspannenheid (37%, was 36%), samenwerkingsproblemen (18%, was 24%), mobiliteit en reorganisatie (14%, was 11%) en privéproblemen (18%, was 13%). In 2008 werd voor 217 cliënten de behandeling afgerond; dit gebeurde voor 88% binnen 6 gesprekken.

Cliënten gebruiken het contact met BMW om een tijdige en adequate aanpak van hun situatie te bereiken waarbij veelal (67%) geen sprake is van ziekteverzuim. Daarmee beantwoordt het BMW aan de preventieve taakstelling die Wageningen UR voor het BMW heeft geformuleerd.

3.4.6 Mediation

Mediation heeft zich bewezen als proces van begeleid onderhandelen om uit een conflictsituatie te komen. Wageningen UR beschikt over een onafhankelijke en gecertificeerde mediator. In 2008 werden 14 mediations (9 in

2007) uitgevoerd waarbij in bijna alle gevallen een door beide partijen onderschreven oplossing werd bereikt. In één geval bleek een oplossing niet haalbaar en kozen betrokkenen ervoor om de kwestie terug te leggen in de lijn.

3.4.7 Cursusprogramma Gezondheidsbevordering

Wageningen UR houdt zich actief bezig met het bevorderen van gezondheid en welzijn van medewerkers en studenten. In dit kader zijn afgelopen jaar, in samenwerking met het Universitair Sportcentrum de Bongerd (USB) en de studentenarts cursussen georganiseerd op het gebied van Yoga, Taichi, Fitness voor mensen met arm-, nek- en schouderklachten dan wel rugklachten, Ontspanningstraining en Zen-meditatie. Het totaal aantal waren er 303 deelnemers en bedroegen de totale kosten van deze cursussen € 36.000.

3.4.8 Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E)

Een Preventief Medisch Onderzoek (PMO, voorheen PAGO) is bedoeld om gezondheidsrisico's vroegtijdig op te sporen en de werknemers bij het voorkómen van deze gezondheidsrisico's te begeleiden. Prioriteit ligt bij preventie van blootstelling aan risicofactoren. Als bij een (verdiepende) RI&E wordt geconstateerd dat een bepaald risico niet of onvoldoende wordt beheerst kan via een PMO mogelijke schade worden opgespoord en preventieve maatregelen worden aangepast.

Wageningen UR is in 2008 begonnen de afzonderlijke databestanden, die de uitvoering van de keuringen ondersteunen, te harmoniseren teneinde de betrouwbaarheid en effectiviteit van deze bestanden te vergroten.

3.4.9 Preventief medisch onderzoek (PMO)

Uit de registratiegegevens van de studentenarts blijkt dat in 2008 het aantal RSI-klachten bij studenten voor het eerst sinds jaren weer is toegenomen. De stijging (van 26 naar 51 klachten) is helaas groter dan op grond van toegenomen aantallen studenten mag worden verwacht. Wel is het zo dat studenten zich in een redelijk vroeg stadium met klachten bij de studentenarts melden. Ook de bedrijfsartsen nemen waar dat het aantal mensen dat zich op het Arbo-spreekuur meldt met RSI-klachten, toeneemt. Ziekteverzuim in verband met RSI-klachten neemt echter niet toe. De oorzaak van de toename van het aantal mensen met RSI-klachten is niet duidelijk. Waakzaamheid is dus geboden op dit gebied.

Bijlage 1A Onderwijs Wageningen Universiteit

Tabel 1 Overzicht bachelor- en masteropleidingen 2008/ 2009

Bachelor

Master

Opleidingen Biologie, Planten & Dieren

Biologie (BBI)
Dierwetenschappen (BDW)
Plantenwetenschappen (BPW)

Animal Sciences (MAS)
Aquaculture and Fisheries (MAF)
Biology (MBI)
Organic Agriculture (MOA)
Plant Biotechnology (MPB)
Plant Sciences (MPS)

Opleidingen Maatschappij & Economie

Bedrijfs- en Consumentenwetenschappen (BBC)
Economie en Beleid (BEB)
Gezondheid en Maatschappij (BGM)
Internationale Ontwikkelingsstudies (BIN)
Toegepaste Communicatiewetenschap (BTC)

Applied Communication Science (MCS)
Food Quality Management (MFQ)
International Development Studies (MID)
Management of Agro-ecological Knowledge and Social Change (MAK)
Management, Economics and Consumer Studies (MME)

Opleidingen Omgeving & Landschap

Bodem, Water, Atmosfeer (BBW)
Bos- en Natuurbeheer (BBN)
Internationaal Land- en Waterbeheer (BIL)
Landschapsarchitectuur en Ruimtelijke Planning (BLP)
Milieukunde (BMK)

Earth System Science (MEA)
Environmental Sciences (MES)
Forest and Nature Conservation (MFN)
Geo-information Science (MGI)
Hydrology and Water Quality (MHW)
International Land and Water Management (MIL)
Landscape Architecture and Planning (MLP)
Leisure, Tourism and Environment (MLE)
Meteorology and Air Quality (MMA)
Soil Science (MSS)
Urban Environmental Management (MUE)

Opleidingen Technologie & Voeding

Agrotechnologie (BAT)
Biotechnologie (BBT)
Levensmiddelentechnologie (BLT)
Moleculaire levenswetenschappen (BMW)
Voeding en Gezondheid (BVG)

Agricultural and Bioresource Engineering (MAB)
Bioinformatics (MBF)
Biotechnology (MBT)
Food Safety (MFS)
Food Technology (MFT)
Molecular Sciences (MMS)
Nutrition and Health (MNH)

Tabel 2 Aantal ingeschrevenen aan Wageningen Universiteit naar soort inschrijving: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2008

<i>Inschrijvingsvormen</i>	<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	<i>Totaal</i>	<i>Eerstejaars</i>		<i>Eerstejaars Totaal</i>
				<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	
Student	2.361	2.767	5.128	636	773	1.409
Student MSc-EC						
PhD Student	111	108	219	17	19	36
Contractant	21	8	29	21	8	29
Bijvakker	27	54	81	21	46	67
Toehoorder	3	1	4	3	0	3
Erasmus Student	49	83	132	49	82	131
Exch. Student Other	6	18	24	5	14	19
Totaal ingeschrevenen	2.578	3.039	5.617	752	942	1.694

Tabel 3 Aantal studenten aan Wageningen Universiteit naar studiefase: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2008

<i>Inschrijvingsvormen</i>	<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	<i>Totaal</i>	<i>Eerstejaars</i>		<i>Eerstejaars Totaal</i>
				<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	
BSc	1.408	1.462	2.870	410	475	885
Doctoraal	38	21	59			
Geen	31	44	75			
MSc	881	1.238	2.119	226	298	524
Propedeuse	3	2	5			
Totaal ingeschrevenen	2.361	2.767	5.128	636	773	1.409

Tabel 4 Aantal studenten bacheloropleidingen aan Wageningen Universiteit naar opleiding: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2008

Opleiding	Man	Vrouw	Totaal	Eerstejaars		Eerstejaars Totaal
				Man	Vrouw	
Agrotechnologie (BAT)	62	2	64	20	1	21
Bedrijfs- en consumentenwetenschappen (BBC)	121	114	235	28	37	65
Biologie (BBI)	206	173	379	60	57	117
Bos- en natuurbeheer (BBN)	110	58	168	35	19	54
Biologische productiewetenschappen (BBP)	5	10	15			
Biotechnologie (BBT)	106	45	151	30	10	40
Bodem, water, atmosfeer (BBW)	95	51	146	33	15	48
Dierwetenschappen (BDW)	92	170	262	18	53	71
Economie en beleid (BEB)	33	13	46	11	4	15
Gezondheid en maatschappij (BGM)	6	59	65	4	17	21
Internationaal land- en waterbeheer (BIL)	107	49	156	31	17	48
Internationale ontwikkelingsstudies (BIN)	62	186	248	28	68	96
Landschaparchitectuur en ruimtelijke planning (BLP)	126	77	203	21	26	47
Levensmiddelentechnologie (BLT)	70	93	163	22	35	57
Milieukunde (BMK)	41	30	71	15	12	27
Moleculaire wetenschappen (BMW)	56	35	91	16	10	26
Plantenwetenschappen (BPW)	56	27	83	16	4	20
Toegepaste communicatie (BTC)	8	11	19	3	4	7
Voeding en gezondheid (BVG)	46	259	305	19	86	105
Totaal ingeschrevenen	1.408	1.462	2.870	410	475	885

Tabel 5 Aantal studenten masteropleidingen aan Wageningen Universiteit naar opleiding: totaal aantal, aantal eerstejaars, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2008

Opleiding	Man	Vrouw	Totaal	Eerstejaars		Eerstejaars Totaal
				Man	Vrouw	
Agricultural and Bioresource Engineering (MAB)	34	2	36	7		7
Aquaculture and Fisheries (MAF)	18	10	28	6	7	13
Management of Agro-Ecological Knowledge & Social Change (MAK)						
Animal Sciences and Aquaculture (MAS)	58	144	202	26	30	56
Bioinformatics (MBF)	15	3	18	6	1	7
Biology (MBI)	29	38	67	1	3	4
Biotechnology (MBT)	49	59	108	13	14	27
Applied Communication Science (MCS)	6	20	26	1	5	6
Earth System Science (MEA)	4	6	10	1	1	2
Environmental Sciences (MES)	69	79	148	13	12	25
Forest and Nature Conservation (MFN)	65	64	129	11	13	24
Food Quality Management (MFQ)	14	27	41	3	3	6
Food Safety (MFS)	18	46	64	10	15	25
Food Technology (MFT)	48	86	134	19	21	40
Geo-Information Science (MGI)	27	14	41	6	4	10
Hydrology and Water Quality (MHW)	29	15	44	2	1	3
International Development Studies (MID)	31	104	135	16	36	52
International Land and Water Management (MIL)	43	33	76	12	6	18
Leisure, Tourism and Environment (MLE)	24	55	79	8	22	30
Landscape Architecture and Planning (MLP)	47	37	84	3	7	10
Meteorology and Air Quality (MMA)	10	11	21	2		2
Management, Economics and Consumer Studies (MME)	77	93	170	12	20	32
Molecular Sciences (MMS)	13	10	23	4	1	5
Nutrition and Health (MNH)	11	152	163	2	36	38
Organic Agriculture (MOA)	22	14	36	5	4	9
Plant Biotechnology (MPB)	11	17	28	3	6	9
Plant Sciences (MPS)	51	48	99	20	14	34
Soil Science (MSS)	8	10	18	1	1	2
Urban Environmental Management (MUE)	16	15	31	5	3	8
Totaal ingeschrevenen	881	1.238	2.119	226	298	524

Tabel 6 Aantal propedeuse- en doctoraalstudenten aan Wageningen Universiteit naar opleiding: totaal aantal, aantal mannen en vrouwen, per 1 december 2008

Opleiding	Propedeuse			Doctoraal		
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal
Biologie (B)	1	–	1	5	5	10
Biotechnologie (BT)	–	–	–	1	–	1
Dierwetenschappen (DW)	–	–	–	3	2	5
Bosbouw (L10)	–	–	–	1	–	1
Agrosysteemkunde (L20)	–	–	–	1	–	1
Landinrichtingswetenschappen (L30)	–	1	1	2	4	6
Bodem, water en atmosfeer (L50)	–	–	–	2	2	4
Landbouwtechnische wetenschappen (L60)	–	–	–	2	–	2
Economie van landbouw en milieu (M10)	–	–	–	2	–	2
Moleculaire wetenschappen (MW)	–	–	–	2	2	4
Tropisch landgebruik (O10)	–	–	–	4	1	5
Rurale ontwikkelingsstudies (O20)	–	–	–	1	2	3
Plant- en gewaswetenschappen (PG)	1	–	1	–	–	–
Plantenveredeling en gewasbescherming (T15)	–	–	–	2	–	2
Plantenteeltwetenschappen (T16)	–	–	–	2	–	2
Zoötechniek (T20)	1	–	1	3	2	5
Levensmiddelentechnologie (T30)	–	–	–	1	–	1
Milieuhygiëne (T32)	–	1	1	2	1	3
Bioprocestechnologie (T34)	–	–	–	2	–	2
Totaal ingeschrevenen	3	2	5	38	21	59

Tabel 7 Rendementen van de MSc-opleidingen van de cohorten 2004/05 t/m 2006/07 (N in absolute aantallen, na x jaar in %)

Opleiding	Generatie 2004				Generatie 2005			Generatie 2006	
	N	na 2 jr	na 3 jr	na 4 jr	N	na 2 jr	na 3 jr	N	na 2 jr
MAB	9	56	89	89	10	80	90	10	50
MAF					3	0	33	7	71
MAK	29	41	55	66	25	36	72	26	50
MAS	57	74	91	91	47	66	87	81	40
MBF	6	50	83	83	10	30	80	1	0
MBI	10	100	100	100	30	77	93	32	84
MBT	29	72	79	83	36	78	92	41	66
MCS								7	14
MEA	4	0	25	75	4	0	75	6	83
MES	72	63	85	89	88	81	91	88	59
MFN	57	54	84	89	50	48	76	65	58
MFQ	41	83	88	93	18	61	78	26	54
MFS	14	50	100	100	21	48	76	22	86
MFT	40	73	88	88	51	69	92	64	83
MGI	33	76	94	94	28	64	86	23	57
MHW	22	45	82	86	24	46	83	19	26
MID	49	49	67	71	45	47	87	47	49
MIL	19	37	79	84	26	50	88	30	50
MLE	36	58	89	92	37	51	78	21	57
MLP	46	48	65	89	38	50	74	35	51
MMA	4	50	75	100	8	75	75	10	60
MME	56	68	88	88	56	73	88	89	78
MMS	5	60	100	100	22	82	91	14	86
MNH	63	67	94	95	46	72	91	64	50
MOA	12	42	67	75	17	76	82	24	42
MPB	9	56	78	78	11	64	91	4	75
MPS	33	73	85	85	45	64	87	36	67
MSS	12	75	92	92	7	43	86	11	55
MUE	23	91	91	91	30	63	80	17	71
Totaal opleidingen	790	63	83	88	833	63	85	920	60
Totaal inclusief omzwaaiers	790	64	86	90	833	64	88	920	61

Tabel 8 Rendementen van de BSc-opleidingen op basis van de herinschrijvingen in het tweede jaar (N t+1). Cohorten 2003/04 t/m 2005/06 (N en N t+1 in absolute aantallen, na x jaar in %)

Opleiding	Generatie 2002					Generatie 2003				Generatie 2004		
	N	N t+1	na 3 jr	na 4 jr	na 5 jr	N	N t+1	na 3 jr	na 4 jr	N	N t+1	na 3 jr
BAT	12	12	0	50	83	20	16	0	44	6	6	0
BBC	31	27	15	48	70	34	28	4	39	32	28	18
BBI	59	50	4	28	60	68	62	15	42	56	50	10
BBN	37	30	43	57	73	44	35	31	51	49	38	13
BBP	8	7	43	43	57	6	6	17	33	6	5	0
BBT	30	24	8	29	38	22	19	5	42	18	17	24
BBW	32	24	38	75	83	34	28	25	68	38	31	10
BDW	53	42	21	52	71	73	61	18	46	68	56	30
BEB						2	2	0	50	6	6	0
BGM						6	6	67	67	12	11	73
BIL	22	14	7	36	64	29	23	4	30	19	15	7
BIN	32	27	11	48	63	31	30	17	50	49	33	27
BLP	29	23	22	35	52	27	23	0	26	42	30	3
BLT	22	18	33	44	61	21	18	28	61	26	18	33
BMK	17	12	42	75	83	15	8	25	63	9	7	29
BMW	23	18	17	28	39	21	16	25	38	20	14	21
BPW	11	10	0	20	30	6	4	25	50	17	14	7
BTC												
BVG	49	45	53	76	91	44	31	42	74	63	48	27
Totaal opleidingen	467	383	23	48	66	503	416	18	48	536	427	19
Totaal inclusief omzwaaiers	467	398	22	47	66	503	434	18	47	536	444	19

Bijlage 1B Onderwijs Hogeschool Van Hall Larenstein

Tabel 1 Opleidingen van Hogeschool Van Hall Larenstein

Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein Velp/Wageningen	Bachelor	– Bedrijfskunde en Agribusiness– Bos- en Natuurbeheer– Dier- en Veehouderij– Laboratoriumtechniek¹– Land- en Watermanagement– Plattelandsvernieuwing– Tropische Landbouw/ Agri-systems Management– Tuin- en Landschapsinrichting– Tuinbouw en Akkerbouw– Voedingsmiddelentechnologie
	Master	– Master Management of Development– Master Agricultural Production Chain Management– Project and Process Management in the Domain of Land and Water
Van Hall Instituut Leeuwarden	Bachelor	– Bedrijfskunde en Agribusiness– Biotechnologie / Life Sciences²– Dier- en Veehouderij– Diermanagement– International Business and Management Studies³– Kust en Zee Management– Milieukunde– Plattelandsvernieuwing– Tuinbouw en Akkerbouw– Voedingsmiddelentechnologie
	Associate Degree (AD)	– Melkveehouderij– Ondernemerschap– Integrale Handhaving Omgevingsrecht

¹ met Hogeschool Arnhem-Nijmegen, aflopend

² met Noordelijke Hogeschool Leeuwarden

³ met Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en Christelijke Hogeschool Nederland

Tabel 2 Aantal en instroom bekostigde studenten Hogeschool Van Hall Larenstein, per locatie en opleiding peildatum 01-10-2008 (VT = Voltijd, DT = Deeltijd, DU = Duaal)

Hogeschool Van Hall Larenstein	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Instroom	1.164	1.094	1.209	1.113	1.039	1.046
– Leeuwarden	456	403	533	517	503	533
– Velp en Deventer/Wageningen ¹	708	691	676	596	536	513
Studenten totaal						
– Leeuwarden	1.714	1.649	1.699	1.844	1.874	1.885
– Velp en Wageningen	2.354	2.346	2.257	2.206	2.005	1.906
Totaal	4.068	3.995	3.956	4.050	3.879	3.791
<i>Leeuwarden</i>						
Bedrijfskunde en Agribusiness	166	156,5	158	168	179	184
Ondernemerschap (Associate Degree)						8
Biotechnologie / Life Sciences	58	75	79	149	183	247
Diermanagement	665	621	666	717	738	680
Dier- en Veehouderij	280	234	218	213	168	165
Melkveehouderij (Associate degree)	0	0	0	31	29	28
IBMS (met CHN/NHL, 1/3 = VHL aantal)	17	?	17	32	34	25
Kust- en Zeemanagement	52	67	80	94	106	115
Milieukunde VT	217	201	184	145	144	136
Milieukunde DT	104	108	107	119	127	132
Integrale Handhaving Omgevingsrecht (Associate degree)						8
Plattelandsvernieuwing	33	36	39	31	25	17
Tuin- en Akkerbouw	0	42	41	43	45	51
Voedingsmiddelentechnologie VT	115	101	122	98	96	89
Voedingsmiddelentechnologie DT	7	7	5	4	0	0
<i>Velp en Wageningen</i>						
Internationale Agrarische Handel	35	15	4	2	0	0
Bedrijfs en Agribusiness	180	209	164	134	103	105
Bos en Natuurbeheer VT	383	392	390	411	410	419
Bos en Natuurbeheer DT	77	101	83	99	93	82
Nederlandse Landbouw	1	1	1	1	0	0
Dier- en Veehouderij	279	304	301	305	277	257
Land- en Watermanagement VT	300	290	272	256	252	251
Land- en Watermanagement DT	57	51	64	79	68	60
Plattelandsvernieuwing	53	73	88	83	86	71
Tropische Landbouw	102	111	103	65	54	40
Tuin- en Akkerbouw	105	100	106	92	41	21
Tuin- en Landschapsinrichting VT	478	393	383	358	355	352
Tuin- en Landschapsinrichting DT	141	176	188	193	193	193
Agroproduktkunde	10	0	0	0	0	0
Voedingsmiddelentechnologie	45	48	55	53	57	51
Laboratoriumtechniek	108	82	55	25	14	4
MasterAgricultureProductionChainManagement	0	0	0	16	0	0
Master Management of Development	0	0	0	29	0	0
Veehouderij oud (meetellen bij Dier&Veehouderij)	0	0	0	5	2	0

¹ Met ingang van studiejaar 2006/ 2007 is de locatie Deventer verhuisd naar Wageningen

Tabel 3 Aantal afgestudeerden en gemiddelde studieduur per locatie en per opleiding van Hogeschool Van Hall Larenstein

	Aantal afgestudeerden					Gemiddelde studieduur				
	'03/'04	'04/'05	05/'06	'06/'07	'07/'08	'03/'04	'04/'05	'05/'06	'06/'07	07/'08
<i>Leeuwarden</i>	307	292	323	303	333	4,5	4,3	4,4	4,5	4,5
Bedrijfskunde en Agribusiness	42	36	28	32	30	4,3	4,2	4,2	4,5	4,9
Biotechnologie / Life Sciences	10	4	17	13	10	4,2	4,3	4,6	4,2	3,9
Diermanagement	94	124	106	107	143	4,9	4,6	4,6	4,7	4,7
Dier- en Veehouderij	70	59	41	55	45	4,3	4,0	4,0	4,2	4,1
IBMS	-	-	-	1	2	-	-	-	3	3,5
Kust- en Zeemanagement	-	0	14	10	15	-	0	4,4	4,2	4,8
Milieukunde	44	45	64	58	34	4,5	4,4	4,7	4,8	4,5
Platteland vernieuwing	-	0	0	4	8	4	0	4,4	5,5	5,3
Tuin- en Akkerbouw	-	7	7	5	14	-	4,4	4,0	4,4	4,3
Voedingsmiddelentechnologie	46	17	36	18	32	4,1	3,9	3,9	4,1	4
<i>Velp/Deventer 1</i>	415	454	368	415	369	4,3	4,3	4,5	4,2	4,4
Bedrijfskunde en agribusiness	19	41	23	20	25	5,0	5,0	3,7	3,3	4,7
Bos- en natuurbeheer (VT)	100	88	65	78	76	4,3	4,3	4,5	4,2	4,6
Bos- en natuurbeheer (DT)	8	25	1	21	16	-	3,0	4,0	3,6	4,3
Dier- en veehouderij	37	56	53	56	40	4,2	4,2	4,3	4,3	4,6
Internationale Agrarische Handel				3	0				6,3	0
Land- en watermanagement (VT)	62	78	54	64	43	3,9	3,9	4,1	3,8	4,3
Land- en watermanagement (DT)	7	13	1	25	18	2,3	2,3	5,0	4,0	3,6
Platteland vernieuwing	3	5	13	11	15	4,0	4,0	4,4	4,3	4,3
Tropische landbouw	16	10	2	5	21	4,3	4,3	4,0	4,8	4,0
Tuin- en akkerbouw	4	13	17	18	13	3,5	3,5	4,1	4,3	3,5
Tuin- en landschapsinrichting (VT)	102	75	89	72	67	4,8	4,8	5,0	4,7	4,7
Tuin- en landschapsinrichting (DT)	1	11	23	27	18	4,0	4,0	4,6	4,8	4,7
Voedingsmiddelentechnologie	13	8	7	6	10	4,4	4,4	4,9	4,2	4,2
Laboratoriumtechniek	29	23	19	8	7	3,9	3,9	4,0	4,0	4,7

¹ Met ingang van studiejaar 2006/2007 is de locatie Deventer verhuisd naar Wageningen

Tabel 4 Onderwijsvraagfactor (OVF)*

* factor gebruikt bij bekostiging; gebaseerd op studieduur afstudeerders en verblijfsjaren uitvallers

	OVF factor	Aantal afstudeerders	Studieduur afstudeerders	Aantal uitvallers	Verblijfsduur uitvallers
<i>Leeuwarden</i>					
2002/2003	0,910	345	4,5	229	1,9
2003/2004	0,959	307	4,5	174	2,2
2004/2005	0,949	292	4,3	154	2,1
2005/2006	0,958	323	4,4	123	2,2
2006/2007	0,930	303	4,5	177	1,8
2007/2008	0,884	333	4,5	189	2,2
<i>Velp/Deventer</i> ²					
2002/2003	0,921	424	4,5	341	1,7
2003/2004	0,964	415	4,3	215	2,0
2004/2005	0,999	454	4,2	200	2,1
2005/2006	0,898	368	4,5	224	2,1
2006/2007	0,968	415	4,2	247	2,04
2007/2008	0,928	369	4,4	253	2,2

² Met ingang van studiejaar 2006/2007 is de locatie Deventer verhuisd naar Wageningen**Tabel 5 Inkomende en uitgaande Socrates uitwisselingsstudenten per partnerinstelling in 2007-2008**

Country and name institution	Subject ³	Velp-Wageningen		Leeuwarden	
		students to VHL	VHLstudents to	students to VHL	VHLstudents to
Austria				1	2
– Universität für Bodenkultur				1	2
Belgium		5			
– Haute École Charlemagne	01.6	3			
– Erasmus Hogeschool Brussel		2			
Bulgaria					1
– University of Plovdiv					1
Czech Republic		1			
– Mendel University	02.5	1			
Denmark		1			
– Royal Veterinary University KVL	02.5	1			
Estonia					
– Estonian University of Life Sciences	01.0				

Country and name institution	Subject ³	Velp-Wageningen		Leeuwarden	
		students to VHL	VHLstudents to	students to VHL	VHLstudents to
Germany		4	2		
– FH Eberswalde	01.6				
– FH Rottenburg	01.6	4			
– TU Berlin	01.6		2		
– FH Weihenstephan	01.0				
– FH Nuertingen	01.0				
Greece				1	
– University of Athens	01.0				
– University of Pireas	01.0			1	
Finland					
– Hame Polytechnic, Hameenlinna	01.0				
– University of Oulu	01.6				
– University of North Karelia	01.6				
France				2	
– FESIA – (ESA Angers, ISA Beauvais, ISARA Lyon)	01.0			1	
– ISAB Beauvais	07.4			1	
– ESA Angers	07.4				
Hungary				2	
– Szent Istvan University	01.0				
– Szeged College faculty of Food Engineering	01.0			2	
– University of Debrecen	01.0				
– Corvinus University	02.5				
Ireland					
– Galway Mayo Institute of Technology	01.0				
Italy		1		1	
– U. degli studi di Milano	01.0				
– U. degli studi di Udine	01.0			1	
– U. degli studi di Venezia	01.0				
– U. Federico II Napoli	01.0				
– University of Genua	02.5	1			
Norway			1		5
– Hogskulen Sogn og Fjordane	01.6		1		5
Poland				2	
– University of Bydgoszcz	01.0				
– University of Wroclaw				2	
Portugal			1		
– University of Aveiro	01.0		1		

Country and name institution	Subject ³	Velp-Wageningen		Leeuwarden	
		students to VHL	VHLstudents to	students to VHL	VHLstudents to
Romania					1
– University Clujnapoki					1
Slovenia					
– University of Ljubljana	01.0				
Spain				2	2
– Universidad Autonoma de Barcelona	01.0			2	
– Universidad de Cadiz	01.0				
– Universidad de Lleida	01.0				
– Universidad Politecnica de Madrid	01.0				
– Universidad de Navarra	01.0				
– Etsia/Universidad Politecnica de Valencia	07.4				2
– INEA/Universidad de Vallalodil	01.0				
– Universidad Miguel Hernandez de Elche	01.0				
Sweden			31		
– SLU;Swedish Agricultural University	01.6		31		
United Kingdom			2		
– Harper Adams University College	07.4				
– University of Greenwich	01.0				
– Writtle College	01.7				
– University of Inverness	01.0			2	
TOTALS		12	37	11	11

³ 01.0 = Agricultural Sciences; 01.6 = Forestry; 01.7 = Animal Husbandry; 02.5 = Landscape Architecture; 07.4 = Soil and Water Sciences

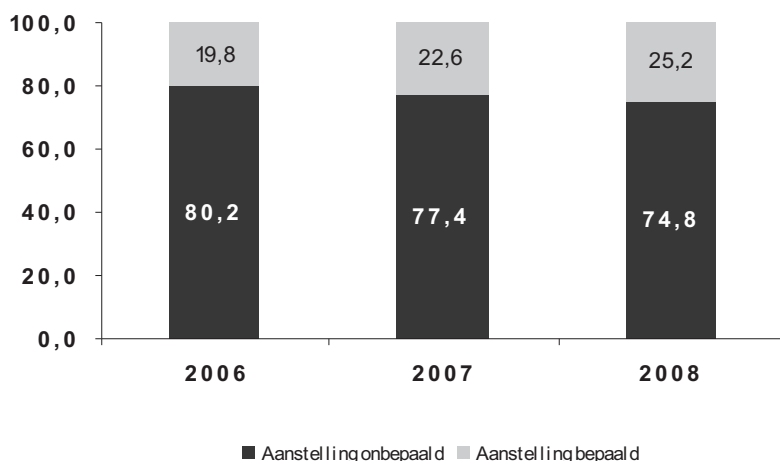
De volgende grafieken bevatten informatie over Wageningen UR per ultimo 2008.

MEDEWERKERS

	2006	2007	2008
Aantal medewerkers (iar) op 31-12	6.316	6.318	6.421
Aantal medewerkers (pers.) op 31-12			6.220
Aantal fte op 31-12	5.423	5.447	5.553

Toelichting: Na de operatie FOCUS 2006 laten de cijfers weer een stijging zien van het aantal fte van bijna 2%. In de voorgaande jaarverslagen werd, naast het aantal fte's, het aantal medewerkers uitgedrukt in iar (= individuele arbeidsrelaties). Met name bij WU is er een relatief groot aantal medewerkers met meerdere dienstverbanden. Om beter inzicht te hebben in het aantal personen dat in dienst is bij Wageningen UR staat deze extra informatie in bovenstaand overzicht vermeld.

ONBEPaald/BEPaald

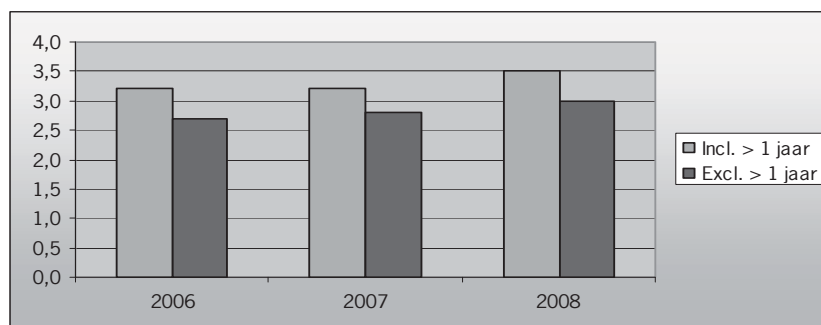
Toelichting: De flexibiliteit van de organisatie wordt onder andere bepaald door de verhouding tussen dienstverbanden voor bepaalde en onbepaalde tijd. Bovengenoemde cijfers zijn inclusief promovendi. De tabellen laten een stijging zien van het % tijdelijke dienstverbanden met ruim 2,5% per jaar.

Bijlage 2 Sociaal Verslag

De volgende grafieken bevatten informatie over Wageningen UR ultimo 2008.

ZIEKTEVERZUIM

	2006	2007	2008
Incl. verzuim > 1 jaar	3,2	3,2	3,5
Excl. verzuim > 1 jaar	2,7	2,8	3,0

Toelichting: Het verzuimpercentage is met name in 2008 gestegen. Wel blijft het verzuimpercentage Wageningen UR-breed onder het streefpercentage van maximaal 4%.

ZIEKTEVERZUIM exclusief Zwangerschap

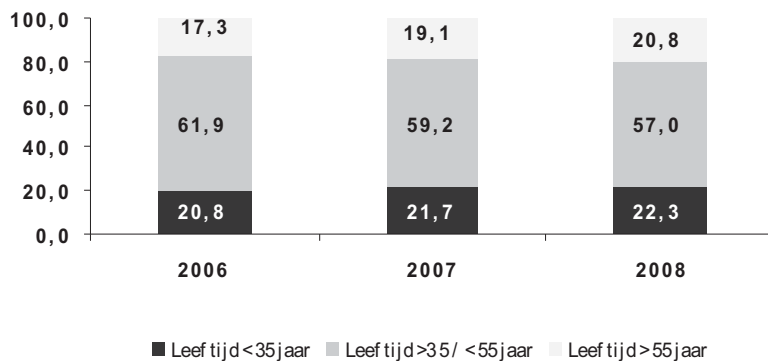
	2006	2007	2008
Gemiddelde verzuimduur excl.> 1jaar ziek (kal.dgn)	12.19	11.29	11.23
Verzuimfrequentie (meldingen t.o.v. gemiddeld aantal medewerkers)	1.09	1.11	1.10
Percentage medewerkers zonder verzuim	53.5	51.95	45.97
Aantal afzonderlijke ziektegevallen	6839	6789	6761
Verzuimpercentage naar leeftijdsklasse excl.> 1jaar ziek			
< 25 jaar	3.03	2.16	1.40
25 t/m 34 jaar	2.46	2.32	2.74
35 t/m 44 jaar	2.93	3.14	3.58
45 t/m 54 jaar	3.78	3.36	3.50
55 jaar en ouder	3.57	4.16	4.14
Verzuimpercentage naar schaal excl.> 1jaar ziek			
schaal 1 t/m 6	7.18	6.22	6.52
schaal 7 t/m 9	4.01	3.38	3.99
schaal 10 t/m 11 (in 2006 sch. 10 t/m 12)	2.66	2.98	3.19
schaal 12		2.93	2.83
schaal 13 t/m 14	1.95	1.64	2.15
schaal 15 en hoger (in 2006 sch. 15 en 16)	0.97	1.35	0.78
(in 2006 sch. 17 en hoger)	0.61		

ONTWIKKELING/OPLEIDINGEN

	2006	2007	2008
Kosten (x € 1.000,-) exclusief tijdbesteding	3.449	3.787	4.075
Percentage van de loonkosten	Ca. 1,1%	Ca. 1,1%	Ca. 1,2%

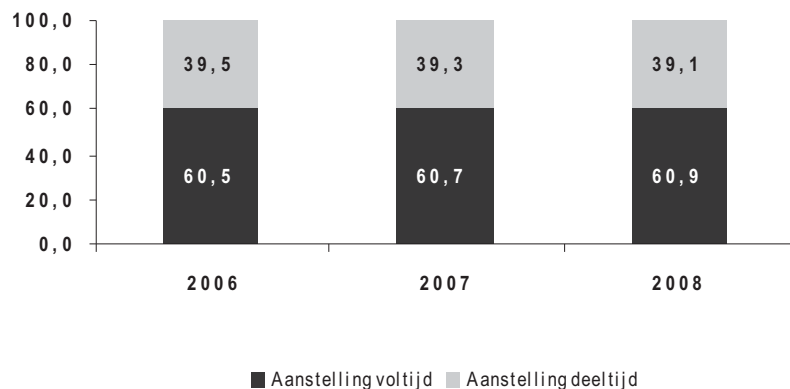
Toelichting: De uitgavennorm voor ontwikkeling/opleidingen is vastgesteld op 2% van de loonkosten, realisatie 2008 betreft 1,2%. Daarbij zij opgemerkt dat steeds meer trainingen via "train de trainer"- programma's incompany worden verzorgd wat uiteraard tot enige kostenreductie leidt.

LEEFTIJDOPBOUW

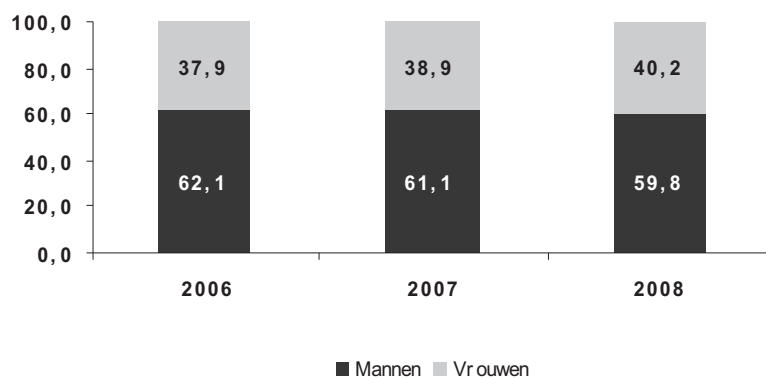
Toelichting: De problematiek van de vergrijzing is ook binnen Wageningen UR zichtbaar. De groep > 55 jaar is met 1,7% toegenomen. Daar tegenover staat een geringe stijging van 0,6% in de leeftijdsgroep tot 35 jaar.

VOLTIJD/DEELTIJD

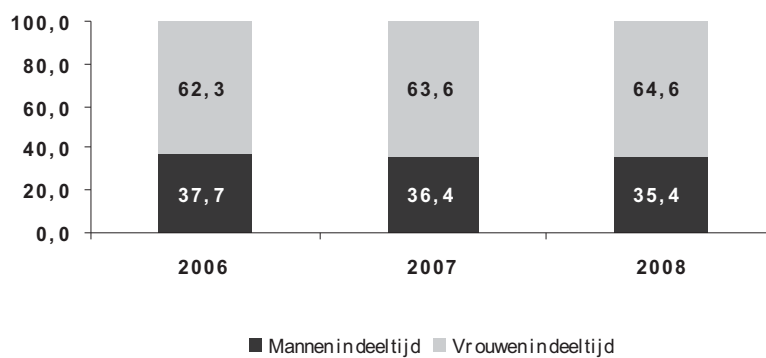

Toelichting: De verhouding tussen medewerkers met een voltijd dienstverband en een dienstverband in deeltijd is de afgelopen 3 jaar nauwelijks gewijzigd.

EMANCIPATIE

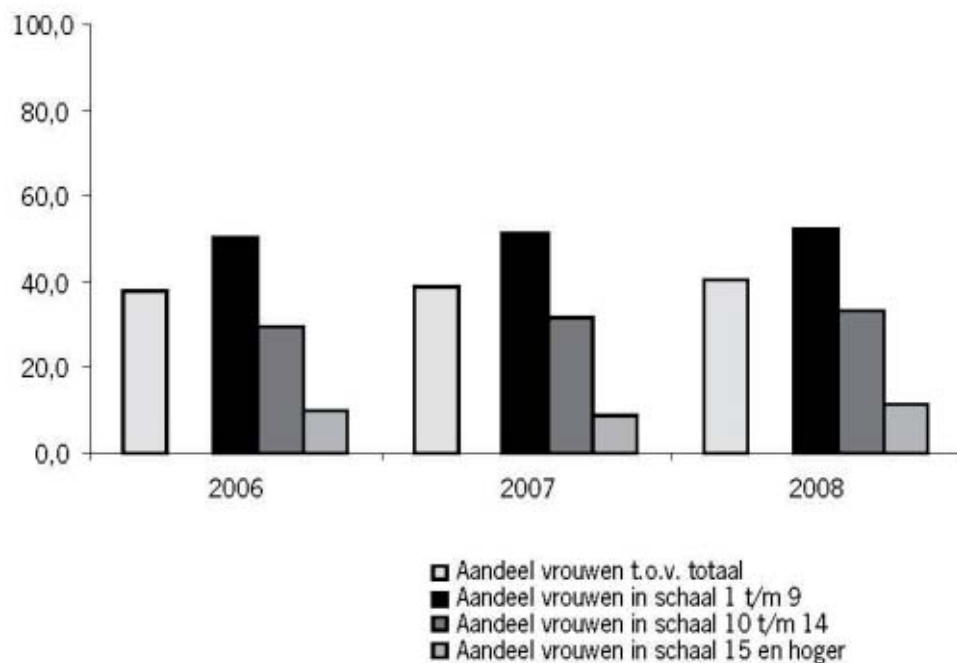

Toelichting: Het aandeel vrouwen in de organisatie stijgt met ruim 1 procentpunt per jaar.

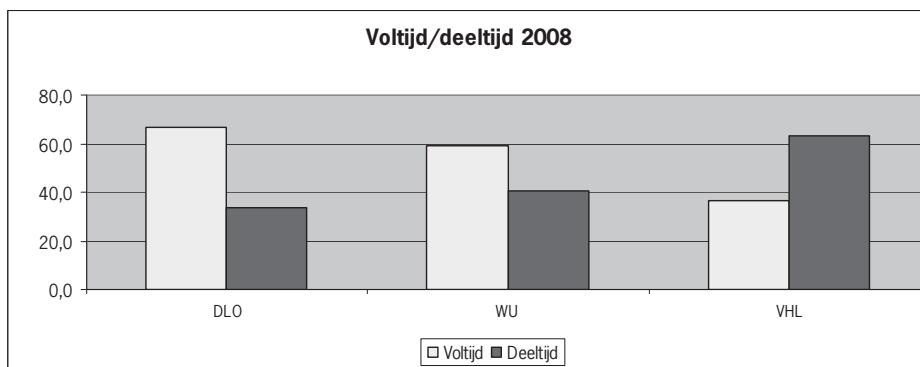
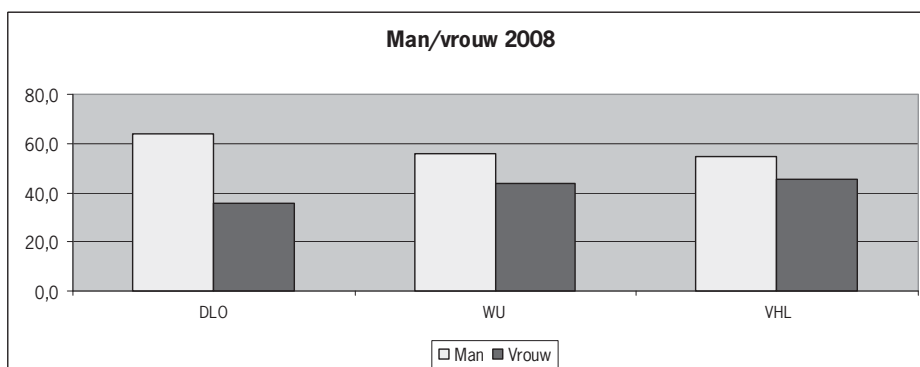
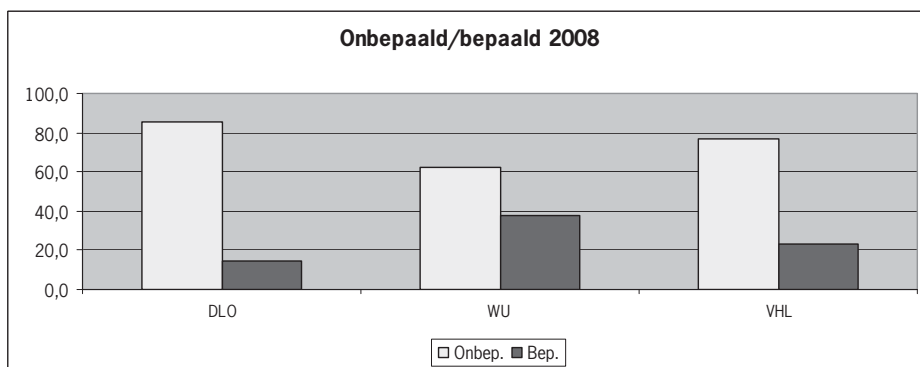
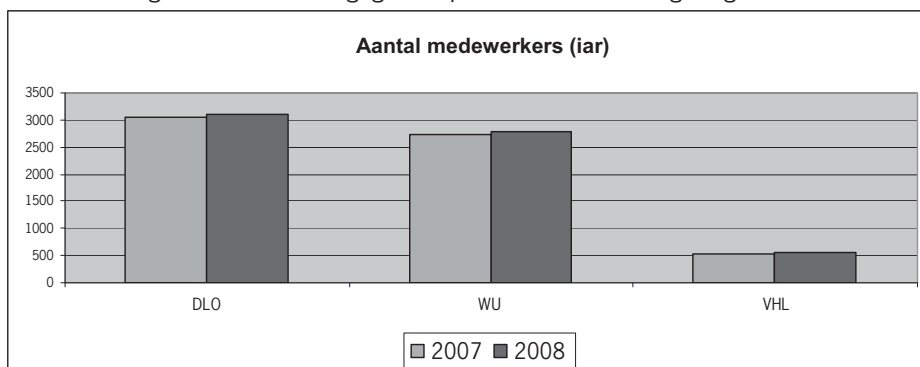
Toelichting: Het % vrouwen dat in deeltijd werkt stijgt eveneens ruim 1 procentpunt per jaar ten opzichte van het % mannen dat in deeltijd werkt.

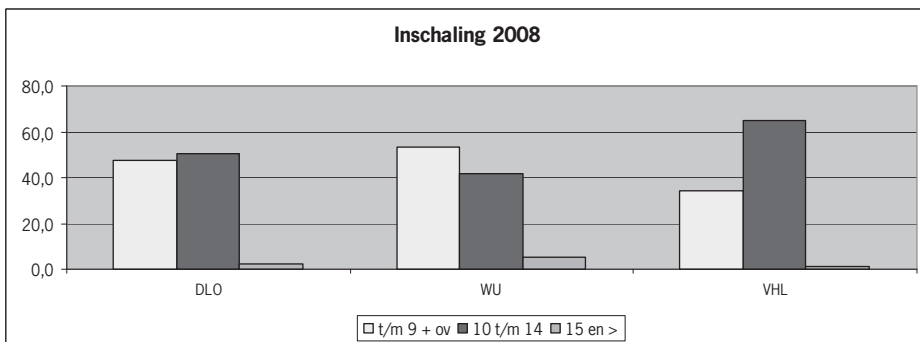
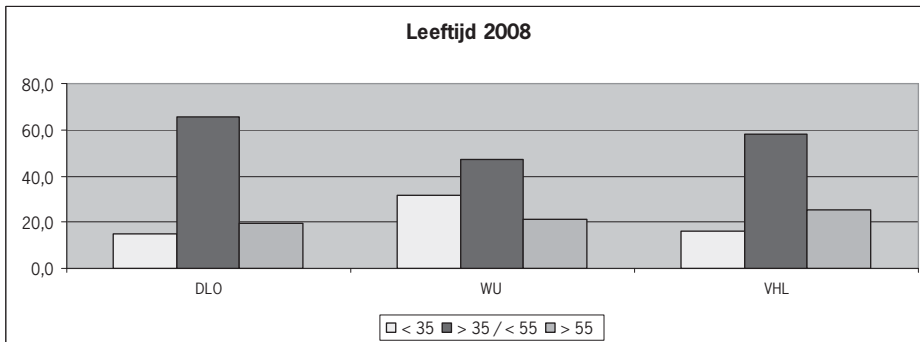
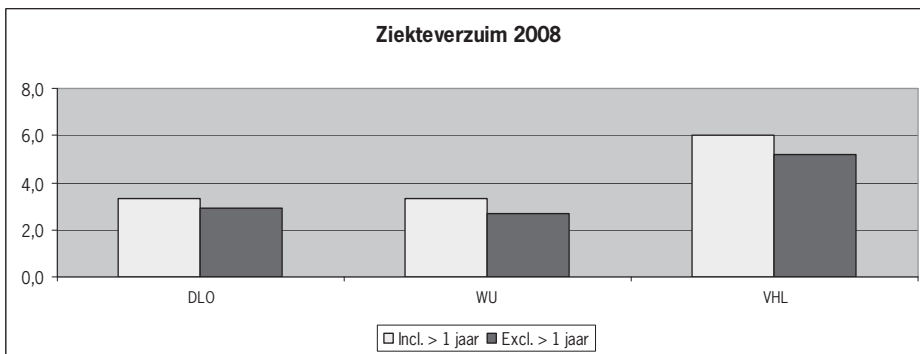
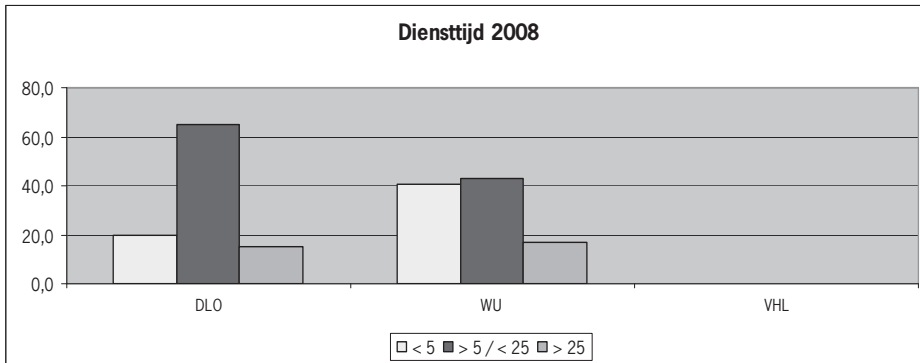
VERHOUDING MAN/VROUW IN DE DIVERSE FUNCTIE-SCHALEN

Toelichting: Het percentage vrouwen in de organisatie is de laatste 2 jaar gestegen met ruim 1 procentpunt. Daarbij is het aandeel vrouwen in functies van schaal 10 t/m schaal 14 met gemiddeld 2 procentpunt gestegen en bedraagt nu exact 1/3 van het totale personeelsbestand. Het percentage vrouwen dat in de topfuncties werkzaam is blijft nog steeds ruim achter bij het percentage mannen in die functies. Wel is er in 2008 sprake van een stijging van het aandeel van vrouwen in topfuncties van bijna 2,5 procentpunt.

Onderstaande grafieken betreffen gegevens per onderdeel van Wageningen UR.

Colofon

uitgave
Wageningen UR, juni 2009
www.wur.nl

redactie
Werkgroep Jaarverslag Wageningen UR

eindredactie
Wageningen UR Communication Services

vormgeving en opmaak
Wageningen UR Communication Services

fotografie
Guy Ackermans, Bart de Gouw

drukwerk
Propress, Wageningen

